

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**DOĞU AKDENİZ'DE ENERJİ POLİTİKALARININ
KIBRIS ÜZERİNDEN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLYAS TONGÜÇ

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. SENCER İMER

ANKARA

2020

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**DOĞU AKDENİZ'DE ENERJİ POLİTİKALARININ
KIBRIS ÜZERİNDEN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLYAS TONGÜÇ

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SENCER İMER

ANKARA
2020

KABUL VE ONAY

İlyas Tongüç tarafından hazırlanan **Doğu Akdeniz’de Enerji Politikalarının Kıbrıs Üzerinden Türkiye’ye Etkileri** başlıklı bu çalışma, **30/01/2020** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

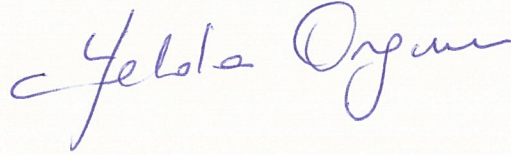
Prof.Dr. Cem Karadeli - Başkan

Prof. Dr. Sencer İmer - Danışman

Prof. Dr. Yelda Ongun - Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

İlyas TONGUÇ

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans Çalışmamın başlangıcında özel ilgisi ve desteğini esirgemeyen daha sonra vefat ederek aramızdan ayrılan Değerli Hocam Merhume Prof. Dr. Oya Akgönenç Hanımefendiye,

Yönlendirme, Destek ve Katkılarından dolayı Tez danışmanım Kıymetli Hocam Prof. Dr. Celaleddin Sencer İmer Beyefendiye,

Çalışmama göstermiş olduğu değerli katkılardan dolayı Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yönetim Kurulu Üyesi Dr. Ahmet Zeki Bulunç Hocama,

Yakın ilgi ve alakasından dolayı değerli kızım Büşra Betül'e,

Kıbrıs'ta yaptığım anket çalışmasında desteklerinden dolayı ESKAD (Evrensel Sevgi ve Kardeşlik Dayanışma Derneği) Başkanı Hüseyin Emre Erdem ve yöneticilerine,

Anket teknikleri ve uygulamaları hususunda yardımlarından dolayı Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünden Doç. Dr. Hasan Hüseyin Taylan Hocama,

Ayrıca desteklerinden dolayı Cihan Uzun ve Kumral Demirtaş arkadaşlarıma teşekkür ederim.

ÖZET

Ekonomik, siyasi ve askeri olarak önemli bir stratejik bölgede bulunan Kıbrıs Adası, Doğu Akdeniz’de gerçekleştirilen hidrokarbon kaynaklarının keşfi ile daha çok önem kazanmıştır. Doğu Akdeniz’de enerji kaynaklarının keşfi ile Avrupa Birliği(AB), Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya, Çin, İngiltere, Fransa, gibi bölge dışı ülkelerin de ilgisi artmıştır. Bu çalışmada Doğu Akdeniz’de bulunan Türkiye, Yunanistan, Libya, Mısır, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi(GKRY), Lübnan, Suriye ve İsrail gibi bölge ülkelerinin yürüttüğü enerji arama çalışmaları ve enerji kaynaklarının taşınması incelenmektedir. Ayrıca bölge ülkelerinin birbiri ile ilişkileri, oluşturdukları ittifaklar bölgesel aktörlerin faaliyetleri ve Kıbrıs’ın fiili durumu ve özellikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) varlığı üzerinden Türkiye’ye etkileri ele alınmaktadır. Yapılan sismik araştırmalar ve sondaj çalışmalarında bölgede bulunan hidrokarbon kaynaklarının bölge ülkeleri için yeterli olabileceği ve ihraç edilebileceği anlaşılmaktadır. Türkiye üzerinden AB pazarına da doğal gazın ihraç edilebileceği sonucuna varılmıştır. İleri sürülen iddialar ve savunulan diğer görüşlerin KKTC ve Türkiye aleyhine yürütülen siyasi faaliyetler olduğu dikkate alınarak KKTC vatandaşlarının olaylara bakışı için yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırma; 18 yaş ve üzeri toplam 324 katılımcıyla önceden hazırlanmış soru formuna bağlı olarak yüz yüze anket tekniği ile uygulanmıştır. Araştırma örneklemini KKTC vatandaşlarının 18 yaş üzeri nüfusunun binde ikiye yakın oranını temsil etmektedir. Araştırma örneklemini KKTC’nin demografik koşullarına göre gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler kontrol edildikten sonra bilgisayar ortamına aktarılmış, SPSS programı ile çözümlenmeler yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda KKTC ve Doğu Akdeniz’in jeopolitik ekseninde Doğu Akdeniz’e ilişkin, Türkiye’nin Doğu Akdeniz siyaset parametrelerinin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Kıbrıs Sorunu, Türkiye, Libya Mutabakatı, Enerji Politikaları, Hidrokarbon Kaynaklar

ABSTRACT

Cyprus is a strategic region in economic, political and military aspects and it has gained more importance with the discovery of hydrocarbon resources in the Eastern Mediterranean. The discovery of energy resources in the Eastern Mediterranean increased the interest of the countries that are far from the region like EU, USA, Russia, China, England and France. This study examines the energy exploration works carried out by the regional countries like Turkey, Egypt, Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC), Greek Administration of Southern Cyprus, Lebanon, Syria and Israel as well as the transportation of energy resources. The study also deals with the relations of the countries of the region with each other, activities of the regional actors and the impacts on Turkey through Cyprus. As a result of the seismic and drilling works, it is understood that the hydrocarbon resources of the region are significant for the regional countries but the marine transportation of the resources to EU countries by pipelines is not economic. It is concluded that the supply of the gas to the EU market via Turkey is more economical. It is understood that the other allegations that are raised are the political activities against Cyprus and Turkey and a face to face interview study is conducted for the views of the citizens of Cyprus on the developments. The study was been implemented with the face-to-face survey technique based on the previously prepared question form with total 324 participants who were 18 years and older. The sample of the study represents one thousandth of the population of Cyprus. The study sample was carried out in accordance with the demographic conditions of the TRNC. The obtained data was controlled and then conveyed to the electronic medium where analyses were using the SPSS program. As a result of this study, it is aimed to reveal the political parameters of Turkey regarding the Eastern Mediterranean in the axis of Cyprus.

Keywords: Eastern Mediterranean, Cyprus, Turkey, Libya Agreement, Energy Policies, Natural Gas

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
RESİMLER LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. DOĞU AKDENİZ'İN ÖNEMİ VE BÖLGE ÜLKELERİNİN FAALİYETLERİ	4
1.1. Doğu Akdeniz'in Önemi.....	4
1.2. Doğu Akdeniz Gaz Bölgesi.....	10
1.2.1. Türkiye	13
1.2.1.1. Bölgedeki Tarihsel Süreç	13
1.2.2. KKTC	17
1.2.3. Mısır	18
1.2.4. Filistin.....	19
1.2.5. İsrail.....	21
1.2.6. Suriye.....	23
1.2.7. GKRY	25
1.2.8. Lübnan	26
1.3. Türkiye ve GKRY Arasındaki Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı	27
1.4. Doğu Akdeniz'de Önemli Aktörler	31
1.4.1. ABD	31
1.4.2. Rusya	33
1.4.3. Çin.....	34
1.4.4. AB	34
1.4.5. İngiltere	36

1.5. Bölgedeki Uluslararası Enerji Şirketleri	37
İKİNCİ BÖLÜM	38
2. DOĞU AKDENİZ GAZINDA KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ	38
2.1. Kıbrıs Adası.....	38
2.1.1. Kıbrıs Mücadelesinin Tarihi Seyri	39
2.1.2. Kıbrıs Etrafında Tespit Edilen Hidrokarbon Yatakları	41
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	45
3. DOĞU AKDENİZ GAZININ TAŞINMASI VE ALTERNATİF GÜZERGÂHLAR	45
3.1. Türkiye – İsrail Boru Hattı.....	46
3.2. EastMed Projesi.....	46
3.3. GKRY – Mısır Boru Hattı Projesi	47
3.4. İsrail Mısır Doğal Gaz Boru Hattı Projesi	49
3.5. Türkiye ile Libya Arasında Gerçekleştirilen Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Antlaşması.....	49
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	53
4. ALAN TARAMASI	53
4.1. Araştırmanın Yöntemi	53
4.2. Örneklem Genel Özellikleri.....	54
4.2. Kuzey Kıbrıs Algısı ve Meselelere Bakış	59
4.3. Vatandaşlık Çaprazlar	111
4.4. Birleşme Çapraz	120
4.5. Tehdit Çapraz	121
SONUÇ ve ÖNERİLER	125
KAYNAKÇA	130
EKLER	135
EK-1: ANKET FORMU	135
EK 2: ZORLU TÖRE RÖPÖRTAJ	137
EK 3: ATA ATUN RÖPÖRTAJ	146

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1:	Doğu Akdeniz Sınırlarını Belirten Harita	4
Resim 2:	Doğu Akdeniz Sınırları	5
Resim 3:	Bir Kıyı Devletinin Kıta Sahaneliği ve MEB Alanları	8
Resim 4:	Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Ekseninde Enerji ve Jeopolitik	9
Resim 5:	Doğu Akdeniz Gaz Bölgeleri	11
Resim 6:	GKRY MEB Alanı, KKTC'nin TPAO Ruhsat Verdiği Alan ve Kesişen Alanlar	16
Resim 7:	Mısır'ın Gaz Sahaları	18
Resim 8:	“1947'den Günümüze Filistin İşgal Haritası”	19
Resim 9:	Filistin Gaz Sahaları	20
Resim 10:	İsrail'in Gaz Sahaları (Survey)	21
Resim 11:	Suriye'nin Gaz Saha Haritası	24
Resim 12:	Lübnan Gaz Arama Bölgeleri (Administration)	26
Resim 13:	Türkiye ve GKRY'nin Ruhsat Bölgeleri ve Çakışan Parseller	28
Resim 14:	Türkiye ve KKTC'nin Muhtemel MEB Sınırları	29
Resim 15:	Rumların Yunanistan İle Belirledikleri Sözde MEB Alanı	30
Resim 16:	Kıbrıs Haritası	38
Resim 17:	Kıbrıs Barış Harekatı 45. Yıl Dönümü Münasebetiyle KKTC Cumhurbaşkanıyla Yapılan Heyet Görüşmesi	43
Resim 18:	Kıbrıs Barış Harekatı 45. Yıl Dönümü Münasebetiyle Yapılan Meclis Başkanı Teberrüken Uluçay Ziyareti	44
Resim 19:	Kıbrıs Barış Harekatı 45. Yıl Dönümü Münasebetiyle Yapılan KKTC Başbakanı Ersin Tatar Ziyareti	44
Resim 20:	Doğu Akdeniz Muhtemel Gaz Güzergahları	45
Resim 21:	Türkiye Libya Mutabakatı İle İlan Edilen MEB Alanı	49

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1:	Doğu Akdeniz ve Bölge Ülkelerinin Kıyı Uzunlukları	9
Tablo 2:	Doğu Akdeniz Bölge Ülkelerinin Kıyı Uzunlukları.....	10
Tablo 3:	Doğu Akdeniz’de Keşfedilen Rezerv Bölgeleri ve Üretim Yılları	12
Tablo 4:	İlçelerin Dağılımı.....	54
Tablo 5:	Cinsiyet Dağılımı.....	55
Tablo 6:	Yaş Dağılımı.....	56
Tablo 7:	Meslek Dağılımı	57
Tablo 8:	Eğitim Seviyesi Dağılımı.....	58
Tablo 9:	KKTC KTC (Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) Denilmesine İlişkin Görüş.....	59
Tablo 10:	İlçelere Göre KKTC Yerine Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Denilmesine İlişkin Görüş	60
Tablo 11:	Cinsiyete Göre KKTC Yerine Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Denilmesine İlişkin Görüş	61
Tablo 12:	Yaşa Göre KKTC Yerine Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Denilmesine İlişkin Görüş	63
Tablo 13:	Eğitim Seviyesine Göre KKTC Yerine Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Denilmesine İlişkin Görüş	65
Tablo 14:	KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş	66
Tablo 15:	İlçelere Göre KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş.....	67
Tablo 16:	Cinsiyete Göre KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş.....	69
Tablo 17:	Yaşa Göre KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş.....	70
Tablo 18:	Eğitim Seviyesine Göre KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş.....	72
Tablo 19:	KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş	74
Tablo 20:	İlçelere Göre KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş	75
Tablo 21:	Cinsiyete Göre KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş	76
Tablo 22:	Yaşa Göre KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş	77
Tablo 23:	Eğitim Seviyesine Göre KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş.....	79
Tablo 24:	GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş.....	80
Tablo 25:	İlçelere Göre GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş	81

Tablo 26: Cinsiyete Göre GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş.....	83
Tablo 27: Yaşa Göre GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş	84
Tablo 28: Eğitim Seviyesine Göre GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş.....	86
Tablo 29: Doğu Akdeniz’de Bulunan Gaz Kaynaklarının Bölgeye Etkisine İlişkin Görüş	88
Tablo 30: Katılımcıların Kıbrıs Vatandaşlığı (74 Öncesi Vatandaşlığı Bulunanlar)	88
Tablo 31: Gaz Kaynaklarının Bölgesel Aktörler Tarafından Türkiye’nin Askerinin Çekilmesi Girişimi İçin Kullanılmasına İlişkin Görüş	89
Tablo 32: İlçelere Göre Gaz Kaynaklarının Bölgesel Aktörler Tarafından Türkiye’nin Askerinin Çekilmesi Girişimi İçin Kullanılmasına İlişkin Görüş	90
Tablo 33: Cinsiyete Göre Gaz Kaynaklarının Bölgesel Aktörler Tarafından Türkiye’nin Askerinin Çekilmesi Girişimi İçin Kullanılmasına İlişkin Görüş.....	91
Tablo 34: Yaşa Göre Gaz Kaynaklarının Bölgesel Aktörler Tarafından Türkiye’nin Askerinin Çekilmesi Girişimi İçin Kullanılmasına İlişkin Görüş	92
Tablo 35: Eğitim Seviyesine Göre Gaz Kaynaklarının Bölgesel Aktörler Tarafından Türkiye’nin Askerinin Çekilmesi Girişimi İçin Kullanılmasına İlişkin Görüş.....	94
Tablo 36: Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş.....	96
Tablo 37: İlçelere Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş	97
Tablo 38: Cinsiyete Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş	99
Tablo 39: Yaşa Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş	100
Tablo 40: Eğitim Seviyesine Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş	102
Tablo 41: Kıbrıs’ta Türkiye’nin Üs Açması ve Maraş’ın İskana Açılmasına İlişkin Görüş	104

Tablo 42: İlçelere Göre Kıbrıs'ta Türkiye'nin Üs Açması ve Maraş'ın İskana Açılmasına İlişkin Görüş.....	105
Tablo 43: Cinsiyete Göre Kıbrıs'ta Türkiye'nin Üs Açması ve Maraş'ın İskana Açılmasına İlişkin Görüş.....	106
Tablo 44: Yaşa Göre Kıbrıs'ta Türkiye'nin Üs Açması ve Maraş'ın İskana Açılmasına İlişkin Görüş	107
Tablo 45: Eğitim Seviyesine Göre Kıbrıs'ta Türkiye'nin Üs Açması ve Maraş'ın İskana Açılmasına İlişkin Görüş	109
Tablo 46: Vatandaşlığa Göre KKTC Yerine Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Denilmesine İlişkin Görüş	111
Tablo 47: Vatandaşlığa Göre KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş	113
Tablo 48: Vatandaşlığa Göre KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş.....	114
Tablo 49: Vatandaşlığa Göre GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş.....	115
Tablo 50: Vatandaşlığa Göre Gaz Kaynaklarının Kıbrıs ve Bölgeye Etkisine İlişkin Görüş	116
Tablo 51: Vatandaşlığa Göre Türkiye'nin Üs Açması ve Maraş'ın İskanına İlişkin Görüş	117
Tablo 52: Vatandaşlığa Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynaklarının Türkiye'nin Adadan Çekilmesine İlişkin Görüş.....	118
Tablo 53: Vatandaşlığa Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları ve Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş	119
Tablo 54: Türkiye KKTC Birleşmesi Görüşleri ve Birleşme Şekline İlişkin Görüş.....	120
Tablo 55: Doğu Akdeniz'deki GKRY Faaliyetlerin Tehdit Görülmesi ve Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş	121
Tablo 56: Doğu Akdeniz'deki GKRY Faaliyetlerin Tehdit Görülmesi ve Türkiye'nin Kıbrıs'taki Askerî Varlığına İlişkin Görüş	122
Tablo 57: Doğu Akdeniz'deki GKRY Faaliyetlerin Tehdit Görülmesi ve Türkiye'nin Üs Açmasına İlişkin Görüş.....	124

KISALTMALAR

KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTC	: Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
AB	: Avrupa Birliği
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
BMDHS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
ETKB	: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
DAGF	: Doğu Akdeniz Gaz Forumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TANAP	: Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı
TAP	: Trans Adriyatik Boru Hattı
ENİ	: ENİ Company
BM	: Birleşmiş Milletler
BP	: British Petrol
LNG	: Sıvılaştırılmış Doğal Gaz
CFR	: ABD Dış İlişkiler Konseyi
RF	: Rusya Federasyonu
İEA	: ABD Enerji Enformasyon İdaresi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
KOGAS	: Güney Kore Gaz Şirketi
BG	: British Gaz
ROSNEFT	: Rusya Petrol Şirketi
NOVATEK	: Rusya Doğal Gaz Şirketi

GİRİŞ

Doğu Akdeniz havzası tarih boyunca büyük devletler açısından, jeostratejik, jeopolitik konumu ve ticaret yollarının önemli kesişme noktası olması ve son dönemde yer altı kaynakları nedeniyle büyük ilgi odağı olmuştur. *“Doğu Akdeniz bir yandan Mezopotamya ve Yakın Doğu’ya diğer yandan da Arap yarımadası ve Basra Körfezi’ne giden stratejik bir bölgedir”* (Kaya İ. S., 2016, s. 143). Tarih boyunca önemini korumuş olan Doğu Akdeniz havzası sahip olduğu zenginlikler ve stratejik konumu nedeniyle her dönemde büyük güç mücadelelerine sahne olmuştur. Küresel ve bölgesel aktörlerin Doğu Akdeniz’i denetim altında tutma çabası bugün de sürmektedir. Dünya petrolünün yaklaşık yarısını ihtiva eden Orta Doğu petrol kaynaklarıyla birlikte bu bölge uluslararası ticaretin kavşak noktalarından birisi olmuştur.

“Tarihte ve günümüzde Doğu Akdeniz Doğu-Batı ticaretinin, Avrupa-Atlantik ticaretinin, Uzak Doğu’yu Orta Doğu’ya konteyner hatlarının geçiş güzergâhı üzerindedir. Dünya ticaretinin %30’undan fazlası, dünya deniz trafiğinin 1/3’ünün geçtiği, dünya konteyner ve petrol trafiğinin %25’inin geçtiği önemli bir güzergâhtır. Dünya ispatlanmış petrol rezervlerinin %68’i, doğal gaz rezervlerinin ise %41’ini ihtiva eden Orta Doğu’nun Akdeniz’e, Ege’ye, Karadeniz’e ve Atlantik’e açılan kapısıdır. Aynı zamanda Akdeniz, Hazar petrolerini ve doğal gazını dünya pazarlarına ulaştırmaktadır. Yılda 220 binden fazla gemi Akdeniz’de seyir yapmaktadır. Doğu Akdeniz enerji transit hatlarının güzergâhlarının önemli noktalarından olmasının yanı sıra son zamanlarda bölgede keşfedilen yeni doğalgaz ve petrol rezervleri bölgenin öneminin daha da artmasını sağlamıştır. Doğu Akdeniz gibi yarı kapalı denizlerde keşfedilen bu kaynakların paylaşımı asıl sorun olarak öne çıkmaktadır” (Ece, 2019).

ABD’nin dünya hâkimiyetini sürdürme, Orta Doğu, Afrika ve Asya’nın kontrolünü sağlama; Rusya’nın sıcak denizlere inme, kara emniyetini güneyden sağlama, etki ve ilgi alanını artırma; AB ülkelerinin enerji ihtiyacını kendi kaynaklarından karşılayamamasının getirdiği sıkıntıyı aşma arzusu; Çin’in ise Bir Kuşak - Bir Yol Projesi ile dünya ticaretine etkin olma girişimleri Doğu Akdeniz’de buluşmuştur.

Doğu Akdeniz'in kuzeyinde Türkiye, Yunanistan doğusunda Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, güneyinde Mısır ve ortasında Kıbrıs Adası ile Libya yer almaktadır. Doğu Akdeniz bölgesinde ki“ *Kanıtlanmış gaz rezervlerine baktığımızda; Mısır'da 2,2 trilyon m³, İsrail'de 1 trilyon m³, Rum Kesimi'nde 100 milyar m³ ve Gazze açıklarında 30 milyar m³ olmak üzere toplamda 3,3 trilyon m³ civarı gaz bulunmaktadır. Bu oran BP'nin 2016 dünya kanıtlanmış gaz rezervi raporunda belirttiği 186,9 trilyon m³ ile karşılaştırılırsa Doğu Akdeniz'in dünya gaz kaynaklarının %1,7'sine sahip olduğu anlaşılacaktır. Bu kıyaslama 32,3 trilyon m³ Rusya ve 34 trilyon m³ kanıtlanmış gaz rezervi bulunan İran ile yapılacak olursa Doğu Akdeniz kanıtlanmış gaz rezervi İran ve Rusya'nın neredeyse %10'u kadardır ve o derecede öneme sahiptir. Buradan anlaşılacağı üzere bölge büyütülecek miktarda kanıtlanmış bir kaynağa sahip değildir” (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 31). Bu oranlara bakıldığında dünya doğalgaz rezervlerinin miktarı üzerinden değerlendirildiğinde tespit edilen rezervlerin ciddi bir oranda olmadığını söyleyebiliriz.*

Tüm bu gelişmeler Türkiye'nin ve KKTC'nin ulusal çıkarları, geleceği ve güvenliği ile yakından ilgilidir. Bu dönemde Doğu Akdeniz bölgesindeki gelişmelerin dikkatle takip edilmesi, her iki ülkenin de hak ve menfaat kaybına uğramaması için son derece önemlidir.

Bunun yanı sıra son dönemde yeni enerji kaynaklarının keşfi, sismik araştırmalar, deniz yetki alanlarının belirlenmesi, Irak ve Suriye meseleleri nedeniyle sadece Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin değil kıyıdaş olmayan güçlerin de rekabet ve çatışma alanı hâline gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, İngiltere ve Fransa'nın askerî varlığı bölgeyi eskisinden de sıcak bir hâle getirmiştir. Tüm bu gelişmeler Türkiye'nin ve KKTC'nin geleceği ve güvenliği ile yakından ilgilidir. Bu dönemde Doğu Akdeniz bölgesindeki gelişmelerin dikkatle takip edilmesi, her iki ülkenin de hak ve menfaat kaybına uğramaması için son derece önemlidir.

Bu çalışmamızda Doğu Akdeniz'de keşfedilen enerji kaynaklarına yönelik bölge ve bölge dışı ülkelerinin yürütmüş olduğu faaliyetler ve Türkiye'ye etkileri; özellikle Doğu Akdeniz'in kontrolü açısından önemli ve stratejik bir yer teşkil eden ve âdeta sabit bir uçak gemisi olarak nitelendirilebilecek Kıbrıs Adası ve Adanın bugünkü iki devletli yapısı üzerinden incelenmektedir. Özellikle KKTC halkının ada ve çevresinde meydana gelen bu gelişmeler karşısında tutumları ile gelişmelerin onları

nasıl etkileyeceği hususundaki görüşleri önemli hâle gelmiştir. Türkiye ile KKTC'nin Doğu Akdeniz'de Kıbrıs etrafında gelişmekte olan durum karşısında nasıl hareket edecekleri, GKRY'nin bölge ülkeleriyle yaptıkları Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ve ittifaklar karşısında nasıl tavır alması gerektiği Rumların, AB, Yunanistan, ABD, Fransa ve dünyanın önde gelen enerji şirketleriyle hidrokarbon arama faaliyetlerine girişmesi Türkiye ve KKTC'yi dışlaması karşısında nasıl tavır alınması uygulanacak stratejik politikanın deniz jeopolitiği açısından ve İngiltere'nin Kıbrıs'ta bulunan (Dikelya ve Akroti) iki üssüne karşılık Karpaz Bölgesi'nde Türkiye'nin deniz ve hava üssü açmasıyla kapalı bulunan Maraş'ın iskâna açılması hususunda KKTC halkının görüşlerini (Lefkoşa, Girne, Magusa, Lefke, Güzelyurt) yüz yüze anket çalışması yapmak suretiyle çalışma tamamlanmıştır.

Dünyanın ve özellikle Orta Doğu'nun ciddi bir karmaşa dönemine girdiği şu günlerde Doğu Akdeniz, KKTC'nin ayrı egemen bir ülke olarak varlığı ile Kıbrıs Adası, ülkemiz açısından çok önemli gelişmelerin yaşandığı bir döneme girmiş bulunmaktadır.

Ülkemizin ve KKTC'nin karadaki ve denizdeki haklarını ve çıkarlarını korumanın yolunun Doğu Akdeniz'deki müşterek menfaatlerimizi uluslararası meşruiyet, hukuk ve iyi niyet ilkeleri çerçevesinde korumaktan geçtiğini bilmek mecburiyetindeyiz. Bu bağlamda Türkiye'nin Akdeniz'deki güvenliğinin KKTC'nin egemen, eşit bir devlet olarak varlığına bağlı olduğunu unutmamalıyız.

Ayrıca bu çalışmanın I. Bölümünde Doğu Akdeniz'in önemi ve bölge ülkelerinin faaliyetlerini, II. Bölümde Doğu Akdeniz gazında Kıbrıs'ın stratejik önemini, III. Bölümde Doğu Akdeniz gazının taşınması ve alternatif güzergahları, IV. Bölümde ise KKTC'de yüz yüze anket yapmak suretiyle çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DOĞU AKDENİZ'İN ÖNEMİ VE BÖLGE ÜLKELERİNİN FAALİYETLERİ

1.1. Doğu Akdeniz'in Önemi

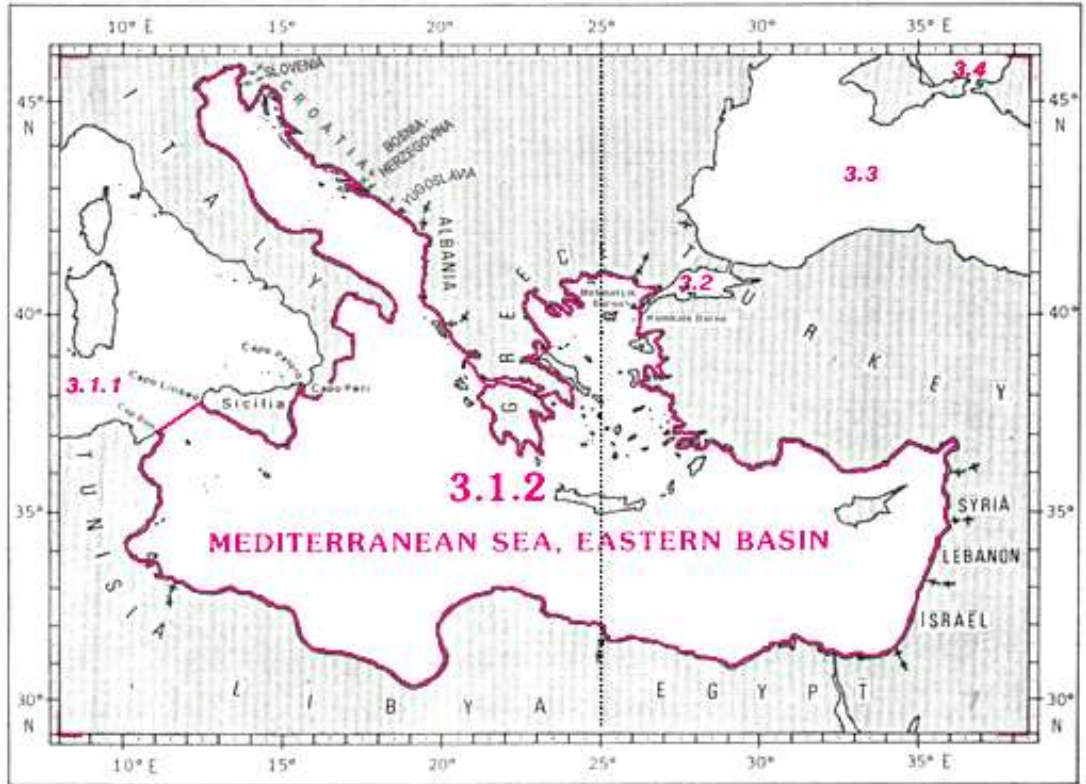
“Avrupa, Asya ve Afrika kıtaları arasında yerleşen Akdeniz, önemli medeniyetleri içerisinde barındırmaktadır. Bulunduğu konumdan dolayı Akdeniz, dünya deniz ticaretinde önemli bir yere sahiptir. Dünya deniz ticaretinin 1/3'ü Akdeniz üzerinden gerçekleştirilmektedir. Oysaki Akdeniz dünya denizlerinin yalnızca %1'ini teşkil etmektedir. Elverişli coğrafi konuma sahip Doğu Akdeniz bölgesi, Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Anadolu gibi önemli noktaları birleştirmekle kalmayıp aynı zamanda deniz ticaretinin de kilit noktasıdır. Zira deniz taşımacılığının demiryolu, kara ve hava yolu taşımacılığına nazaran daha uygun maliyetli olduğu bilinmektedir” (Erbaş, 2018).

Resim 1: Doğu Akdeniz Sınırlarını Belirten Harita (Deniz, 2015)

“Doğu Akdeniz’i önemli kılan faktörler, bölgenin Süveyş Kanalı, hidrokarbon zengini olan Orta Doğu’ya yakınlığı ve bölgenin enerji arzına müsait konumudur. Doğu Akdeniz bölgesi Yunanistan’ı da kapsayarak 22° doğu boylamının doğusunda kalan bölge olarak bilinmektedir. Doğu Akdeniz tarih boyu hem bölgesel hem de küresel güçlerin mücadele alanı olmuştur. Bunun en önemli sebebi, Süveyş Kanalı ve Türk Boğazları gibi önemli noktaları kendinde bulundurmasıdır. Doğu Akdeniz, bir yandan Mezopotamya ve Yakın Doğu’ya diğer yandan da Arap Yarımadası ve Basra Körfezi’ne giden stratejik bir bölgedir. Türkiye vasıtasıyla Avrupa ticaretine, Mısır gibi ülkeler vasıtası ile de Afrika ticaretine bağlanan Doğu Akdeniz Bölgesindeki Süveyş Kanalı, Avrupa – Uzak Doğu arasını 7000 mil kısaltmaktadır” (Kaya İ. S., 2016, s. 143).

“Tarihin her döneminde Asya – Afrika – Avrupa hattında egemen olmak isteyen güçlerin bu hedeflerine ulaşabilmek için öncelikle Doğu Akdeniz bölgesini ele geçirmeyi istedikleri görülmektedir” (Yaycı C. , 2012, s. 5).

Resim 2: Doğu Akdeniz Sınırları (Names And Limits Of Oceans and Seas, 2002)

“Doğu Akdeniz’e ulaşan 14 boru hattı mevcuttur:

- *Bakü-Tiflis-Ceyhan ham petrol Boru Hattı*
- *Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı*
- *Kerkük-Ceyhan petrol Boru Hattı*
- *Ünye-Ceyhan Boru Hattı*
- *Kerkük-Banyas Boru Hattı*
- *Trans Arabistan Petrol Boru Hattı(Tapline)*
- *Suriye-Lübnan Petrol ve Doğalgaz Boru Hattı*
- *Musul-Kerkük-Hayfa (İsrail) Petrol ve Doğalgaz Boru Hattı*
- *CAP: Ceyhan-Aşkelon Petrol Boru Hattı*
- *TIP: Trans-İsrail Petrol Boru Hattı*
- *AHP: Aşkelon-Hayfa Petrol Boru Hattı*
- *KHP: Kerkük-Hayfa Petrol Boru Hattı*
- *Musul-Hayfa Petrol Boru Hattı*
- *RHP: Rumeyla-Hayfa Petrol Boru Hattı”* (Ceylan, 2018, s. 28).

14 boru hattının yarı kapalı havza olan Doğu Akdeniz üzerinden pazarlara ulaşması gerek Süveyş Kanalı üzerinden gerek Cebelitarık Boğazı ve gerekse İstanbul–Çanakkale boğazları üzerinden sağlanması buraya olan ilgiyi artırmaktadır.

Doğu Akdeniz’in stratejik önemi günümüzde öyle bir boyuta gelmiştir ki büyük dünya devletleri hedeflerini bu bölgeye göre şekillendirmektedir. Öncelikle Rusya, Suriye’deki gelişmelerden dolayı Doğu Akdeniz’e inmiştir. Çin ise Kuşak-Yol Projesi ile dünya ticaretinde etkin olma girişimleri nedeniyle Doğu Akdeniz’e gelmeye çalışmakta ve bu doğrultuda bölge ülkeleriyle iş birliklerine girişmektedir. Başta İngiltere ve Fransa olmak üzere AB ülkeleri birlik üyesi olan GKRY üzerinden bölgenin stratejik konumundan istifade etmek ve keşfedilen hidrokarbon kaynaklarını Avrupa’ya taşımak üzere bölge ile ciddi olarak ilgilenmektedir. İşte bu Süreç içerisinde ticaret ve enerji konusunda yaşanan gelişmeler Doğu Akdeniz’de ABD’ye yeni bir hamle yapma zarureti getirmiş bu noktada ABD Doğu Akdeniz’de daha fazla etkin olmak amacıyla bölgede çok yönlü olarak askeri, ekonomik ve siyasi girişimlerini arttırmıştır. Türkiye ise büyük güçlerin bölgedeki hedefleri ile bu hedeflere yönelik attıkları adımlar karşısında Doğu Akdeniz’de ülke güvenliğini sağlamak, Garantörlükten doğan Kıbrıs’ın haklarını muhafaza etmek ve bölgede

keşfedilen enerji kaynakları üzerindeki menfaatlerini korumak üzere çalışmalarını sürdürmektedir.

“Enerjiye olan bağımlılık ülkelerin gelecekte yapacakları hamlelerin dahi belirleyicisi hâline gelerek yaklaşımlarını şekillendirmektedir. Günümüzde devletler, enerjiye sahip olma ve transit yollar üzerinde hâkimiyet kurma amacıyla politikalarını şekillendirmektedirler” (Ceylan, 2018, s. 35). Enerji kaynaklarının orantısız dağılımı nedeniyle enerji transit noktaları, büyük tüketim pazarlarına giden yolların güvenliği önem kazanmaktadır. Doğu Akdeniz dünya petrol rezervlerinin %68’i, gaz rezervlerinin %41’inin bulunduğu Orta Doğu coğrafyası ile büyük enerji ithalatçıları olan Avrupa ülkeleri arasında önemli bir noktada bulunmaktadır.

Kıta Sahanelığı

Bu noktada sıkça gündeme gelen kıta sahanlığı, Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ne demektir, önce tarihi gelişimine bakmakta fayda var. *“Kıta sahanlığının hukuk kavramı olarak ortaya çıkışının Eylül 1945 tarihli Truman Bildirisi olduğu kabul edilmektedir”* (Pazarcı, 2003) Daha sonra 1958 Birinci Deniz Hukuku Konferansıdır. Bu konferans sonrasında Cenevre Kıta Sahanelığı Sözleşmesi imzalanmıştır. 1969’da Uluslararası Adalet Divanında konu tekrar ele alınmış ve 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ile son halini almıştır. Kıta Sahanelığı 1982 BMDHS ile yazılı hale getirilmiştir. Buna göre *“sahildar bir devletin kıta sahanlığı; karasularının ötesinde kıta kenarının dış eşiğine kadar veya bu eşik daha az bir mesafede ise, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili olan kısımda bu devletin kara ülkesinin doğal uzantısının bütünündeki deniz altı alanlarının deniz yatağı ve toprak altlarını içermektedir”* (Yaycı & Karamahmut, Deniz Subayları İçin Temel Deniz Hukuku Barış ve Savaş Dönemi, 2011, s. 51).

“Kara suları genişliğinin ölçülmesinde kullanılan esas hatlardan itibaren 200 deniz mili, kıta kenarının dış sınırının 200 deniz milinden öteye uzanması halinde, kara suları genişliğinin ölçülmesinde kullanılan esas hatlardan itibaren 350 deniz milini aşmayacak. 2500 m eş derinlik eğrisinden itibaren 100 deniz milini aşmayacak şekilde tespit edilmiştir” (Yaycı C. , Sorular ve Cevaplar İle MEB Kavramı)

Resim 3: Bir Kıyı Devletinin Kıta Sahanlığı ve MEB Alanları (Yaycı C. , Sorular ve Cevaplar İle MEB Kavramı, s. 11)

Santa Domingo Deklarasyonunda Münhasır Ekonomik Bölge; “Kıyı devletinin kıyılarına bitişik sularda, deniz yatağında, toprak altında, kıta sahanlığında ve bunun toprak altında; coğrafi, jeolojik ve biyolojik karakterler ve buradaki kaynakların makul kullanımı ihtiyacıyla sınırları çizilecek şekilde doğal kaynakların kullanılması, muhafazası ve araştırması için üzerinde münhasır haklara sahip olduğu deniz alanı” şeklinde tanımlanmıştır” (Bozkurt, 2006).

“MEB Kavramı uluslararası hukuka 1982 BMDHS ile girmiş olup kara sularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili genişliğindeki deniz alanlarının deniz yatağı ve toprak altı ile üzerindeki suların canlı ve canlı olmayan kaynaklar üzerinde kıyı devletlerine bazı ekonomik hakların tanınmasını öngören bir kavramdır” (Yaycı & Karamahmut, Deniz Subayları İçin Temel Deniz Hukuku Barış ve Savaş Dönemi, 2011, s. 53).

Resim 4: Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Ekseninde Enerji ve Jeopolitik (Pamir, Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Ekseninde Enerji ve Jeopolitik)

Kıta sahanlığını devletlerin hakkıdır, açıklama mecburiyeti yoktur. Ancak MEB sınırlarını BM’ye deklare etmesi gerekmektedir. “Kıta Sahanlığı Münhasır Ekonomik Bölge ile kıta sahanlığının farkı şu; kıta sahanlıkları deniz dibindeki hâkimiyeti belirliyor, münhasır ekonomik bölge de denizin dibi ve yüzeyindeki hakimiyeti belirliyor” (Atun A. , 2020).

Tablo 1: Doğu Akdeniz ve Bölge Ülkelerinin Kıyı Uzunlukları

Doğu Akdeniz genişliği	554 mil
Kuzey-Güney hattı uzunluğu	340 mil
Türkiye kıyı uzunluğu	533 mil
Suriye kıyı uzunluğu	86 mil
Lübnan kıyı uzunluğu	125 mil
İsrail kıyı uzunluğu	128 mil
Mısır kıyı uzunluğu	528 mil

Kaynak: (Kaya İ. S., 2016, s. 144)

Tablo 2: Doğu Akdeniz Bölge Ülkelerinin Kıyı Uzunlukları

Türkiye – Mısır – Kıbrıs Adasının Batısı	Türkiye(Dalaman Çayı – Antalya Gazipaşa)	255 mil
	Mısır (RasAlem El Rum)	318 mil
	Kıbrıs (Arnauti Burnu - Baf)	25 mil
Türkiye ve Kıbrıs Adasının Kuzeyi	Türkiye (Antalya Gazipaşa – Akıncı Burnu)	215 mil
	Kuzey Kıbrıs (Arnauti Burnu - Karpas Burnu)	135 mil
	Kuzey Kıbrıs'ta GKRY uzunluğu	30 mil
	Kuzey Kıbrıs'ta KKTC uzunluğu	105 mil
Türkiye ve Suriye	Türkiye (Taşucu – Kara Sınırı)	146 mil
	Suriye (Kara Sınırı – Lazkiye Burnu)	26 mil
	Türkiye (Anamur Burnu – Kara Sınırları)	219 mil
	Suriye (Kara Sınırı - Tartus)	73 mil

Kaynak: (Kaya İ. S., 2016, s. 144)

Doğu Akdeniz'in jeopolitik önemi gelinen noktada Türkiye için Kıbrıs bağlamında ele alındığında hayati bir güvenlik endişesini ortaya koymuştur. Orta Doğu'da Irak ve Suriye'nin istikrarsızlaştırılarak parçalanma eğilimine girmesi Akdeniz'e açılan bir koridorun gündeme gelmesi petrol ve doğal gazla birlikte Kıbrıs'ı ve bölgeyi tehlikeli bir geleceğin parçası hâline getirmektedir. *“Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, İngiltere ve Fransa'nın askerî varlığı bölgeyi eskisinden de sıcak hâle getirmiştir”* (Lokmanoğlu, 2019).

Bu gelişmeler ışığında 533 millik kıyı uzunluğu ile Doğu Akdeniz'in en uzun kıyısına sahip olan Türkiye, bölgedeki gelişmelere kayıtsız kalamaz. Hakkaniyet ilkelerine uygun adımlarını planlı bir şekilde atmak ve KKTC ile birlikte menfaatlerini korumak mecburiyetindedir.

1.2. Doğu Akdeniz Gaz Bölgesi

“Tunus, Libya, Mısır, Lübnan, İsrail, Suriye, KKTC, GKRY ve Türkiye'nin çevrelediği Doğu Akdeniz kapalı bir deniz olma özelliği taşımaktadır” (Ünsal, 2019).Doğu Akdeniz Gaz Bölgesi'ne genel olarak baktığımızda bölgede Suriye ve Lübnan dışında sismik araştırma yapılmayan hemen hemen hiçbir yerin kalmadığı

görülmektedir. Sismik araştırmalarda elde edilen verilerde Mısır'ın Zohr sahası'nda bir rezervin olduğu tespit edilmiştir ve bu konuda çalışmalara İsrail Leviathan ve Tamar bölgelerinde bir rezerv olduğu tespiti yapılmıştır. GKRY açıklarında Afrodit sahasında rezerv olduğu Lübnan'da sismik çalışmalarda ciddi rezervlerin olduğu tespit edilmiştir.

Levant havzası hem İsrail hem Lübnan için önemli bir havza olarak öne çıkmaktadır. *“Levant havzasını önemli kılan İsrail'in yaptığı keşiflerdir. Herodotus ise Nil Deltası yakınlarında İtalyan ENİ şirketinin yaptığı son keşif Rumları heyecanlandırırsa da potansiyel itibari ile önemsenmeyen bir havza olarak değerlendirilmektedir.. Elde edilen veriler ışığında, ECB'nin batısında (Herodotus) ok önemli sayılabilecek rezerv varlığından söz etmek mümkün değildir”* (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 32).

ECB (Eratosthenes Deniz Dağı – volkanik yükselti) doğusunda yani Levant havzasında ise durum farklıdır. *“Yalnız Levant havzasının Lübnan tarafının potansiyelinin yüksek olduğunu hatırlatmakta fayda vardır çünkü havzada göç yolları, doğuya doğru olduğu gibi Lübnan tarafında kuzeye doğru da uzanıyor gibi görünmektedir. Bu nedenle, bu bölgedeki hidrokarbon potansiyeli en yüksek alan veya en şanslı ülke olarak Lübnan'ı göstermek mümkündür”* (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 35).

Resim 5: Doğu Akdeniz Gaz Bölgeleri((Tagliapietra, 2017, s. 43)

Tablo 3: Doğu Akdeniz’de Keşfedilen Rezerv Bölgeleri ve Üretim Yılları (Noble Energy, 2016)

Ülke	Keşif yılı	Saha adı	Tahmini rezerv (Milyar m ³)	Üretime geçiş yılı
GKRY	2011	Afrodit	198,2	2017
İsrail	1999	Noa	1,1	2012
	2000	Mari-B	42,5	2004
	2009	Dalit	14,2	2013
	2010	Leviathan	620	2019
	2011	Dolfin	2,3	Belirsiz
	2012	Şimşon	8,5	Belirsiz
	2012	Tanin	34,0	Belirsiz
	2009	Tamar	280	2013
Filistin	2000	Gazze-Marin	28,3	Belirsiz
Mısır	2015	Zohr	850	2017

“Nil delta havzasında yaklaşık 1,8 milyar varil petrol, 6,3 trilyon metre küp doğal gaz, 6 milyon varil sıvı doğal gaz rezervi tahmin edilmektedir. Levant havzasında - bugün Levant havzası dediğimiz Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Suriye, Lübnan, Mısır, Ürdün arasında kalan bölgede- ise 3,45 trilyon metre küp doğal gaz, 1,7 milyar varil petrol olduğu ileri sürülmektedir. Girit’in Güney ve Güney Doğusunda olan Herodot bölgesinde 3,5 milyon metre küp doğal gaz rezervi olduğu tahmin edilmektedir. Kıbrıs adası ve çevresine baktığımızda ise değeri yaklaşık 400 milyar dolar civarında olan 8 milyar varil petrol rezervi tahmin edilmektedir. Kısaca Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon kaynaklarının tahmini 3 trilyon dolar, yaklaşık 6 milyar varil petrole eşdeğer hidrokarbon olduğu tahmin edilmektedir” (Ece, 2019).

“Sonuç olarak analizlerden anlaşılacağı üzere bölgede asıl potansiyel Lübnan açıklarındadır. Henüz arama faaliyetlerinde belirli seviyeye gelinememiş olsa da, Türkiye ve özellikle Suriye açıklarında potansiyel bulunmaktadır. Bölgede denklemleri ve dengeleri değiştirerek, Doğu Akdeniz’in global gaz piyasaları için önemli hâle gelmesini sağlayabilme potansiyeli olan ülkeler Lübnan, Suriye ve Türkiye’dir. Yapılan uzun vadeli projeksiyonlarda; Mısır, İsrail ve Kıbrıs ile ilgili

beklentiler küçük değişimlere sebep olabilecektir” (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 37).

1.2.1. Türkiye

1.2.1.1. Bölgedeki Tarihsel Süreç

2001: GKRY petrol-gaz arama işlemlerinden Türkiye'nin askerî boyuta taşıyacağını belirtmesiyle vazgeçti.

2002: Türk Deniz Kuvvetleri NorthernAccses (Norveç) gemisinin sismik yöntemlerle rezerv arama girişimlerini engelledi.

2003: GKRY – Mısır MEB anlaşması imzaladı.

2004: AB, Kıbrıs Adasının tamamını üye olarak AB'ye kabul etti.

2006: Türkiye Genelkurmay Başkanlığınca GKRY'nin bölgede rezerv araştırması yapması engellendi.

29 Ocak 2007: GKRY'nin lisans çıkarmasıyla bölgede arama çalışmaları başlatmak isteyen Mısır ve Lübnan Türkiye'nin verdiği nota ile geri adım attı.

28 Şubat 2007: Fransa ve GKRY Dışışleri Bakanları GKRY'de bir araya gelerek "Savunma ve Askerî İş Birliği Anlaşması" imzaladı.

2009: TSK Kıbrıs'ta deniz üssü kurma talebini Dışışleri Bakanlığına bildirdi.

2016: Royal Flash adlı geminin İskenderun-Gazi Magosa hattı arasında GKRY adına arama çalışmaları yapması Türk savaş gemileri tarafından engellendi.

2017: Fransa–GKRY 2007'de imzalanan "Savunma ve Askerî İş Birliği Anlaşması"nın sınırlarını genişleterek Rum kesimindeki üsleri sınırsız kullanma hakkı kazandı.

23 Şubat 2018: Türk Deniz Kuvvetleri Kıbrıs açıklarındaki 3. parselde arama çalışması yapmak isteyen GKRY sondaj gemisini engelledi.

30 Mayıs 2018: MGK Bildirisinde Ege ve Akdeniz'deki kışkırtmalar karşısında Türkiye'nin uluslararası anlaşmalardan doğan haklarını kullanacağı belirtildi.

5 Haziran 2018: 2600 metre derinliğe kadar sondaj faaliyeti yapabilen Fatih gemisi Antalya'ya ulaştı.

3 Ağustos 2018: 100 günlük eylem planında Türkiye'nin bir sondaj gemisi alımı planlandığı yer aldı.

21 Ağustos 2018: ABD Kara Kuvvetleri Komutanı GKRY'ye giderek askerî üs için kolaylık sağlanmasını istedi.

25 Ağustos 2018: Rus Deniz Birlikleri Akdeniz'deki varlığını artırdı.

28 Ağustos 2018: TSK, Kıbrıs'ta üs kurulması isteğini Dışişleri Bakanlığına bildirdi.

16 Eylül 2018: Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Kıbrıs'taki askerin azaltılmayacağını, gerekirse üs kurulacağını belirtti.

20 Eylül 2018: ETKB Bakanımız Akdeniz'de Türkiye ve KKTC'nin onay vermeyeceği hiçbir projenin hayata geçirilemeyeceğini belirtti” (Özkaya, 2018).

“15 Ocak 2019: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Yunanistan, İsrail, İtalya, Ürdün, Filistin ve Mısır'ın enerji bakanları “Doğu Akdeniz Gaz Forumu (DAGF)” kurulması için anlaşmaya vardı.

18 Temmuz 2019: TBMM'de bulunan dört siyasi parti Avrupa Birliği (AB) Dış İlişkiler Konsey Toplantısı Sonuç Bildirgesi'nde açıklanan Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de petrol, doğal gaz aramasını durdurmaya yönelik yaptırım kararına tepki gösterdi.

25 Temmuz 2019: “Doğu Akdeniz Gaz Forumu”, bakanlar düzeyinde Mısır'da toplandı.

7 Ağustos 2019: Türkiye'nin Yavuz Sondaj Gemisi Doğu Akdeniz'de sondaja başladı.

27 Kasım 2019: “Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile Libya Devleti Hükûmeti arasında Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası

İmzalandı” (Yayıncı C. , Türkiye-Libya Arasında İmzalanan Mühnasır Ekonomik Bölge Anlaşmasının Sonuç ve Etkileri, 2020).

“2 Ocak 2020: TBMM Genel Kurulunda Libya Tezkeresi onaylandı” (Libya tezkeresi: Türkiye'nin stratejisi ne?, 2020).

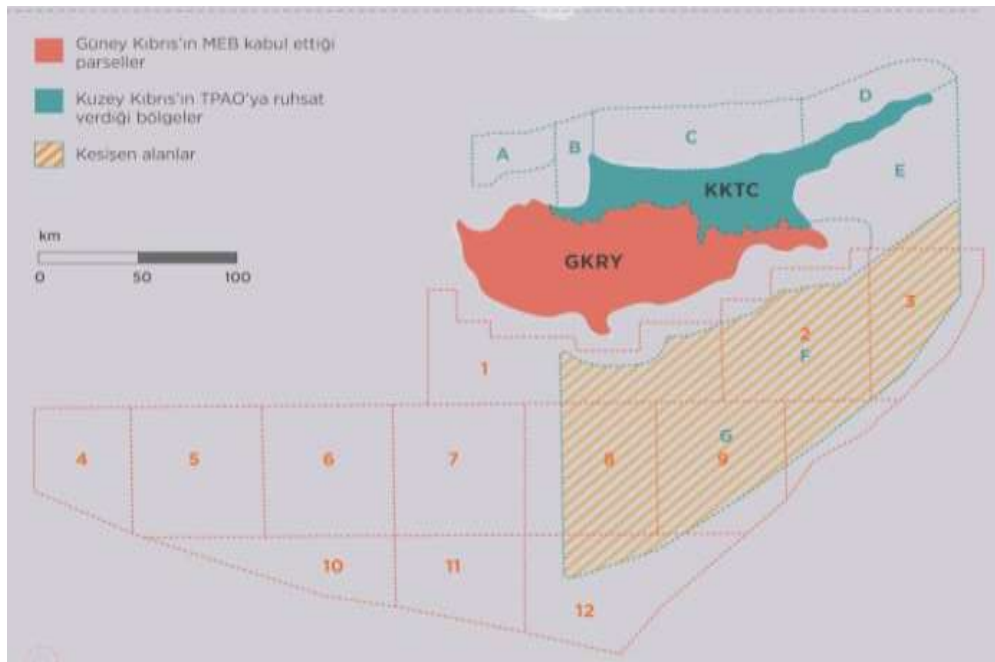
“Türkiye doğal gaz açısından çok büyük bir pazar. Kullandığımız gazın yalnızca %1'ini üretiliyor olmamız bizi bölgedeki en büyük Pazar haline getiriyor” (Özden, 2019). Bu özelliği ile birlikte “Türkiye, enerji kaynaklarının geçiş hatları üzerinde yer alan stratejik coğrafi avantajını kullanarak enerji güvenliği noktasında merkez hâline gelebilme potansiyeline sahiptir. Yürütülecek başarılı bir enerji diplomasisi, Türkiye'nin bu konumdan istifade etmesini sağlayarak, ülkeyi enerji ve ticaret üssüne dönüştürülebilir” (Yorulmaz, 2019). Ülkemiz için Türk Akımı ve TANAP gibi hayata geçirilen ve yeni planlanacak projeler, transit geçiş ülkesi olması bakımından önemli örnek teşkil edecektir. “Avrupa doğal gaz piyasasının üçte birinden fazlasına sahip olan Rusya'nın tekel pozisyonunun getirdiği rahatsızlık, bölge ülkelerini belirli bir amaç doğrultusunda bir araya getirilebilir. Ancak, şu ana kadar denklemlerin dışında tutulan Türkiye; hem enerji güvenliği noktasında stratejik konumunu hem de kıta sahanlığı bakımından uluslararası hukuk kuralları çerçevesindeki haklarını kullanarak bölgedeki en önemli aktörlerden biri olduğunu gösterilmelidir” (Yorulmaz, 2019).

Türkiye'nin kabul etmediği; GKRY ve Yunanistan'ın kural tanımaz, hukuk bilmez tavrı “AB'nin yaramaz ve şımarık çocuğu” edasıyla Mısır, Lübnan ve İsrail ile Mühnasır Ekonomik Bölge anlaşmaları imzalamış ve Kıbrıs'ı tek başına temsil etmek iddiasıyla hakkı olmayan bir şeyi gasp ederek kullanmaya kalkmıştır. “Türkiye'nin tanımadığı bu anlaşma ile Rum kesimi güneydeki 13 bloğun tamamı ruhsat bölgesi ilan etmiştir. 12 numaralı blokta yapılan çalışmalar sonucunda; 28 Aralık 2011 tarihinde Afrodit doğal gaz sahasının keşfi duyurulmuştur. Rum kesimi buna istinaden 11 Şubat 2012 tarihinde ikinci ihalesine çıkmıştır. Bu ihale ile İtalyan Eni şirketi 2,3,6,8,9,11 numaralı bloklarda; Amerikan Exxon Mobil ve Katar Petrolleri şirketleri 10 numaralı blokta ve Fransız Total firması 11 numaralı blokta arama ve sondaj faaliyetleri için yetkilendirilmiştir. ABD ve AB'nin desteğini alan GKRY, 2013 yılında, Türk kıta sahanlığını yok sayan ve KKTC'nin haklarını ihlal eden sözde mühnasır ekonomik bölgesini ilan etmiştir” (Yorulmaz, 2019). GKRY

AB'nin ve Yunanistan'ın desteğiyle sözde MEB ilanını tek taraflı olarak yapınca Türkiye geçte olsa daha önceden attığı adımları sıklaştırmaya başlamıştır.

"TP(Türkiye Petrolleri) 1966'dan bu yana kara ve denizde faaliyetlerde bulunmaktadır. Doğu Akdeniz'deki faaliyetler için 2013'de Barbaros Hayrettin Paşa sismik gemisi temin edilmiştir" (Kıran, 2019)."Devam eden süreçte Libya ile anlaşma yaparak Doğu Akdeniz'in batı kısmının sınırlarını belirlemiştir. Böylece GKRY ve Yunanistan'ın oldubittilerinin önüne geçilmiştir. Türkiye Doğu Akdeniz'de en geniş kıyı şeridine sahip ülkedir. Dolayısıyla Türkiye'yi hiç kimse Doğu Akdeniz bölgesinden ve Kıbrıs Adasından gönderemez, uzaklaştıramaz" (Töre, 2020).

"Denizlerde yazılı olmayan bir kural da o denizler hakkında hak iddia etmek istiyorsanız oralarda var olacaksınız, araştırmalarınızı yapacaksınız, bilgi birikiminiz tam olacak" (Salihoğlu, 2019). "Sadece donanmamızın gücüyle yetinemeyiz. Daha fazla sismik araştırma ve sondaj faaliyetlerinde yoğunlaşmamız lazımdır. Ege ve Doğu Akdeniz kıta sahanlığı MEB üzerindeki BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nden kaynaklanan hak ve yetkilerimizin etkin kullanımı için sismik araştırma gemisi, sabit yarı batık sondaj platformu, sabit yüzer üretim platformu, yüzer depolama ve boşaltma üniteleri ve çok sayıda gemi ve deniz aracıyla, bunların bakım ve onarım ihtiyaçlarını karşılayacak imkanların sağlanması gereklidir" (Buldu, 2019) .

Resim 6: GKRY MEB Alanı, KKTC'nin TPAO Ruhsat Verdiği Alan ve Kesişen Alanlar (Özkaya, 2018)

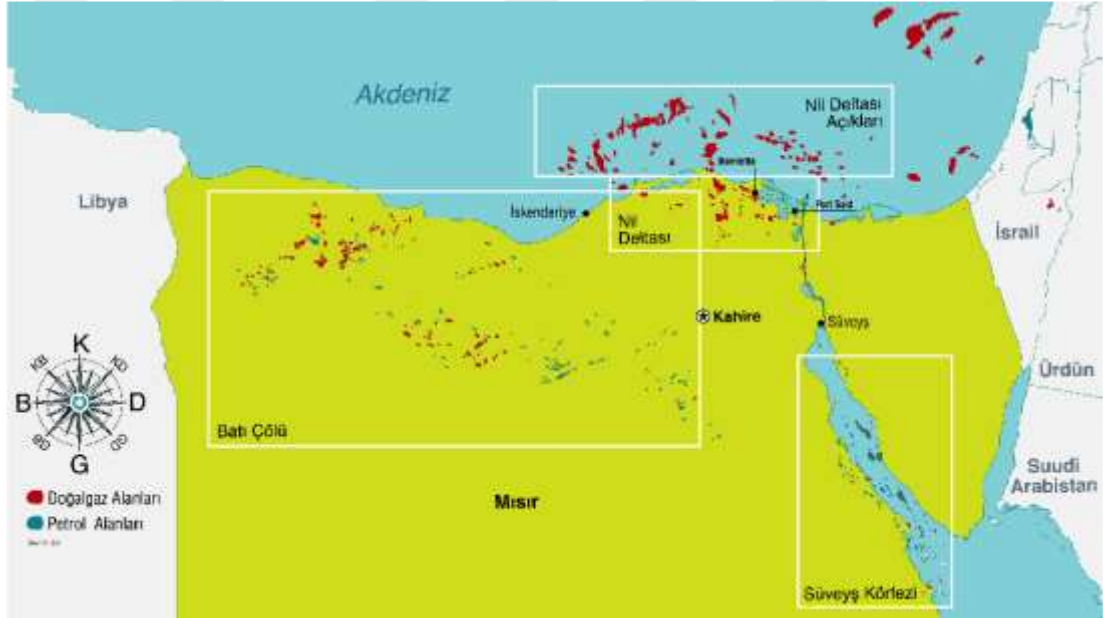
“Global enerji talebinin 2035 yılına kadar %35 artması beklenmektedir. 2035 yılı itibarıyla de ikinci enerji kaynağı olarak kömürün yerini doğal gazın alması beklenmektedir. Doğal gaz rezerv ömrüne geçtiğimiz zaman 2017 yılı itibarıyla Türkiye doğal gaz rezerv ömrününün 13,5 yıl olduğu tespit edilmiştir. Doğal gaz üretim ve tüketimlerine baktığımızda 2017 yılında dünya doğal gaz üretiminin bir önceki yıla göre %4 artış gösterdiği, Türkiye’de doğal gaz üretiminin ise yaklaşık %4 azaldığı görülmektedir. Doğal gaz tüketimine baktığımızda ise Türkiye’de 2017 yılı itibarıyla yaklaşık %16 artış görülmektedir. Türkiye’nin petrole bağımlılık oranı %94,6, doğal gaza ise %99’dur. Bugün Doğu Akdeniz’de keşfedilen enerji kaynaklarının Türkiye’nin 572 yıllık doğal gaz ihtiyacını karşılayacağı tahmin edilmektedir” (Ece, 2019). Bu verilerden hareket edecek olduğumuzda Türkiye’nin dış ticaret açığının en önemli kalemini oluşturan enerjinin hemen 533 mil sınırımız olan Akdeniz’de olan varlığı bizim için büyük önem ifade etmektedir. Bu kaynaklar hem güvenlik hem de ekonomik açıdan ülkemizi güçlendirecek ülkenin refahını artıracak ve enerji ihtiyacını gidermek için dışa harcanan paranın ülke içinde kalması ve yatırımlara harcanması sağlanacaktır. Bu sebeple Türkiye bu konumunu bilerek dış politikasında tavizsiz yaklaşımlar sergilemelidir.

1.2.2. KKTC

KKTC Doğu Akdeniz’deki enerji arama faaliyetlerini TPAO’ya verdiği ruhsatlar üzerinden yürütmektedir. KKTC ve Türkiye’nin haklarının korunması hususunda Türkiye’nin Akdeniz’e çıkış kapısıdır. *“Türkiye KKTC ile bir kıta sahanlığı antlaşması yapmıştır. 2005 yılından itibaren Doğu Akdeniz’de araştırma çalışmalarına başlamıştır. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) Mersin, Antalya ve İskenderun açıklarında 2D ve 3D sismik araştırmalar gerçekleştirmiştir. Türkiye kendisinin kıta sahanlığı ilan ettiği fakat GKRY’nin MEB diye nitelendirdiği bölgelerde TPAO’ya arama ruhsatı vermiştir. Bölgeye Barbaros ve Oruç Reis sismik araştırma gemileri ile Fatih-Yavuz sondaj gemilerini göndermiş donanmadan firkateynlerle bu gemileri korumaya alarak kararlılığını ortaya koymuştur”* (Töre, 2020).

1.2.3. Mısır

Mısır, dünya ticaretinde; açıldıktan sonra önemli rol oynayan Süveyş Kanalı'nı kontrol etmektedir. "1983 yılında BMDHS taraf olmuştur. Akdeniz'deki MEB çalışmalarına başlamıştır. 2000'li yılların başında enerji üreticisi olmuştur" (Chevalier, 2004). "2003 yılında Shell Şirketi Mısır'da Nil deltasında araştırmalar yapmıştır. Buna müteakiben 2004 yılında bu bölgede hidrokarbon kaynaklarının olduğunu beyan etmiştir. Burada arama çalışmaları ABD Şirketi Noble ve İsrail Şirketleri Avner, Delek, Dor ve Isramco ile yapılmıştır. 2015 yılında İtalyan ENI Şirketi Mısır MEB'inde 9. parselde Zohr'da büyük kapsamda doğal gaz rezervleri tespit etmiştir. Bunun yanı sıra Mısır, yeni yatakta arama çalışmaları devam etmektedir" (Gürel, Nullen, & Tizmitras, 2013).

Resim 7: Mısır'ın Gaz Sahaları (Karagöl, 2017)

"2004 yılında gaz ihracatçısı olan Mısır, 2014 yılında bu pozisyonunu kaybetmiş hatta ilk defa ithalatçı konumuna geçmiştir. Hâlihazırda gaz ithalatçısı olsa da, Mısır'ın ilk hedefi yapılan yeni keşifleri üretime dönüştürerek öncelikle artan iç tüketimi karşılamak; bunun yanında tüketimden kalan arz fazlasını da ihraç etmeye yönelik stratejiler olacaktır" (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 41).

"2016 yılı verilerine göre Mısır'da 3,5 milyar varil petrol ve 1,8 trilyon metreküp doğal gaz rezervleri bulunmaktadır. Ülkenin birincil enerji tüketiminin kaynaklara göre dağılımında doğal gaz yüzde 50,5 ile birinci, petrol ise yüzde 44,7 ile ikinci

sırada yer almaktadır. Buna göre ülkede tüketilen enerjinin yaklaşık yüzde 95'i fosil yakıtlardan elde edilmektedir” (BP, 2017). “2017 verilerine göre 97,5 milyon olan nüfusu hızla artmakta olduğundan enerji ihtiyacı da artmaktadır” (Euronews, 2019).

“Mısır'ın geçtiğimiz beş yıl içerisindeki doğal gaz üretimine bakıldığında 2011 yılında 61,4 milyar metreküp olan üretim seviyesinin 2016'da 41,8 milyar metreküpe gerilediği görülmektedir. Ülkede 2016 senesi doğal gaz talebinin 51,3 milyar metreküp olarak gerçekleşmesi üretim ile tüketim rakamları arasında fark oluşmasına ve doğal gaz tedarikinde açık yaşanmasına sebep olmuştur” (BP, 2017). Bu gelişmeler ışığında Mısır'ın Akdeniz'de geliştireceği gaz kaynaklarını öncelikli olarak yoğun nüfusu olduğundan iç tüketimini karşılamak için kullanacağı anlaşılmaktadır. Kalan miktar LNG tesisleri üzerinden veya elektrik üreterek ihraç edilebilecektir.

“Mısır'ın yeni üretime alacağı sahalardan yaklaşık 55 milyar m³/yıl civarında bir plato üretimi olacaktır” (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 45).

1.2.4. Filistin

Resim 8: “1947'den Günümüze Filistin İşgal Haritası” (Akşam, 2017)

1947 yılında İsrail'in Filistin topraklarını işgali ile başlayan ve daha sonra "15 Mayıs 1948'de Tel-Aviv'de toplanan Yahudi Milli Konseyi'nin (VaadLevmi) yayımladığı bir deklarasyonla İsrail devletinin kurulduğunu ilan etmesi" (Armaoğlu, 1989). İle devam eden süreç bugün dünyanın gözleri önünde İsrail'in Filistin'in tamamını işgal ederek yok etme sürecine girmiştir. Dolayısıyla deniz alanlarındaki hidrokarbon kaynaklarından Filistinlilerin de hakkı vardır. İşgal dolayısıyla İsrail hepsine sahip çıkmaktadır. Her şeye rağmen Gazze sahasındaki rezervler Filistin'e aittir.

"Doğu Akdeniz'in önem arz eden ülkelerinden biri de Filistin'dir. Gazze yakınlarındaki Filistin açıklarında önemli derecede hidrokarbon enerjisinin olduğu tahmin edilmektedir. 1999 yılında Filistin Hükûmeti, İngiliz BG Şirketine Gazze açıklarında çalışmalar yapmak için arama ruhsatı vermiştir. BG, Gazze sahilinde gaz yatağı tespit etmiştir" (Micco, 2014). Bu yatak ihracat için yeterli olmasa da Gazze Şeridi ve Batı Şeria için muazzam katkı sağlayabilecektir. Şirket 2000 yılında Gazze Şeridi'nden 30 km uzaklıktaki mesafede 30 milyar m³ değerinde doğal gaz tespit etmiştir lakin Gazze açıklarında bundan fazla araştırma yapılmamış ve keşfedilen yatakta derin aramalar gerçekleştirilmemiştir.

FİLİSTİN DOĞALGAZ SAHALARI

Resim 9: Filistin Gaz Sahaları (İktibas Dergisi, 2018)

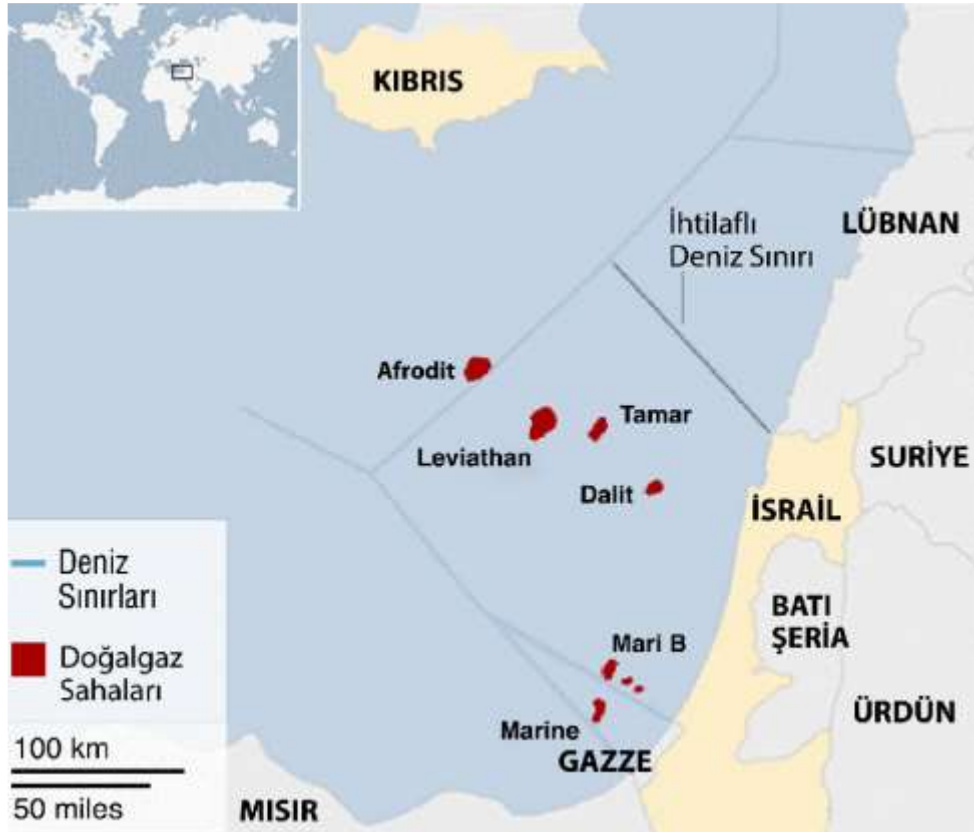
“Gazze kıta sahanlığına giren üç saha bulunmaktadır;

- Noa 20 milyar m³
- Mari 12 milyar m³ İsrail üretim yapmaktadır.
- Gazze 30 milyar m³ rezerv tahmini bulunmaktadır (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 112).”

“Tunus, Libya, Mısır, Lübnan, İsrail, Suriye, KKTC, GKRY ve Türkiye’nn de yer aldığı Doğu Akdeniz, yarı kapalı bir deniz olma özelliği taşıyor. Bu bölgede yıllardır çözülemeyen iki sorun vardır: Filistin sorunu ve Kıbrıs sorunu” (Aydın, 2019).İsrail Filistin’in hakkı olan Gazze sahasında sismik araştırma ve sondaj faaliyetlerine izin vermemekte, Filistin’in buradaki hakkını gasp etmenin yollarını aramaktadır. Filistin sorununun çözümü için burada hakkaniyet ilkelerine uygun hareket etmekten geçtiğini İsrail’in bilmesi gerekir.

1.2.5. İsrail

İSRAİL’İN DOĞALGAZ SAHALARI

Resim 10: İsrail’in Gaz Sahaları (Survey)

“İsrail’in 2020 sonrası yıllık 5 milyar m³, Afrodit sahasının da eklenmesiyle yıllık 10 milyar m³ kapasiteli bir boru hattı söz konusu olabilecektir. Buna yönelik attığı ilk adım Ocak ayında Tamar sahasında ürettiği doğal gazı Eastern Mediterranean Marketing isimli bir Amerikan şirketi üzerinden Ürdün’e satmaya başlaması olmuştur” (Haber, Enerji).

Osmanlı İmparatorluğu’nun Mondros Ateşkes Anlaşması ile dağılması sonucunda Ortadoğu ve özellikle bugünkü Filistin toprakları İngiltere’nin kontrolüne geçti. Avrupa’dan ve dünyanın değişik yerlerinden Yahudiler kitleler halinde göç etmeye başladılar ve İngiltere’nin bölgeden çekilmesiyle 1948 yılında işgal ettikleri alanda devlet kurdular. İsrail kurulduğundan beri başlayan Ortadoğu’da sıkıntılar günümüzde de artarak devam etmektedir.

Enerji ihtiyacını karşılamak için uzun yıllardır arayış içerisinde olan İsrail, Doğu Akdeniz’deki geniş çaplı arama keşif işlemleri, 2000’li yılların başından itibaren yapılmaya başlamıştır. *“Doğu Akdeniz’de gaz arama faaliyetlerini yoğun şekilde sürdüren İsrail özellikle Tamar ve Leviathan sahalarında ciddi rezervler tespit etmiştir. Leviathan, Tamar, Kanin ve Tarish sahalarının çok büyük bir kısmında NobleEnergy ve DelekGroup faaliyet göstermektedir. Tablo 3’deki gaz keşif verilerine göre keşfedilen bu yeni rezervler ile birlikte İsrail’in Doğu Akdeniz’deki toplam doğal gaz rezervinin yaklaşık 1 trilyon metreküp olduğu tahmin edilmektedir”* (Noble Energy, 2016). Bu gazı tamamen bölgedeki güvenliği ve varlığı için sigorta olarak değerlendirmektedir.

“Orta Doğu’da şuanda yaşadıklarımız tamamen İsrail’in güvenliğini sağlayabilmek için bölgede küçük küçük devletler oluşturmak. 1948’de İsrail-Arap Savaşı, 1952 Mısır-İsrail Savaşıdır” (Atun A. , 2020).

“Cemal Abdülnasır’ın Süveyş’i millileştirmesinden sonra İngiltere, Fransa, İsrail hep birlikte Mısır’a saldırdılar tam Kahire’ye girmek üzereyken Amerika onları durdurdu. Amerika; İngiltere’ye ‘Sen benim iznim olmadan Orta Doğu’da ne işler çeviriyorsun? Derhâl geri gidin’ dedi ve Abdülnasır kahraman oldu; sanki savaşı kazanmış gibi. Hâlbuki kaybetmişti. İngiliz, Fransız ve İsrail orduları Kahire’ye girdi. Ancak 1952’de İngiltere’nin Orta Doğu hâkimiyeti bitmiş Amerika’nın hâkimiyeti başlamıştır. Ondan sonraki savaş 1967’deki 6 Gün Savaşıdır. Bu savaşa Mısır, Irak, Suriye, Ürdün katılmış ve İran destek vermiştir. Son savaş ise 1973 Yom

Kıppur Savaşıdır. Bu savaşta Mısır ve İsrail ağırlıklı olarak savaşmış, Ürdün çok karışmadı, İran ise asker göndermedi fakat silah takviyesinde bulundu. Savaşın ilk dört günü Mısır ve Suriye orduları kazandı. Mısır, Güney'den; Suriye, Kuzey'den Tel Aviv'e girmek üzereydi, Golan'dan aşağı inmiştir. Mısır ordusu, bütün İsrail'in hava kuvvetlerini yok etmiş ve önceki tecrübelerden faydalanarak 1967 6 Gün Savaşı'ndan sonra bütün hava gücünü Rusya'dan satın almıştır. Suriye ve Mısır birlikte hava savunma ve saldırı sistemlerinde 4. Günün sonunda o dönemin İsrail başbakanı nükleer silah kullanma kararı aldı ve Amerika'ya danıştı. BM'ye 'ben artık yeniliyorum, yenildim benim nükleer silah kullanmaktan başka çarem yok ve kullanıyorum' dedi. Blöf yaptı aslında. Amerika, 'sakın kullanma bir felaket olur, biz Nagazakive Hiroşima'da kullandık, ben size yardım edeceğim' dedi. Kıbrıs'taki Akroti Havaalanı'ndan hava köprüsü kurdu Tel Aviv'e. Zırhlı araç, asker her türlü teçhizatı gönderdi. Dört gün sonra savaşın kaderi değişti. Kazanan İsrail oldu ve Sina Yarımadası'na yerleşti. İsraili psikologlar buna Hittin Sendromu diyorlar. O da Selahattin Eyyubi'den kaynaklanıyor. 11.ve 12. Yüzyılda; Selahattin Eyyubi'nin bütün Haçlı ordularını yenip Kudüs'ü ele geçirmesi, haçlıları bölgeden denize dökmesi Hittin Savaşı sonrasında oldu ve bütün İsrail'de bu sendrom vardır” (Atun A. , 2020).

1.2.6. Suriye

Suriye'de iç kargaşa başlamadan önce hidrokarbon rezervleri ile ilgili olarak “Denizel alanlara dair ilk girişimini 1963 yılında ilan ettiği 200 deniz mili ya da işletilebilir bölge olarak ilan ettikleri kıta sahasını, 2003 yılında çıkarılan bir kanunla daha spesifik belirlemelerle genişletmiştir. Bu kanuna göre karasuları 12 deniz mili, bitişik bölge 24 deniz mili, MEB ise 200 deniz mili olarak belirlenmiş ve BM'ye sunulmuştur” (Kaya S. İ., 2016).“2007 yılında ilk kez Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon arama ve çalışma araştırmalarına katılan Suriye, 2011 yılında arama çalışmaları yapmak için 3 parselde ruhsat açma işlemlerine başlamıştır” (Hüseyinli, 2018).

SURİYE’NİN DOĞALGAZ SAHA HARİTASI

Resim 11: Suriye'nin Gaz Saha Haritası (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 117)

Suriye’de baş gösteren istikrarsızlık uluslararası bir boyut kazanmıştır. Beşar Esad yönetiminin Rusya’yı davet etmesi neticesinde Rusya Suriye’ye yerleşmiştir. Suriye’deki kargaşa neticesinde milyonlarca Suriyeli başta Türkiye olmak üzere çevre ülkelere göç etmiştir. Beşar Esad yönetiminin devrilmemesi uzun süren çatışmalara ve kaos ortamına sebep olmuştur. Bundan dolayı Suriye açıklarında gaz arama çalışmaları yeteri kadar yapılamamıştır. *“Henüz arama faaliyetlerinde belirli seviyeye gelinememiş olsa da, Türkiye ve özellikle Suriye açıklarında potansiyel bulunmaktadır. Bölgede denklemleri ve dengeleri değiştirerek, Doğu Akdeniz’in global gaz piyasaları için önemli hale gelmesini sağlayabilme potansiyeli olan ülkeler Lübnan, Suriye ve Türkiye’dir”* (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 37).

Rusya’nın Suriye iç savaşında Esad yönetimine destek vermesi ve Suriye’nin Tartus Limanı’na askeri üs kurması neticesinde bölgedeki hidrokarbon aramaları farklı bir çehre kazanmıştır. Rusya bölgede aktör olarak Doğu Akdeniz doğalgaz aramalarında da Esad yönetimi ile birlikte Suriye deniz bölgesinde gaz arama faaliyetlerine başlamışlardır.

“Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad’ın danışmanı Buseyna Şaban, Rus şirketlerle birlikte Akdeniz’deki petrol ve doğalgaz yataklarında sondaj çalışmalarını başlattıklarını belirtti. Lübnan merkezli el Meyadin televizyonuna demeç veren Şaban, “Bunu ilk kez söylüyorum, Suriye, Rus şirketlerle birlikte Akdeniz’de petrol ve gaz arama çalışmalarını başlattı” açıklamasında bulundu. Şaban, konuya ilişkin başka detay vermedi. 2011’den beridir iç savaşla boğuşan Suriye devletinin ilk kez sondaj faaliyeti yürütecek olması bölgedeki denklemini de derinden etkileyecek” (Birgün, 2019).

1.2.7. GKRY

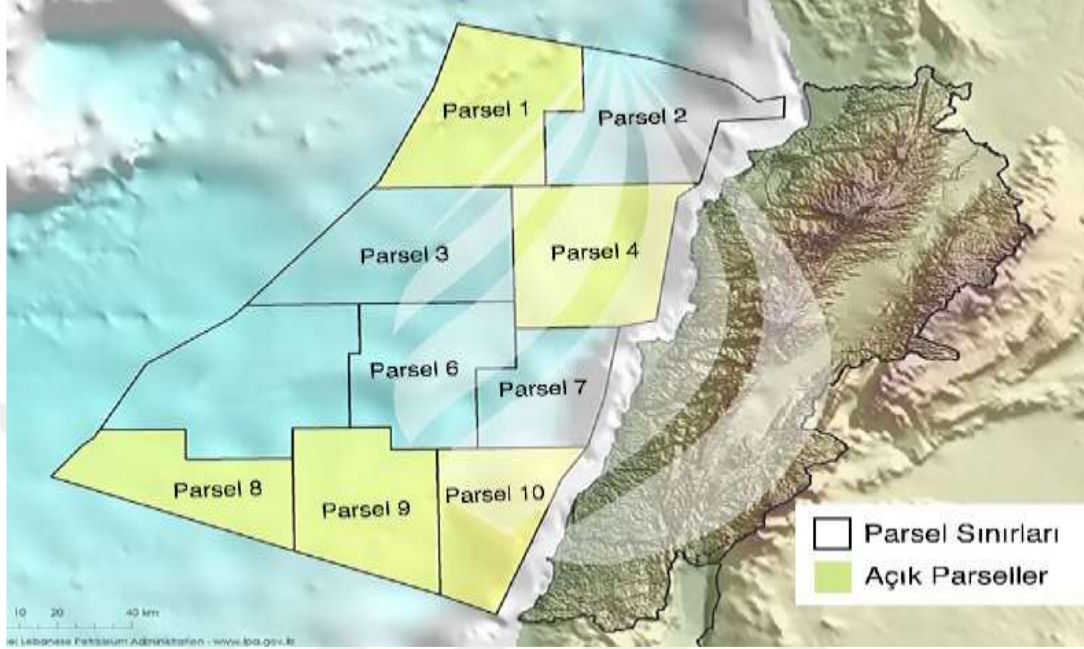
Deniz yetki alanlarının paylaşımı, tarih boyunca devletlerarasında sorun yaratan konulardan biri olmuştur. Söz konusu Doğu Akdeniz gibi son derece stratejik ve yarı kapalı deniz olunca, durum daha karmaşık ve çetin hâl almaktadır. *“Kıyıdaş ülkelerin münhasır ekonomik bölgelerinin iç içe girdiği Doğu Akdeniz gibi yarı kapalı denizler, üzerindeki ada gibi coğrafi faktörlerin olması ve aidiyeti nedeniyle 12 deniz mili karasuları uygulaması olan coğrafyada uluslararası bir krizin çıkması pek muhtemeldir” (Başeren, Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanlarında Hukuk ve Siyaset, 2010, s. 112).*

GKRY’nin İsrail, Lübnan, Mısır ve Suriye ile yaptığı MEB anlaşmaları, onun hidrokarbon kaynaklarını arama çalışma işlemlerini kolaylaştırmaktan ziyade, deniz sınırlarının genişlemesine sebep olmuştur. *GKRY 13 adet sözde arama sahası ilan etti Rum yönetimi ilk gaz keşfini Aralık 2011’de Afrodite sahasında yaptı. Henüz sahada üretim yok. Bu sahada üretilen doğal gazı Mısır üzerinden dünya pazarlarına iletmeyi hedefliyor” (SDE, 2019).*

“2006 yılında GKRY, Kıbrıs’ın 51000km²’lik arazisinde arama çalışmalarına başlamıştır. Bölgede tek taraflı MEB ilanında bulunun GKRY, Ada’nın hidrokarbon rezervlerinden tek başına faydalanma gayesi gütmektedir” (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017).

1.2.8. Lübnan

LÜBNAN DOĞALGAZ ARAMA BÖLGELERİ

Resim 12: Lübnan Gaz Arama Bölgeleri (Administration)

“Levant Havzası hem İsrail hem Lübnan için önemli bir havza olarak öne çıkmaktadır. Levant havzasını önemli kılan İsrail’in yaptığı keşiflerdir. Herodotus ise, Nil Deltası yakınlarında İtalyan ENİ şirketinin yaptığı son keşif Rumları heyecanlandırırsa da, potansiyel itibari ile önemsenmeyen bir havzadır. Elde edilen veriler ışığında, ECB’nin batısında(Herodotus) çok önemli sayılabilecek rezerv varlığından söz etmek mümkün değildir” (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 32).

“ECB(Eratosthenes Deniz Dağı – volkanik yükselti) doğusunda yani Levant havzasında ise durum farklıdır. Yalnız Levant havzasının Lübnan tarafının potansiyelinin yüksek olduğunu hatırlatmakta fayda vardır çünkü havzada göç yolları, doğuya doğru olduğu gibi Lübnan tarafında kuzeye doğru da uzanıyor gibi görünmektedir. Bu nedenle, bu bölgedeki hidrokarbon potansiyeli en yüksek alan veya en şanslı ülke olarak Lübnan’ı göstermek mümkündür” (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 35).

“2018’de Total, Eni, Novatekkonsorsiyumu 4. ve 9. Bloklar için Lübnan’la anlaşma imzaladı. Bu sahalarda faaliyetlerine 2019 ve 2020 yılında başlaması öngörülüyor. Ancak 8, 9 ve 10. Sahaların bir bölümü İsrail’in iddia ettiği alanlarda yer alıyor. Konsorsiyum bu alanlarda çalışma yapmayacağını önceden ilan etti. Diğer taraftan ABD bu alanlarda uzlaşma sağlanabilmesi için Lübnan ve İsrail arasında arabuluculuk yapma teklifinde bulundu. Ancak Lübnan bu arabuluculuğun BM yetkilileriyle bir komisyon kurularak yapılması konusu karşı bir öneri yaptı. Henüz bu alanda bir çözüm yok. Bunun dışında Lübnan Nisan 2019’da 1, 2, 5, 8 ve 10. Bloklar için yeni bir ihale duyurusu yaptı” (Kıran, 2019). Lübnan da ki iç karışıklıkların mezhepsel ve dini sebeplerden uzun yıllardır devam etmesi, hemen yanı başındaki hidrokarbon rezervlerinin araştırılıp çıkarılması ve ekonomisine kazandırılmasını geciktirmiştir. Türkiye’nin Lübnan da yapılacak sismik arama ve sondaj faaliyetlerine yardımcı olarak münhasır ekonomik bölge anlaşması yapmak suretiyle ilişkilerini geliştirmek durumundadır.

1.3. Türkiye ve GKRY Arasındaki Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı

“Doğu Akdeniz’deki faaliyetler için 2013’te Barbaros Hayrettin Paşa sismik gemisi temin edildi. Bugüne kadar Barbaros gemisi ile Akdeniz’deki ruhsat alanları içerisinde Kıbrıs, Mersin, İskenderun ve Antalya açıklarında sismik veriler toplandı. Barbaros tarafından icra edilen 2019 Mayıs ayında başladığımız son sismik veri toplama çalışması devam ediyor. Oruç Reis sismik araştırma gemimiz de yakın zamanda Doğu Akdeniz’de çalışmalara başlayacak. Fatih gemisi ilk faaliyetlerini Ekim 2018 – Mart 2019 arasında Alanya açıklarında gerçekleştirdi. İkinci Sondaj faaliyetini Kıbrıs Adası’nın 75 km batısında Finike 1 kuyusunda başlattı. Faaliyet gösterilen alanlar BM’ye bildirilen tüm kıta sahanlığı ve hükümetimiz tarafından TP verilen ruhsat alanları içerisinde yapılıyor. Rum yönetimi bu alanı sözde MEB’i içerisinde ifade etse de söz konusu sondaj sahası KKTC ve GKRY ruhsat sahaları ile örtüşmüyor. İkinci Gemimiz Yavuz Kıbrıs’ın doğusunda faaliyetlerini sürdürüyor” (Kıran, 2019).

Uzun yıllardır devam eden Kıbrıs sorunu Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon rezervlerinin keşfiyle âdeta denize yayılmıştır. Bölgede tek taraflı MEB ilanında bulunun GKRY, Ada’nın hidrokarbon rezervlerinden tek başına faydalanma gayesine böylece başlamıştır. GKRY’nin MEB’i BM, ABD, Rusya, Mısır, İsrail ve Lübnan

tarafından tanınmaktadır. GKRY adanın güneyinde arama çalışmaları yapmakla kalmamış, ihaleler açmış ve daha sonra ise sondaj çalışmaları gerçekleştirmeye başlamıştır. Türkiye, doğuda Kıbrıs'tan batıda Rodos Adası'na kadar olan bölgede kıta sahanlığını iddia ettiği ve bu bölgenin Mısır ve GKRY arasında imzalanan MEB sınırlandırma anlaşmasıyla çakıştığı için bu anlaşmayı tanımamaktadır. KKTC ve Türkiye hükûmetine göre, GKRY'nin Ada'nın tek temsilcisi gibi adımlar atması 1959 Zürih, 1960 Londra ve Lefkoşa Antlaşmalarına aykırıdır. Annan Planı, 2004 yılında yapılan referandumda Kıbrıslı Türkler tarafından kabul edilmesine rağmen Rumlar bu planı reddetmişlerdir. *“Eğer Kıbrıs halkının Annan Planı'nı kabul ettiği gibi Rumlar da kabul etmiş olsaydı ve o günlerde sürdürülen Annan planına ilişkin politikaları başarıya ulaştırmış olsaydı bugün KKTC ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki varlığı, deniz yetki alanları ve hakları gibi konuları konuşmamız değil düşünmemiz bile mümkün olmayacaktı”* (Bulunç A. Z., Doğu Akdeniz Enerji Politikalarının Kıbrıs Üzerinden Türkiye'ye Etkileri, 2019).

KKTC ve Türkiye hükûmetinin düşüncesine dayalı olarak savunduğu tezlere göre GKRY'nin Ada'nın tek temsilcisi gibi Mısır, İsrail ve Lübnan'la imzaladığı tek taraflı MEB anlaşmalarının hiçbiri hukuki yükümlülük taşımamaktadır.

Resim 13: Türkiye ve GKRY'nin Ruhsat Bölgeleri ve Çakışan Parseller

Türkiye bölgedeki gelişmelere kayıtsız kalmamıştır. KKTC ile bir kıta sahanlığı antlaşması yapmıştır. 2005 yılından itibaren Doğu Akdeniz'de araştırma çalışmalarına başlamıştır. Türkiye ile KKTC arasında imzalanan kıta sahanlığı anlaşmasına dayalı olarak KKTC kendi kıta sahanlığında GKRY'nin iddia ettiği

MEB içinde ilan ettiği parsellerde KKTC, TPAO'ya verdiği arama ruhsatları kapsamında çalışmaları sürdürmektedir. Resim 12'de görüleceği gibi kırmızı taralı çizgilerle belirlenen bu alanlar, KKTC'nin TPAO'ya verdiği ruhsat alanlarıyla çakışmaktadır.

Resim 14: Türkiye ve KKTC'nin Muhtemel MEB Sınırları (Başeren, Doğu Akdeniz Sorunu ve Kıbrıs Türk Cumhuriyetine Etkileri, 2008)

“Türkiye, Doğu Akdeniz’de muhtemel gördüğü MEB alanlarını belirlerken düşey hatları esas almıştır. Bu durum kıyıdaş devletler olarak Suriye, KKTC ve Mısır’ı dikkate almasına sebebiyet vermiştir. Türkiye bu yaklaşımı ile 145.000 km²’lik bir deniz yetki alanı tespit etmiştir ve bu doğrultuda hareket etmektedir. Ancak ilan edilen herhangi bir alan bulunmamaktadır. Türkiye’nin esas olarak kullandığı Düşey hatlar yerine diagonal hatlar esas alınmış olsaydı, uluslararası hukuktaki adaların karasuları haricinde kıta sahanlığına sahip olamayacağı ilkesi göz önünde bulundurulduğunda, Mısır, Suriye ve KKTC’nin yanında Libya, İsrail ve Lübnan ile kıyıdaş ülke olabilmektedir. Diagonal hatların esas alınmasıyla Türkiye’nin deniz yetki alanları sahası 189.000 km²’ye kadar çıkabilmektedir” (Ceylan, 2018).

Yunanistan'a ve GKRY'ne Göre, Kıyıdaş Ülkeler Arasındaki Münhasır Ekonomik Bölge Dağılımı

Resim 15: Rumların Yunanistan İle Belirledikleri Sözde MEB Alanı

Yunanistan ve GKRY istekleri olursa Türkiye'nin sahip olması gereken MEB alanı ciddi oranda kayba uğrayacaktır. Yunanistan ve GKRY istekleri olursa Türkiye'nin sahip olması gereken MEB alanı 145000 km²'den 41000 km²'ye düşecektir. GKRY'nin yapmış olduğu anlaşmalar fiilî sonuçlara sebep olmaktadır ve Türkiye'yi masaya oturmaya zorlama amacı gütmektedir. Türkiye'nin Rum Yönetimini meşru olarak kabul ederek masaya oturması; GKRY'yi adanın tek temsilcisi olduğunu resmi olarak kabul ettiği anlamına gelecektir ve KKTC'nin adada eşit haklara sahip olduğu tezini ortadan kaldıracaktır. “Asıl önemlisi de Afrodit bölgesinden çıkan gazın kuru gaz olması. Yani şöyle düşünün; normal bir gaz 24 ayar altın dersek kuru gaz 14 ayar altın gibi. Kalite, enerji tüketimi açısından 1000 ayak küp“(1 ayak küp (cubicfoot) = 0,028 m³)” (Tureng, 2020). “Doğalgazın çıkardığı enerji ile 1 ton petrolün yani 1200 litre petrolün çıkarttığı enerji aynı. O yüzden fiyatları hep paralel gider onların hiç değişmez. Ama kuru gaz olunca onun çıkarttığı enerji normalin yarısı kadar bu yüzden para etmiyor. Yani Rum tarafının doğal gaz çıkarıp Avrupa'ya satması bir hayaldir. Mısır'a gönderip sıvılaştırıp satması daha büyük bir hayaldir. Çünkü sıvılaştırmak için enerji gerekiyor. Özel tanklar gerekiyor. Bunu böyle tutmak için özel soğutuculu tank, sıvılaştırma fabrikası müthiş bir para. Yani

doğal gazı 10 liraya satacaksanız sivilaştırınca da 15liraya satmak zorundasınız. Olayları asıl görülmesi gereken resim bu gerisi teferruattır” (Atun A. , 2020).

1.4. Doğu Akdeniz’de Önemli Aktörler

1.4.1. ABD

ABD kurulduğundan beri stratejik olarak deniz ticaret yollarının açık tutulması politikasını savunmaktadır. Ayrıca İsrail’in güvenliği için Orta Doğu’nun kontrol edilmesi, çevresindeki Arap ülkelerinin yer altı ve yer üstü kaynaklarının İsrail’in aleyhine gelişmeyecek ve güvenlik sorunu oluşturmayacak seviyede tutulmasına özel gayret göstermektedir. Bu durumda ABD’nin *“Jeostratejik ve jeopolitikolarak konuya yaklaşımına bakmamız lazım. Bir de zaten Amerika’nın kısa süre önce açıkladığı Doğu Akdeniz stratejisi vardır. O strateji belgesinde ‘bizim Doğu Akdeniz’e bakışımız sadece enerji kaynakları bağlamında değildir. Bizim orada çok daha önemli jeostratejik ve jeopolitik önceliklerimiz ve değerlerimiz vardır’ diyor. Dolayısıyla meseleye artık deniz jeopolitiği ve bölge jeopolitiği olarak bakmamız lazımdır”* (Bulunç A. Z., Doğu Akdeniz Enerji Politikalarının Kıbrıs Üzerinden Türkiye’ye Etkileri, 2019).

“Arap ülkelerinin petrol kaynaklarının kullanılması ve bunun karşılığında silah sanayinin güvenlik endişesi ile Arap ülkeleri nezdinde Pazar oluşturma çabaları netice vermiş ve her yönüyle ABD askerî üsleriyle, uçak gemileriyle ve bölgede bulundurduğu asker gücüyle birlikte Orta Doğu’da yayılcı ve sömürgeci bir anlayışla yerleşmiştir. 1973’den çok değil 9 sene sonra Irak -İran savaşı başladı. Amerika her iki tarafa da silah verdi, ikisinin de askerî gücünü neredeyse sıfırladı. Bakın çok güzel bir tuzak. Saddam ve Humeyni orduları yaklaşık 8 yıl savaştılar.1989’da savaş bitti. 1991’de Amerika elini kolunu sallayarak Irak’a girdi. Çünkü artık ordusu bitmişti. Irak’ın parası da bitmişti. Sonra Irak üçe bölündü. Güney Şii kısmı, ortada hükûmet, Kuzey’de de Kürt otonom bölgesi oluştu. Onu attılar bir kenara, üçe böldüler. Irak’a ve İran’a ambargo uyguladılar, müthiş bir para ambargosu uyguladılar. Ticaretini tamamen kısıtladılar. Bunu nasıl yaptıklarını başka bir gün anlatırım. Bunu nasıl başardılar? Nasıl petrolünü ve madenlerini satmasına mani olup, paranın girişini İran’a durdurdular? Türkiye’nin bir ara altınlarını Katar üzerinden, İran’dan aldığı petrolün karşılığını altın ödeyip

Katar üzerinden göndermesini bir gün anlatırım ben size niçin öyle yaptılar? Sonra Irak bitince 2011'de sıra geldi Suriye'ye. Suriye'yi de üçe böldüler” (Atun A. , 2020).

“The Council on Foreign Relations (CFR) Türkiye hakkında çok da sempatik olmayan bir rapor yayınladı geçenlerde. Raporun başlığı ‘Ne Dost Ne Düşman.’ “Türkiye artık bizim stratejik müttefikimiz değildir. Ne dostumuzdur, ne düşmanımızdır, duruma göre karar veririz. Ama artık Türkiye'ye bağımlı olmak istemiyoruz, İncirlik üssüne bağımlı olmak istemiyoruz. İncirlik dolayısıyla Türkiye'nin getirdiği kısıtlamalara tabi olmak istemiyoruz, onun için İncirlik yerine yeni bir yer aramalıyız. Bu yeni yer neresi olabilir? Kıbrıs olabilir, Yunanistan olabilir, Ürdün olabilir, Romanya olabilir ama Türkiye'nin bu egemenliğinden kurtulalım.” (Öymen, 2019).

Türkiye’de 1960, 1980 ve 15 Temmuz darbelerinde ciddi etkisi olduğu bilinen ABD bütün ilişkilerinde menfaati ön planda tutmak suretiyle Türkiye’nin bölgede, İslam dünyası ve Türki Cumhuriyetlerde kontrolü dışında politika geliştirmesini istememektedir. Bu konuda yoğun çaba göstermektedir.

“Amerika'nın Lefkoşa'daki Büyükelçiliği damunda özel antenler var yabancı kaynakları okuyacak olursanız. Oradaki bütün yazışmaları, konuşmaları, askerî istihbaratı, sivil istihbaratı, diplomatik istihbaratı elde edebiliyorlar. Yabancı kaynaklara göre 22 yıl boyunca Kıbrıs Rum Hükûmeti'nin bütün dünyadaki diplomatik misyonlarıyla yaptığı konuşmaları tespit etmişler ve şuanda İngiltere üslerinden ve bazı tesislerinden dünyadaki açık istihbarat kaynaklarını izliyorlar. Mesela cep telefonları, bilgisayarlar, faksler ve her türlü iletişim araçları... Kaç ülkede bu tespitleri yapıyorlar dersiniz, 160 ülke! Kaç ilde, 80 bin il! Bunları kim, kaç kişi topluyor, yorumluyor? 1000 istihbarat uzmanı” (Öymen, 2019).

Arap Baharı ile Tunus'tan başlayıp Suriye'ye kadar gelen kargaşalar Orta Doğu'nun ekonomik, siyasi ve askerî müdahalelerle istikrarsızlaştırılması Kıbrıs'ı çok önemli bir stratejik noktaya getirmiştir. Türkiye Doğu Akdeniz'deki güvenliğini sağlama almak ve 1974 Kıbrıs Barış Harekatıyla elde ettiği kazanımları muhafaza etmek için ABD'nin bölgedeki stratejilerine ve BM üzerinden çözüm dayatmalarına karşı dikkatli olmalıdır.

1.4.2. Rusya

“Rusya federasyonu (RF), küresel enerji arenasının en önemli aktörlerinden biridir. RF, petrol ve gerekse gaz rezervlerinin zenginliğinin yanı sıra bu kaynaklara yönelik son derece etkin politikasıyla da enerji alanının belirleyici oyuncularını arasında en üst sıralardadır. RF, dünya üretilebilir doğal gaz rezervlerinin yaklaşık %17,3’üne (32,3 trilyon metreküp) petrol rezervlerinin ise %6,4’üne (109,5 milyar varil) sahiptir” (Pamir, Enerjinin İktidarı, 2017, s. 271).

Rusya’nın petrol ve doğal gaz rezervlerinin iç tüketimi karşılmasıyla birlikte arz fazlasının oluşması özellikle yoğun tüketici talebinin olduğu ülkelere yönelik elini rahatlatmakta, ilişkilerini ekonomik, siyasi ve dış politika açısından güçlendirmektedir.

“Doğal gazın Rusya dış politikasında, etkin bir ekonomik ve politik silah olarak kullanılmasından elde edilen katkıdır. Doğal gaz ihracatı ve ortak gaz projeleri geliştirme yoluyla ise Rusya, özellikle yüksek oranda Rus gazına bağımlı hâle gelen ülkeler üzerinde, politik etkisini artırmayı stratejik bir yöntem olarak belirlemiştir” (Pamir, Enerjinin İktidarı, 2017, s. 321).

Hâlihazırda Rus doğal gazının %70’i, AB ülkelerine, özellikle de İsviçre, Norveç ve Türkiye’ye taşınmaktadır. AB petrol ithalatının yalnız %10’nu boru hatları ile taşınmaktadır. Geri kalan kısım ise tankerle nakledilmektedir. *“ bu alanda çalışılan husus, Rusya’nın doğal gaz rezervlerini etkin bir dış politika aracı olarak kullanma alışkanlığı becerisidir”* (Pamir, Enerjinin İktidarı, 2017, s. 326).

“Avrupa’nın petrol üretiminin her geçen gün azaldığı göz önünde bulundurulursa, Rus petrolünün onun için büyük önem arz edeceği aşikârdır” (Orttung, 2007).

“Ne var ki AB ülkeleri de Rusya’nın enerji kaynaklarını dış politika aracı olarak kullandığının farkındadırlar. Bu bağlamda AB ülkeleri, son zamanlarda Rusya’ya olan bağımlılığını azaltmak için muhtelif enerji zengini bölgelere yönelmişlerdir” (Hüseyinli, 2018).

AB enerji ihtiyacını çeşitlendirmek ve Rusya’ya tamamen bağımlı olmamak için Doğu Akdeniz’de keşfedilen hidrokarbon kaynaklarının bir boru hattı ile AB

pazarına taşınması çalışmalarına Yunanistan ve GKRY üzerinden destek vermektedir.

1.4.3. Çin

“Dünyadaki en kalabalık nüfusa sahip ülkelerin başında Çin gelmektedir. Nüfus artışı ise enerji trendinin temel etkenidir. Çünkü artan nüfustan dolayı ülkenin enerjiye olan talebi her alanda artmaktadır. Dolayısıyla nüfus seviyesinin enerji talebinin hacmine doğrudan etkisi olduğu söylenebilir. Çin son zamanlarda hızla büyüyen ekonomidir. Bundan dolayı enerji ihtiyacı hızla artmaktadır” (Hüseyinli, 2018). Kalkınma çabalarını yatırım, istihdam ve üretim yönünde değerlendirerek ticaret ve ihracat potansiyelini artıran Çin, başta ABD olmak üzere AB ülkeleri, Afrika ve Orta Doğu ile ticaretini yaygınlaştırmak için yoğun gayret göstermiştir. İpek Yolu üzerinde geliştirmeye çalıştığı ticaret birlikteliği ile Akdeniz’e kadar ulaşacak *‘Bir Yol Bir Kuşak’* adımı verdiği projeyi hayata geçirmek istemektedir. *“Dünyada üçüncü kırılma dönemindeyiz. Bu kırılma dönemi de iki önemli noktaya işaret ediyor. Bunlardan ilki çok kutuplu dünya düzenine geçiş diğeri de Avrupa-Atlantik merkezli dünyadan Asya-Pasifik merkezli dünya sistemine geçiştir”* (Koç, 2019). Çin Asya – Pasifik güç merkezinin odağında olmak için yeni açılımlar, ticaret bağlantıları ve projeler geliştirerek Orta Doğu, Doğu Akdeniz etkinliğini artırmaktadır.

“İhraç ettiği petrolün %50’si istikrarsız Orta Doğu bölgesinden sağlayan Çin’i, Arap Baharı denilen süreçle Orta Doğu’da başlayan istikrarsızlık endişelendiren meselelerdendir. Bundan hareketle ülke, Orta Doğu bölgesine bağımlılığını azaltmak için kaynak çeşitliği arayışındadır” (Hüseyinli, 2018).

Çin, önemli enerji kaynaklarının ve nüfus potansiyelleri ile stratejik merkezlerin yoğun olduğu bölge olan, Doğu Akdeniz’deki gelişmelerden uzak kalmamak için bölgedeki gelişmeleri yakından takip etmektedir.

1.4.4. AB

“Tükettiği enerjinin yarısından fazlasını Birlik dışından ithal etmekte olan AB, enerji tüketiminde dışa bağımlıdır; AB’nin kapsadığı alan, ithalat bağımlısı bir bölgedir” (Yıldız, 2013, s. 160). Dünyadaki ithalat oranlarına bakıldığında zaman AB ülkelerinin

fosil kaynaklar açısından dışa bağımlı ülkelerin başında geldiğini görmek mümkündür. “Avrupa tam anlamıyla doğal gaz ithalatçısı bir kıtadır. Doğal gaz, AB enerji tüketiminin 1/3’ni teşkil etmekte” (İEA, 2007) ve tahminlere göre yakın gelecekte de bu pay artacaktır. 2009’da AB enerjisinin yarısından çoğunu AB üyesi olmayan ülkelere ithal etmektedir. AB, neredeyse doğal gazın yarısından çoğunu Norveç, Cezayir ve Rusya’dan temin etmektedir. Avrupa’nın doğalgaz üretimi azaldığı hâlde bu enerji kaynağına olan talep giderek artmaktadır. “2030 senesine gelindiğinde Avrupa’nın doğalgaza olan talebinin, %60 artacağı beklenmektedir. 2030’a kadar Avrupa’nın Kuzey denizi sahillerinde doğalgaz üretimi azalacağı varsayımından, AB’nin doğalgazda %80 ithalata bağımlı olacağı öngörülmektedir” (The Brookings Institution, 2006). Doğal gaz ithalatında ciddi şekilde Rusya’ya bağımlı olan Avrupa, son zamanlarda enerji güvenliğinin tehlike altında olduğuna dair sinyaller almaktadır.

“AB enerji politikası, en genel hatlarıyla 3 temel hedef belirlemiştir. Ekonomik açıdan rekabet edebilir olmak, arz güvenliği ve çevresel sürdürülebilirlik. 2008 yılında, AB enerji politikasının başlıca sürükleyicisi, sürdürülebilirlik olarak tanımlanmıştır. İlerleyen yıllarda, politikanın kapsamı dramatik biçimde değişti. AB enerji talebinde, talebinde Birliğin bir süredir içinde bulunduğu ciddi ekonomik ve finansın etkisiyle, önemli miktarda düşüş gözlemlendi” (Pamir, Enerjinin İktidarı, 2017, s. 345). AB’de doğalgaz tüketimi, 2009’dan itibaren yıllık ortalama %0,8 artış göstererek ve 2035’te 630 milyar m³e ulaşacağı tahmin edilmektedir. AB’nin doğalgaz talebi ise 2020’de 450, 2035’te ise 540 milyar m³e ulaşacağı öngörülmektedir. OECD Avrupa’sı 2035’te 470 milyar m³ doğalgaz ithal etmeyi planlamaktadır. “AB, petrol ve doğalgaz gibi temel ve en önemli iki enerji türünde Rusya ve Norveç’e büyük oranda bağlı durumdadır. AB enerji tedarikinde ülke çeşitlendirmesini de bir an önce gerçekleştirmek ve riski minimize etmek durumundadır. AB’nin ülke çeşitlendirmesinden başka yapması gereken bir diğer politika da güzergah çeşitlendirmesidir” (Yıldız, 2013, s. 173).

“Enerji rezervlerinin yoğun olduğu bölgelerde enerji tüketiminin yüksek olduğu Batı arasında doğal bir köprü konumunda olan coğrafi yapısı nedeniyle Türkiye, jeopolitik ve jeostratejik açıdan oldukça önemli bir ülkedir” (Yıldız, 2013, s. 173). AB içerisindeki önemli aktörlerinden Fransa Doğu Akdeniz’deki gelişmelerin içinde yer almaktadır. GKRY ile özellikle üslerin ve limanların kullanılması konusunda

anlaşmalar yapmıştır. Fransız şirketi enerji devi Total'in sondaj faaliyetlerinde güvenliğini sağlamak bahanesiyle bölgede varlığını sürdürmektedir.

1.4.5. İngiltere

“Kıbrıs adası şundaki yapısıyla iki devletli bir yapı %35 KKTC, %60 GKRY, %2,5'lik bir alan BM denetiminde ve yine %2,5 İngiliz üsleri var. Tabiri caizse Kıbrıs'ta üç devletli bir yapı var şuanda. İngiliz üsleri İngiltere'nin egemen toprağı, GKRY devleti ve KKTC” (Bulunç A. Z., Kıbrıs Görüşmeleri ve Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler, 2019). İngiltere'nin egemen toprağı olan Akroti ve Dikelya bölgelerinde üssü olması bölgenin önemli aktörleri hâline gelmiştir. Bu çerçevede İngiltere'nin Kıbrıs'ta elde ettiği üsleri nasıl ele geçirdiğine bakmakta fayda var. *“Egemenlik hakkı Osmanlı Devletine kalmak kaydıyla 1878 tarihinde Kıbrıs'ın yönetimi geçici olarak İngiltere'ye devredildi”* (Bulunç A. Z., Geçmişten Geleceğe Kıbrıs Davamız, 2018, s. 20). *“Hindistan İngiltere sömürge imparatorluğunun en önemli yerlerinden biriydi. İngiltere'nin Hindistan'la arasında bir güvenlik zinciri oluşturmaya ihtiyacı vardı. Güvenlik zincirini oluşturacak en önemli halkalar ise Akdeniz'den ve ön Asya'dan geçiyordu”* (Bulunç A. Z., Geçmişten Geleceğe Kıbrıs Davamız, 2018, s. 25). İngiltere'nin ticareti canlı tutması gemilerin güzergahlarının herhangi bir engelle karşılaşmadan sömürgelerine malların gitmesi ve gelince hammadde getirmesi faaliyetleri deniz yollarının güvenliğini gerektiriyordu.

“İngiltere'yi çıkarları açısından çok yakından ilgilendiren Süveyş kanalının 1869 yılında açılması sonucunda Akdeniz, kapalı bir deniz niteliğini kaybederek Atlas ve Hint okyanusu arasında son derece stratejik ve önemli bir deniz yolu hâline geldi” (Bulunç A. Z., Geçmişten Geleceğe Kıbrıs Davamız, 2018, s. 26). Bu kanalın açılması İngiltere'nin özellikle Kıbrıs'ın stratejik konumdan faydalanmak üzere bir üs kurma isteğini ortaya çıkardı. *“İngiltere Mayıs 1878 yılından itibaren Kıbrıs askerî üs olarak istedi. İngiltere'nin bu isteği Kıbrıs Sorununa yol açan önemli etkenlerden biri ve bir başlangıç noktasıdır”* (Bulunç A. Z., Geçmişten Geleceğe Kıbrıs Davamız, 2018, s. 27). Geçici üs olarak girdiği Kıbrıs'tan artık çıkmamış, 1959 Zürih, Londra ve 1960 Lefkoşa Antlaşmaları ile söz konusu iki üssünü kalıcı hâle getirmek suretiyle Kıbrıs'ta garantör ülkelerden biri olarak etkili olmaya devam etmiştir.

1.5. Bölgedeki Uluslararası Enerji Şirketleri

Doğu Akdeniz’de hidrokarbon kaynaklarının keşfi ve bu kaynakların çıkarılması, taşınması ve tüketici Pazar ülkelerine ulaştırılması hususunda ciddi bir yarış başlatmıştır. Bu yarışa bölge ülkeleriyle birlikte bölge dışı uluslararası büyük güçler girmiştir. Aynı zamanda uluslararası büyük güç merkezi olan ülkelere ait büyük enerji şirketlerinin Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon kaynakları pastasından pay alabilmek için bu yarışa girdikleri görülmektedir. “*Doğu Akdeniz’de faaliyet gösteren başlıca şirketler arasında; Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO), ABD’li EXXON MOBİL ve NOBLE, Fransız TOTAL, İtalyan ENİ, Güney Koreli KOGAS, Katar PETROLEUM, İngiliz BG ile İsrailli DELEK ve AVNER firmaları yer alıyor*” (Karar, 2019). Ayrıca Rusya’nın Suriye ile antlaşması ile Tartus limanına yerleşmesiyle Rus enerji şirketi **ROSNEFT** ve **NOVATEK** de bu yarışa katılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DOĞU AKDENİZ GAZINDA KIBRIS'IN STRATEJİK ÖNEMİ

2.1. Kıbrıs Adası

Resim 16: Kıbrıs Haritası (Dünyası, Türk, 2020)

“Doğu Akdeniz havzasındaki bölgelerden biri de Kıbrıs Adası’dır. Stratejik açıdan önemli noktada bulunan Ada, deniz ticaret yolları, Süveyş gibi ehemmiyetli kanala yakınlığından dolayı her zaman önemini korumaktadır. Kıbrıs’a hakim olan bir millet veya bir devlet Doğu Akdeniz bölgesini, Orta Doğu bölgesini ve hatta Uzak Doğu’ya kadar bir hakimiyet, üstünlük içerisinde olma durumu söz konusudur. Bu, asırlardır böyle devam ediyor ve hatta Piri Reis haritasında bile gösteriliyor. Kıbrıs kimin elindeyse Anadolu, Lübnan, bugün ki Suriye, Mısır, İsrail, Cezayir, Tunus bu bölgelere çok rahatlıkla müdahale edebilir veya üstünlük sağlayabilir. Dolayısıyla Kıbrıs Adası Türk milleti için fevkalade önemlidir. Tarih boyunca Osmanlının ve diğer devletlerin, Kıbrıs Adası’nı fethetmek istemelerinin sebebi de Doğu Akdeniz’de bir egemenliği hakim kılmak içindi. Çünkü Doğu Akdeniz bölgesinde bulunan birçok ülkeyi Osmanlı Devleti kendi kontrolüne aldığı hâlde Kıbrıs Adasını almamazlık yapamazdı. Çünkü Kıbrıs bunların göbeğinde, ortasında yer alan bir yerdirdi” (Töre, 2020).

Türkiye'nin Akdeniz'deki güvenliği Kıbrıs'tan itibaren değerlendirilmelidir. AB başta olmak üzere Batı'nın Kıbrıs üzerindeki emelleri bitmemiştir. Orta Doğu'da yaşanan büyük karmaşa Doğu Akdeniz'e sıçramıştır. Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın ifade ettiği gibi *“Kıbrıs Türkiye'nin bütünlüğünün bir sigortasıdır. Kıbrıs demek Türkiye demektir. Kıbrıs Orta Doğu'nun barışı, İslam aleminin huzuru ve Türkiye'nin korunması için büyük öneme haizdir”* Yine meclis başkan vekili Zorlu Töre Bey hem Türkiye hem de Kıbrıs halkının ortak milli davasının olduğunu belirten şu açıklamayı yapmıştır: *“Kıbrıs davası Türk milletinin müşterek milli davasıdır. Kıbrıslı Türklerin ayrı davası değildir. Türk milleti ile birlikte yürütülen bir davadır. Türkiye olmasa bizim zaten dış dünya ile baş etmemiz söz konusu değildir. İyi ki Türkiye vardır. İyi ki Anavatan vardır”* (Töre, 2020).

Devlet Bakanlarından Prof. Dr. Şükrü Sina Gülerin başından geçen şu hadise milletimizin devletiyle birlikte Kıbrıs davasına verdiği önemi belirten bir olaydır. *“Benim sorumluluk dönemimde yeni İsveç Büyükelçisi göreve başlamıştı; beni ziyarete geldi ve dedi ki bu artık eski insanlarla, eski alışkanlıklarla stratejik konuları ele almanın zamanı geçti. Dolayısıyla, bu teknolojik çağda artık Kıbrıs'ın Türkiye bakımından stratejik önemini söylemek mümkün değil dedi. Ben de kendisine o zaman, ABD'nin hâlâ Afgan dağlarında niye konvansiyonel imkanlarla eşkiya kovaladığını sordum. Niye kendisinin acaba çok yakın zamana kadar kendi ülkesinin limanlarına gelip, periskoplarını çıkartıp keşif yapan Sovyet denizatlularından şikayetçi olduklarını sordum. Niye acaba İngiltere Kıbrıs'ta hâlâ egemenlik hakkıyla üst bulunduruyor? Diye sordum. Eğer İngiltere bakımından da stratejik önemi yoksa niye oradadır? Bizim açımızdan Ada o kadar yakın ki aslında biz, böyle henüz nem oluşmadığı bir vakitte, bir sabah vakti denizin üzerinde buharlaşma olmadan Beşparmak Dağları'ndan Toroslara doğru bakarsak, Torosları görebiliyoruz”* (Gürel Ş. S., 2008).

2.1.1. Kıbrıs Mücadelesinin Tarihi Seyri

Kıbrıs mücadelesinin tarihi gelişimi açısından ele alınacak ilk önemli gelişme *“1570-71 Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti tarafından fethidir. İkinci tarih ise egemenlik hakkı Osmanlı Devleti'nde kalmak kaydıyla 1878 tarihinde Kıbrıs'ın yönetiminin geçici olarak İngiltere'ye devredilmesidir. Üçüncü tarih 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşmasıdır. Lozan Barış Antlaşmasının özellikle 16. Ve 22. Maddeleri Türkiye'nin*

Kıbrıs üzerinde ki hakları için önemli hukuki dayanaktır. Bugünkü tezler buna dayanmaktadır. Türkiye Kıbrıs Adası üzerindeki egemenlik hakkını İngiltere'ye devretmiştir. Dördüncü tarih Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulduğu tarih 1960 yılıdır. Kıbrıs Türk halkı ile Kıbrıs Rum halkının eşit kurucu ortaklığında federal bir ortaklık devleti olarak uluslararası toplumun üyesi olmuştur. Beşinci tarih, bugünkü yapıyı ortaya çıkartan 20 Temmuz 1974 Kıbrıs Türk Barış Harekatıdır. Altıncı tarih ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulduğu 15 Kasım 1983 tarihidir. (Bulunç A. Z., Geçmişten Geleceğe Kıbrıs Davamız, 2018, s. 20).

Batı'nın Kıbrıs davasına bakışı hep çifte standartlı olmuştur, ikirciklidir. Bizi yok saymaya yöneliktir. Hakkaniyet, adalet ve insan hakları ile hukuk üzerinden Kıbrıs meselesini ele almamışlardır. Türkiye'nin ve Kıbrıslı Türklerin varlığından rahatsız olmuşlardır. Batı'nın özgürlük ve demokrasi istediği sözden ibarettir. Her fırsatta Kıbrıs'ta çözüm dedikleri şey bellidir; Türk askerinin çekilmesi. Daha sonra uygun ortam oluşur oluşmaz zulme, baskıya zemin hazırlamak olmuştur. Garantörlük ve Kıbrıs'tan asker çekilmesidir. *“Esas istedikleri anlaşma 1959 Zürih ve Londra ve 1960 antlaşmalarını yürürlükten kaldırılmalarını istiyorlar. Bunun olabilmesi için de yeni anlaşma lazım. Yeni anlaşma için de esas üzerinde durdukları mesele Zürih. Çünkü Zürih Antlaşması olursa Türkiye'nin adadan çıkması mümkün olur. Hedef Zürih Antlaşmasının ortadan kaldırılmasıdır. Londra değil bakın Zürih Antlaşması. Neden? Çünkü Zürih Kıbrıs Türk halkını, Rumlarla eşit iki statüye getiriyor. Kurucu ortak yapıyor ve devlette; kuruculuk, egemenlik ve yönetim ortak hale getiriliyor. Rum bunu istemiyor. İki; garanti ve ittifak antlaşmaları. Bu iki unsur olduğu sürece Yunanistan'ın Kıbrıs'ta Helen haline getirme hedefi çöküyor. Dolayısıyla oraya girdiğimiz zaman şunu düşünmek lazım Londra Antlaşmasına karşıyız demiyorlar. Londra'ya karşıyız dedikleri zaman İngiltere'yi karşına alırlar. Çünkü Londra'ya karşıyız dediklerinde İngiliz üslerinin ortadan kaldırılması ve Kıbrıs toprağı haline getirilmesi lazım. Halbuki onlar İngiliz toprağı şu anda. Onun için bütün bunlara baktığımızda adamların ne kadar stratejik ve jeopolitik açıdan baktıkları ortaya çıkıyor. Bizim bu meseleyi daraltarak meseleyi sadece ekonomik boyuta getirmek meseleyi son derece sınırlandırmak olur”* (Bulunç A. Z., Doğu Akdeniz Enerji Politikalarının Kıbrıs Üzerinden Türkiye'ye Etkileri, 2019).

Özellikle 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra Kıbrıslı Türklerle ortak devlet kurmayı Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar bu durumu hiçbir zaman içlerine

sindirememişlerdir. Her fırsatta bunu ortaya koyacak çalışmalar içerisine girmişlerdir. Özellikle Yunanistan ve Rum yöneticilerinin teşviki ve planlı çalışmalarıyla çeteler oluşturmuşlar, adada zulme başlamışlar ve katliamlara girişmek suretiyle Türk varlığını yok etmeye çalışmışlardır. *“Kıbrıs uyuşmazlığının özü, temel nedeni Rum Yunan ikilisinin Kıbrıs’ı bir Yunan Adası(Helen Adası) haline getirmek Yunanistan’ı ilhak etmektir(ENOSİS). Hedefi ve Kıbrıs Türk halkını kendi geleceğini belirleme (self-determinasyon) hakkı olmayan bir ‘azınlık statüsüne’ düşürme mücadelesidir”* (Bulunç A. Z., Geçmişten Geleceğe Kıbrıs Davamız, 2018, s. 28).

Kıbrıslı Türkler ırz ve namuslarını korumak üzere teşkilatlanmış ve mücadele etmişlerdir, Türkiye de yardım etmiştir. Bu mücadelede Dr. Fazıl Küçük başta olmak üzere, nice isimsiz kahramanlar Kıbrıs mücadelesinin mimarı KKTC’nin ilk Cumhurbaşkanı olan Rauf Denktaş önderliğinde Türkiye’nin 1974’te yerinde müdahalesiyle katliamlar ve zulüm durdurulmuş mücadele başarıyla gerçekleşmiş ve KKTC devletini kurmuştur. Türkiye ve KKTC; Kıbrıs’ta mevcut durumdan geri adım sayılabilecek hiçbir gelişmeye (Annan Planı gibi) fırsat vermemelidir.

2.1.2. Kıbrıs Etrafında Tespit Edilen Hidrokarbon Yatakları

“Son zamanlarda Kıbrıs açıklarında ciddi oranda doğal gaz rezervleri keşfedilmiştir. Kıbrıs Adası etrafında ise doğal gazdan ziyade, 400 milyar dolar değerinde petrolün bulunduğu değerlendirilmektedir. Aynı zamanda Girit’in güney ve güneydoğusundaki sahada 3,5 trilyon metreküp doğal gaz olduğu tahmin edilmektedir. Bundan hareketle Doğu Akdeniz’de yaklaşık değeri 1,5 trilyon dolar olan hidrokarbon yataklarının bulunduğu öngörülmektedir” (Yaycı C. , 2012, s. 20).Bu ise Türkiye’nin ve KKTC’nin uzun yıllar iç tüketimini karşılayabilecek büyüklükte enerji kaynağı demektir. 2010’dan itibaren Kıbrıs çevresinde keşfedilen hidrokarbon rezervleri Kıbrıs sorununu küresel enerji siyasetinin meselesi hâline getirmiştir.

“ABD Büyükelçisi Koenig’in Kıbrıs’ın münhasır ekonomik bölgesinin kaynaklarını araştırma haklarını desteklediğini de ifade etmiş, “bu kaynaklardan ileride elde edilecek faydalar Kıbrıs’ın bölünmesine bulanacak çözüm bağlamında, bütün Kıbrıslılar arasında eşit bir şekilde paylaşılması gerekir” diyerek Annan Planı

döneminde AB elma şekeri yerine bu kez GKRY'ne ve KKTC doğalgaz ve petrol elma şekerini uzatıyor” (Bulunç A. Z., Geçmişten Geleceğe Kıbrıs Davamız, 2018, s. 56). ABD ve AB'nin gerçek niyetlerini ortaya koyan bu görüş aslında Kıbrıs'ta Türk askerinin varlığından ve garantörlük hakkından rahatsız olduklarını ortaya koymaktadır. Gerçek niyetleri budur. KKTC ve Türkiye bütün adımlarını bu gerçekler üzerinden atmalıdır.

Her ne kadar Rumlar Kıbrıs'ta tek başına hareket etse de Afrodit sahasında yürüttüğü çalışmalarda KKTC'nin TPAO'ya verdiği ruhsat ile Türkiye'nin de arama hakkı vardır. *“GKRY'nin keşfedilmiş tek kaynağı Afrodit sahası;*

- *2011 yılında keşfedilmiş bir derin deniz (ortalama 1700m su derinliği) gaz sahasıdır.*
- *Devam eden çalışmalar neticesinde, %50 olasılık ile 115 milyar m³'lük yıllık üretilebilir rezerve sahip olduğu düşünülmektedir.*
- *Bu sahanın geliştirilmesi ve üretime alınması konusunda ise ciddi soru işaretleri bulunmaktadır” (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 87).*

Halen sıcak gündemini koruyan ve Kıbrıs çevresindeki hidrokarbon yataklarının KKTC'nin hakkının olmadığını iddia ederek tek taraflı olarak Kıbrıs'ın tek temsilcisiymiş gibi adım atmaya devam eden GKRY, Yunanistan ve AB'nin çifte standartlı tutumuyla bütün dünyanın gözünün içine baka baka fiili durumu kabul ettirmeye çalışmaktadır. Bu gelişmelere karşı Türkiye bölgede bulunan sismik araştırma ve sondaj gemilerinin bölgedeki faaliyetlerini arttırarak devam etmektedir. Nitekim TPAO'nun ruhsat aldığı Kıbrıs'ın güneyine Türkiye'nin sondaj gemisi göndermesi ile başlayan tartışmada *“Dış İşleri Sözcüsü Hami Aksoy yaptığı açıklamada Yavuz Sondaj Gemisi'nin KKTC hükümetinin 2011'de TP'ye verdiği ruhsatlar çerçevesinde sondaj faaliyetini gerçekleştirmek üzere G ruhsat sahasına intikal ettiğini” duyurdu. Bunun üzerine GKRY Türkiye'ye ağır ithamlarda bulunarak Türkiye'yi “haydutluk” yapmakla suçladı. Bunun üzerine KKTC Ekonomi ve Enerji Bakanı Hasan Taçoy, “Ada'da korsan bir devlet varsa, o da Rum liderliğidir. Kıbrıs Türk halkı, anavatan Türkiye ile yoluna devam edecektir. Haklarımızın gasp edilmesine asla izin vermeyeceğiz” açıklamasını yaptı. (Anadolu Ajansı, 2020). KKTC Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Kudret Özersay'da “KKTC'nin TPAO'ya verdiği tüm ruhsat alanlarında kazı yapılacak” (Anadolu*

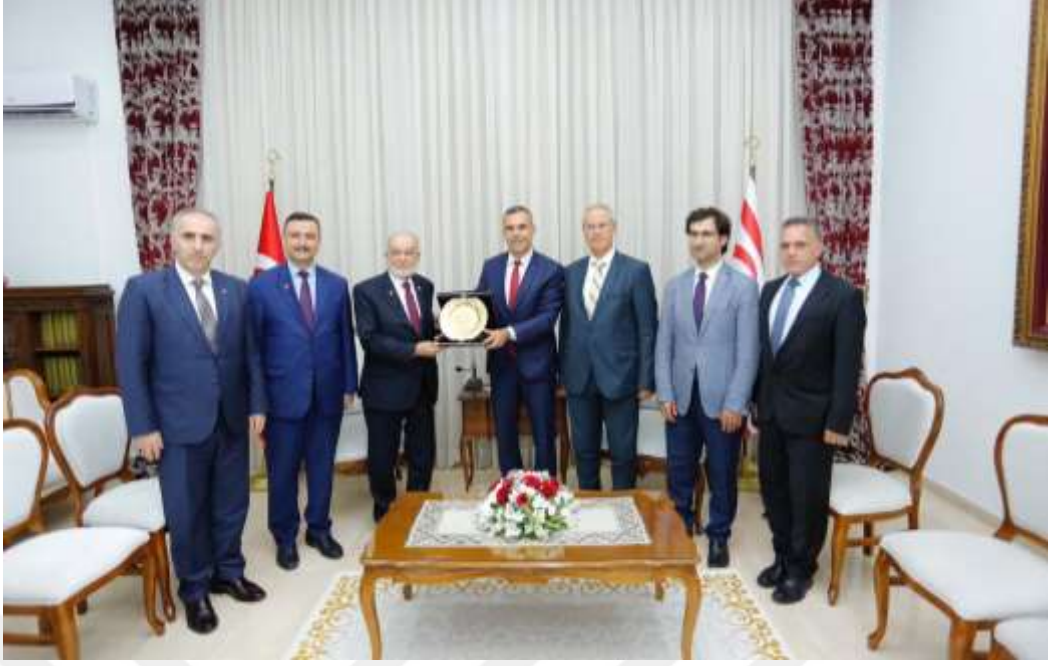
Ajansı, 2020)dedi. Her iki bakanın GKRY'nin ağır ithamına karşı ortaya koydukları kararlı duruş Türkiye ile KKTC'nin dayanışma içimde olduklarının en önemli göstergesi olarak tarihe geçmiştir.

ABD, AB ve Yunanistan BM üzerinden çözüm adı altında Kıbrıs'ın elimizden alınması, Türk askerinin adadan çekilmesi ve Türkiye'nin Anadolu'ya hapsedilerek Doğu Akdeniz'de hiçbir hak iddia etmemesi için ellerinden geleni yapacaklarının bilinmesi gerekmektedir.

“Kıbrıs Barış Harekatının 45. Yılı etkinlikleri için Adaya heyetle birlikte Sayın Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı, Sayın Meclis Başkanı Teberrüken Uluçay ve Sayın Başbakan Ersin Tatar ziyaretlerimizde hidrokarbon yataklarının keşfi ve bunların çıkarılması hususunda bölgede gelişen olaylar üzerine değerlendirmelerde görüş alışverişlerinde bulunulmuş, Türkiye ile birlikte beraber hareket etme kararlılığı içerisinde olduklarını müşahede ettik” (Tongüç, 2019).

Resim 17: *Kıbrıs Barış Harekatı 45. Yıl Dönümü Münasebetiyle KKTC Cumhurbaşkanıyla Yapılan Heyet Görüşmesi* (Milli Gazete, 2019)

Resim 18: *Kıbrıs Barış Harekatı 45. Yıl Dönümü Münasebetiyle Yapılan Meclis Başkanı Teberrüken Uluçay Ziyareti (Tongüç, 2019)*

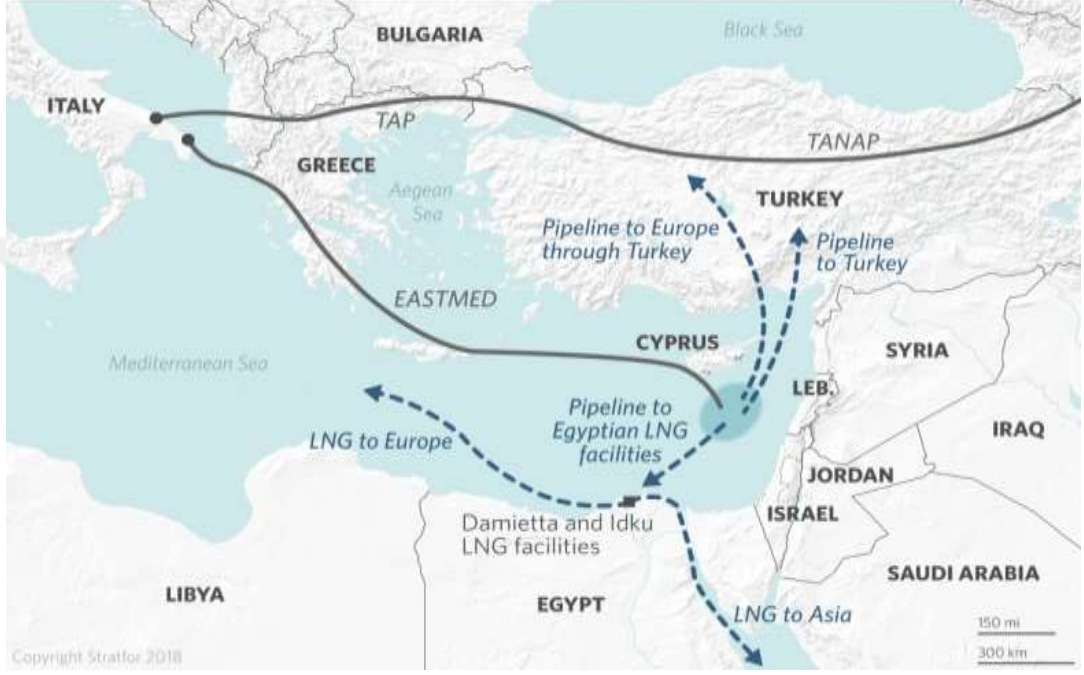

Resim 19: *Kıbrıs Barış Harekatı 45. Yıl Dönümü Münasebetiyle Yapılan KKTC Başbakanı Ersin Tatar Ziyareti (Tongüç, 2019)*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DOĞU AKDENİZ GAZININ TAŞINMASI VE ALTERNATİF GÜZERGÂHLAR

Potential Export Routes for Eastern Mediterranean Gas

Tablo 20: Doğu Akdeniz Muhtemel Gaz Güzergahları (Malaysia News, 2019)

“Son yıllarda Doğu Akdeniz’de yürütülen hidrokarbon arama çalışmaları İsrail, Lübnan ve Suriye kıyılarından başlayıp Akdeniz’e uzanan Levant Havzası’nın zengin kaynak potansiyelini açıkça ortaya koymaktadır. İsrail, Mısır ve Filistin sularında keşfedilen rezervler ve GKRY’nin ihtilafli bölgelerden birinde keşfettiği doğal gaz sahası bölgedeki enerji dinamiklerini harekete geçirerek kaynak sahibi ülkeleri yeni bir denklem arayışına sürüklemektedir” (Karagöl, 2017). Bu durum keşfedilen hidrokarbon kaynaklarının ve rezerv sahalarından gaz transferi yapılabilmesi ile gazı tüketecek olan ülkelere taşınması bu taşınmanın ekonomikliği, pazara ulaşımı ve siyasi birtakım saikler üzerinden devam etmektedir.

Şu anda bölgede keşfedilen doğal gaz sahalarından gaz transferi yapılabilmesi için muhtemel 4 proje ele alınmaktadır: Bunlar Türkiye – İsrail, EastMed. GKRY – Mısır ve İsrail – Mısır güzergahlarıdır. “2018 yılında tamamlanması planlanan TANAP ve

Türk Akım projeleri ile Türkiye doğal gaz ticaretinde bölgenin en uygun transfer rotası olabileceğini göstermektedir. Türkiye mevcut altyapısı ile bölgedeki rezerv sahibi ülkelere Doğu Akdeniz'deki gazın Avrupa pazarına ihracatı için son derece elverişli bir ortam sunmaktadır” (Karagöl, 2017).

3.1. Türkiye – İsrail Boru Hattı

“Leviathan sahasından çıkarılan gaz Ceyhan Limanı'na uzanacak bir boru hattı ile önce Türkiye'ye, ardından TANAP ve TAP üzerinden Avrupa'ya ulaştırılabilecektir. Ancak İsrail ile Türkiye arasında inşa edilecek bir boru hattının GKRY'nin MEB'inden geçirilmesi gerekmektedir ve bu durumun Türkiye ile GKRY arasında yeni anlaşmazlıklara neden olabileceği düşünülmektedir. Bu sebeple İsrail gazının Türkiye üzerinden taşınması için Akdeniz'deki MEB sorunlarının bir an önce çözüme kavuşturulması şu aşamada en önemli gündem maddesidir” (Karagöl, 2017).

Kıbrıs Sorunu gibi Filistin Sorunu da Doğu Akdeniz'in en önemli sorunudur. İsrail'in Filistin'de sürdürdüğü yayılmacı ve işgalci politikaları, ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti ilan edip elçiliği taşıması ve Marmara Gemisine İsrail tarafından el konulması gibi sebeplerden dolayı kamuoyunun bu konuda İsrail'le yapılacak bir anlaşmaya müspet bakmayacağı hususunu hesap etmek gerekir. Doğu Akdeniz'de hidrokarbon kaynakları üzerinden yapılan planların hepsinin kapısı Türkiye'ye açılır. *“Tekrar vurgulamak gerekirse Türkiye'nin İsrail'e değil İsrail'in Türkiye'ye ihtiyacı bulunmaktadır” (Akyener, Doğu Akdeniz Gaz Politikaları, 2017, s. 134).*

3.2. EastMed Projesi

“İlk aşamada İsrail, GKRY ve Yunanistan arasında yapılacak boru hattı ile İsrail ve GKRY gazının Girit üzerinden Yunanistan'a iletilmesi planlanıyor. Sonrasında Poseidon Boru Hattı ile Avrupa'ya bağlanması öngörülüyor. AB finansal olarak destekliyor. Ancak deniz derinliği 2000 km'lerde olduğu için teknik ve ekonomik problemler var. Dahası projede yer alması öngörülen İsrail ve GKRY'nin mevcut keşifleri ile bu projeyi gerçekleştirilmesi mümkün değil. İlave keşifler ve teknik sorunların halledilmesiyle belki olabilir. Şuan için mümkün bir proje olarak değerlendirmiyoruz” (Kıran, 2019).

“Türkiye’yi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini dışlayarak bu ülkelerin yapmış olduğu faaliyetlerin bir sonuca ulaşması çok zor görünmektedir. Çünkü Eastmed Projesi de çok pahalı bir projedir ve uygulanması da çok zordur, coğrafi açıdan da çok zordur. Fakat bunlara yardımcı olan Fransa, Amerika, İngiltere gibi ülkelerin İtalyan şirketleri gibi ve onların şirketlerin sahip olduğu, mensubu olduğu ülkeler Güney Kıbrıs’ı çok ciddi oranda şımartmıştır. Türkiye’de Libya teskeresini Büyük Millet Meclisi’nde kabul etti ama bu Eastmed Projesi 1800-1900 kilometrelik bir yol kat etmesi lazım. Bunun 1500 kilometresi deniz altından, 400 kilometresi de karadan geçecek şekildedir. Bunun uygulanması coğrafi olarak da ekonomik olarak da çok zordur. Belki de mümkün değildir ama yine de bir dayatma vardır işin içerisinde ve başka ülkelere de bu işe dahil etmeye çalışıyor İsrail, Rum tarafı ve Yunanistan. Zaman içerisinde bu projenin yürürlüğe konamayacağı ortaya çıkacaktır diye düşünüyorum” (Töre, 2020).

Bu proje ekonomik açıdan uygulanması mümkün olmayan projedir. Ayrıca KKTC Başbakanı Tatar *“Türkiye ile Libya arasında imzalanan anlaşma (deniz sınırı anlaşması) dolayısıyla Eastmed Projesinin Türkiye’nin de onayı olmadan hayata geçmesi mümkün değildir”* (Milliyet, 2020). Böylece hem ekonomik olarak hem de siyasi olarak projenin uygulanması mevcut kaynaklar göz önüne alındığında uygun değildir.

3.3. GKRY – Mısır Boru Hattı Projesi

“Afrodit sahasında üretilecek doğal gazın Mısır’da atıl durumda bulunan iki LNG tesisinde işlenip ihraç edilmesi amaçlanıyor. Yeterli altyapının bulunması maliyeti düşürerek uygulanma ihtimalini artırıyor. Buna rağmen iki temel engel bulunmaktadır. İlki, Afrodit bitişiğinde bulunan İsrail sahası. İsrail burada keşiflerden pay istiyor, henüz uzlaşma sağlanamadı İkinci. Engel ise saha hissedarlarının Delek, Noble ve Shell şirketlerinin sahada GKRY hissesinin azalmasını talep etmesi” (Kıran, 2019).

“Doğu Akdeniz gazının transferi konusunda bir diğer proje GKRY’nin Afrodit sahasından çıkarılacak gazın Mısır’ın sahip olduğu doğal gaz sıvılaştırma terminallerine taşınarak buradan ihraç edilmesidir. Mısır’ın iç pazarında yaşadığı arz-talep dengesizliği ülkeyi gaz ithal etmeye mecbur bırakmış, bu durum ithal enerji

bağımlılığına neden olmuştur. Afrodit sahasından çıkarılacak gazın deniz altından geçecek bir boru hattıyla Mısır'ın LNG terminallerine taşınması planlanmaktadır” (Karagöl, 2017).

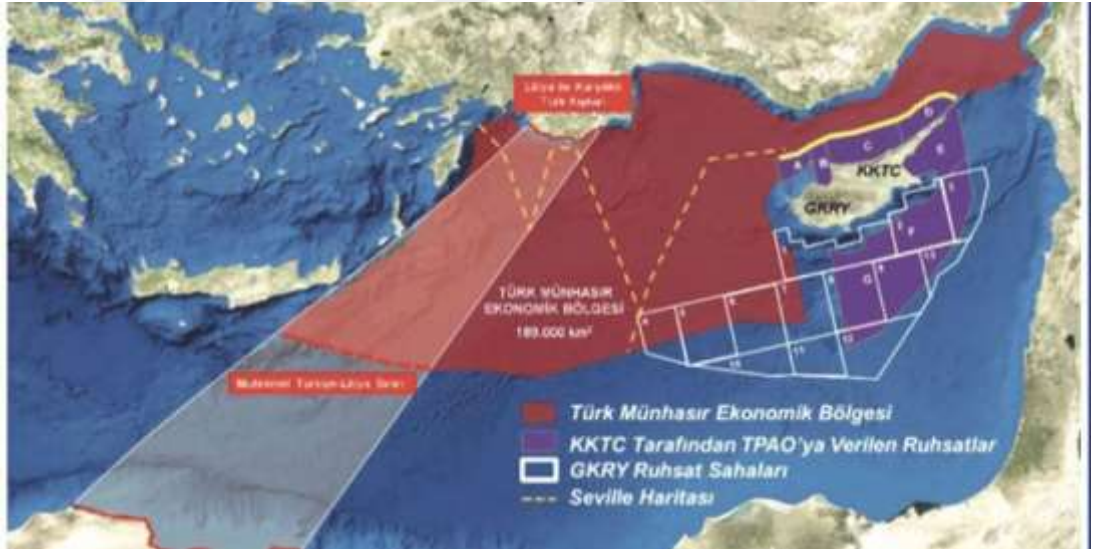
“Kısaca Doğu Akdeniz'deki güzergâhlara bakarsak, çıkarılacak hidrokarbon rezervlerinin dünya pazarlarına yayılmasında İsrail, GKRY, Yunanistan güzergâhında AB'nin desteklediği bir projedir. Gazın Girit vasıtasıyla Yunanistan'a, oradan da İtalya'ya nakledilmesidir. Bununla ilgili anlaşmalar da yapılmaktadır. Türkiye'nin kıta sahanlığından geçmekte olduğu için burada bir sorun söz konusu olacaktır mutlaka. GKRY-Mısır güzergâhı ve İsrail-Mısır güzergâhında, İsrail ve GKRY'de çıkan hidrokarbon kaynaklarının Mısır'daki sıvılaştırma terminallerin getirilerek buradan tankerler ile dünya piyasasına dağılmasıdır. En ekonomik, en uygun, en hızlı, en az maliyetli İsrail-Türkiye güzergâhıdır. İsrail'den Ceyhan terminaline ve oradan Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP) boru hattıyla Trans Adriyatik Boru Hattı vasıtasıyla Yunanistan'a ve oradan İtalya'ya nakledilmesidir” (Ece, 2019). “Aynı zamanda GKRY Vasilikos limanında bir sıvılaştırma terminali inşası ve çıkarılacak doğal gazın boru hatlarıyla elektrik üretim santraline nakledilmesi, burada elektrik üretim ihracı şeklinde, AB bununla ilgili bir anlaşma imzalamıştır. AB'nin desteklediği güzergâhın maliyeti bugün 17-20 milyar dolar, Güney Kıbrıs-Mısır güzergâhı 10-15 milyar dolar, Türkiye-İsrail güzergâhı 5-10 milyar Amerikan dolarıyla en etkin ve en az maliyetli, en feasible yoldur” (Ece, 2019).

“Bunun Nil nehrinin çıkış ağzında olduğunu iddia ediyorlar. Ben burada bunu fazla büyütmelerinde siyasi bazı kokular seziyorum. Her şeyden önce Akdeniz altından boru hattı döşemek falan gibi saçma sapan projeleri kasti olarak öne sürüyorlar çünkü bu çok pahalıdır. Sebebi de şudur, denizde –denizciler iyi bilir- her 10 metrede bir atm basınç artar. 2 bin metre denizde 200 atm basınç vardır. Orya kaynaklı boru kullanamazsınız, dikişsiz boru kullanmanız gerekir bu da çok pahalıdır. Türkiye üzerinden bunu geçirmekten başka çare yoktur. Tek çare budur. Ayrıca oradaki gazı sıvılaştırdığınız takdirde 600 metreküp gazı 1 metreküpe indiriyorsunuz, -163 dereceye soğutuyorsunuz, muazzam enerji harcıyorsunuz ve boruyla gaz olarak taşıyorsunuz. O hâlde sıvılaştırılmış olarak Mısır hiçbir zaman bir alternatif olamaz. Çünkü Avrupa'ya onu oradan sıvı olarak taşıdığınızda paranız gider. Türkiye'den başka alternatif yoktur” (İmer, 2019).

3.4. İsrail Mısır Doğal Gaz Boru Hattı Projesi

“Noble ve Delek konsorsiyumu ile Mısır menşeli Dolphinus şirketi arasında 64 milyar m³ gazın 10 yıl süreyle Mısır’a satışını öngören bir anlaşma imzalandı. Şubat 2018’de imzalanan bu anlaşma sonrasında şirketler hattın %30’luk hissesini edindi. Proje İsrail gazının düşük kapasite ile çalışıp LNG tesisi üzerinden ihraç edilmesi planlanıyor. Esasen Mısır’dan İsrail’e gaz ihracı için tasarlanan boru hattı birçok saldırıya uğradı. Bundan dolayı hattın onarılması ve taşıma sisteminin tersine çevrilmesi gerekiyor. Son durumda teknik çalışmalar tamamlandı ve yakın zamanda (2019 sonu) faaliyete girmesi bekleniyor” (Kıran, 2019).

3.5. Türkiye ile Libya Arasında Gerçekleştirilen Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Antlaşması

Tablo 21: Türkiye Libya Mutabakatı İle İlan Edilen MEB Alanı (Yaycı D. C., 2019)

2000’li yıllardan itibaren Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon yataklarının sismik araştırmasının yoğunlaştırılması, sondaj faaliyetlerinin başlamasıyla birlikte dünyanın en büyük şirketleri uluslararası devletler Irak’ın işgaliyle başlayan Orta Doğu’nun istikrarsızlaşması sonrası 2003 de Arap Baharı adı verilen ve Tunus’ta bir tablacı çocuğun elinden tablasının alınmasıyla kendisini yakmasıyla ortaya çıkan hadiseler ülke geneline yayılmıştır. Tunus’ta Zeynel Bin Ali 23 yıllık iktidarı bırakarak ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Libya’ya sığınan hadiselerde Kaddafi’nin linç edilmiştir. Libya devlet otoritesi çökmüştür. İstikrarsızlık

derinleşmiştir. Libya’da ki petrol ve doğal gazı ele geçirmek isteyen aşiretler ve gruplar arasında uluslararası dış destekli çatışmalar meydana gelmiştir ve hâlen Libya da otorite boşluğu devam etmektedir.

“Libya’da uluslararası askerî müdahalenin ardından geçen yaklaşık sekiz senede istikrar sağlanamadığı gibi bu yöndeki arayışlar hem bölgesel hem de küresel rekabetin gölgesinde kalmaya devam etti. 18 Mart 2012’de başlayan askerî müdahale ülkede zaten zayıf olan merkezi yapıyı yok etti ve bundan sonraki süreçte ülke, farklı güçlerin merkezde olduğu siyasi bir bölünme sürecine girdi. 2014 seçimlerinin ardından ülkedeki bölünmüşlüğü, biri doğuda Tobruk, diğeri batıda Trablus olmak üzere iki ana blok etrafında kümeleşmeye başlamasıyla birlikte ülkedeki siyasi krizin tarafları, bölgesel rekabetin blok güçleri ile hizalanmaya başladı” (Yaşar, 2019).

Münhasır Ekonomik Bölge ilan etme hususunda GKRY ve Yunanistan’ın hukuk tanımaz bir şekilde atmış oldukları adımlar ve onları destekleyen açıklamalarıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Doğu Akdeniz’de kriz çıkarmışlardır. “Brüksel’de bir araya gelen AB’ye üye 27 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarının üzerinde uzlaşmaya vardığı ortak bildirmede, Türkiye ile Libya arasındaki mutabakat muhtırasının üçüncü ülkelerin egemen haklarını ihlal ettiği iddia edilmişti. AB’nin uluslararası hukuk kuralları 1982’de ilan edilen BM deniz hukuku sözleşmesi ortadayken bu çifte standardının kabul edilebilmesi mümkün değildir. “GKRY’nin hiçbir yetkisi yokken, normal bir devletmiş ve Kıbrıs adasının tamamını temsil ediyormuş gibi 2003, 2007 ve 2010’da bölge ülkeleriyle Türkiye’nin ve Kıbrıs Türklerinin hakları hilafına yaptığı anlaşmalara sessiz kalan ve Libya’nın kıta sahanlığı haklarının Yunanistan tarafından gasp edilmesine göz yuman AB’nin, bize karşı aldığı bu tavır, izlediği çifte standart politikasının yeni bir örneğidir. Bu tavır, ülkemizin ve Kıbrıs Türklerinin Doğu Akdeniz’deki hak ve çıkarlarını savunmaktan bizi vazgeçiremeyecektir” (Aksoy, 2019).

“27 Kasım’da Türkiye ile Libya arasında imzalanan deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin mutabakat muhtırasının Türkiye için 21. Yüzyılın en önemli anlaşmalarından biridir” (Atun & Gürdeniz, 2019). Bu kargaşa arasında Türkiye’nin uluslararası deniz hukukunun kendisine tanıdığı hakkı kullanmak suretiyle bölgede ciddi bir aktör olduğunu ve haklarını hiçbir zaman çiğnetmeyeceğini savunmuştur. “GKRY Eastmed projesiyle (Akdeniz’e kurulacak

boru hattıyla gazın Avrupa'ya taşınması) Türkiye'yi "bypass" ederek Doğu Akdeniz'de ki Afrodit ve Leviathan bölgesinden çıkan gazı Avrupa'ya gönderme planının bu anlaşma ile suya düştüğünü vurguladı" (Atun & Gürdeniz, 2019). Yunanistan ve Rumların Türkiye'yi dışlamak suretiyle Mısır, İsrail ve Lübnan'la yapmış olduğu anlaşmalar Türkiye'nin attığı bu adımlar Türkiye olmadan Doğu Akdeniz'de bir projenin yürütülmesinin uygun olmadığını ortaya koymuştur. "Anlaşma, bölgedeki diğer ülkeler için örnek teşkil ediyor. Benzer bir mutabakatın 5 yıl içinde Mısır ile de yapılacağını bekliyorum. GKRY ile Mısır arasında ki anlaşmaya göre, Mısır'ın dörtte bir oranında kaybı var. Eminim Sisi gittiği gün, Mısır ile GKRY arasında sorun çıkacaktır. Akabinde, Mısır ile Türkiye arasında benzer bir anlaşmanın yapılması beklenebilir" (Atun & Gürdeniz, 2019). Türkiye istikrarlı ve kararlı bir şekilde Libya'da uyguladığı anakara kıyı devleti anlayışını hakkaniyetle uygulamaya devam ederse diğer Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerle bir anlaşma yapmak suretiyle Akdeniz'de ki var olan hidrokarbon kaynaklarının eşit ve adil bir şekilde paylaşımına vesile olabilecektir.

"Tüm kıyıdaş devletlerin Türkiye'nin yaklaşımını benimsemesi kendi lehlerinedir. Mesela, İsrail'in Afrodit gaz sahası dahil 6 bin kilometrekare alan kaybı var. Yunanistan, Girit Adasına tam yetki verilmesini istiyor. Mısır, eğer ortay hat olarak Yunanistan ana karası yerine, Girit'i sayarsa 15 bin kilometrekarelik büyük bir alan kaybediyor. Türkiye, bu manevrasıyla adalara tam alan yetki verilmemesi tartışmasını başlattı. GKRY egemen olmayan bir ada devleti ama bir kıta devleti olan Mısır ile ortay hat çizdi. Uluslararası hukukta adaların böyle bir hakkı yok" (Atun & Gürdeniz, 2019).

"Anavatan Türkiye'nin Cumhurbaşkanı'nun da ifade ettiği gibi yani bu Libya ile imzalanan hem askerî güvenlik iş birliği anlaşması hem de deniz yetki alanları konusunda imzalanan mutabakat anlaşması Türkiye ciddi büyük bir üstünlük sağlamıştır, rahatlatmıştır Türkiye'yi. Türkiye'ye dikkate almadan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin buradaki varlığını dikkate almadan Doğu Akdeniz'de doğal gazın Avrupa'ya taşınması mümkün görülmemektedir. İmzalanan Eastmed Anlaşmasının da yürürlüğe gireceğini hiç sanmıyorum. Zaman içerisinde görülecektir. Onun için Türkiye – Libya Anlaşması doğru, yerinde ve zamanında bir anlaşma olmuştur. Dileriz diğer ülkelerle de Türkiye Orta Doğu bölgesindeki ülkelerle buna benzer anlaşmalar önümüzdeki aylarda veya yıllarda imzalsın" (Töre, 2020).

“Bu anlaşma ile öncelikle Yunanistan’ın Libya deniz alanlarını işgal etmesi engellenmiştir. Anlaşmanın en önemli avantajı Türkiye’ye hukuki zemin sağlamasıdır. Türkiye’nin ilan ettiği sınırlar ile bölgedeki bütün süreçlere hukuki olarak müdahil olması sağlanmıştır. BM’in konuyla ilgili yaptırımını olmaz, güçlü olanın dediği olur. Bu anlaşma ile East Med Boru Hattının yapılamayacağı hukuken de ilan edilmiş oldu. Hafter Türkiye – Libya mutabakatına karşı değildi. Hükûmet düşürse Mısır ile olduğu gibi ilişkilerimiz biter” (Akyener, Doğu Akdeniz Enerji Politikalarının Kıbrıs Üzerinden Türkiye’ye Etkileri, 2020).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ALAN TARAMASI

4.1. Araştırmanın Yöntemi

“ABD jeoloji Araştırmaları Merkezinin 2010 yılında yayınlamış olduğu iki ayrı raporda Filistin, İsrail, Lübnan, Suriye, KKTC ve GKRY’ni kapsayan Levant Havzası’nda yaklaşık olarak çıkarılabilir 1,7 milyar varil petrol rezervi ve yaklaşık 3,45 trilyon metreküp doğal gaz rezervi bulunduğu belirtilmiştir. Aynı raporda; Nil Havzasında ise 1,8 milyar varil çıkarılabilir petrol rezervi ve 6 milyar metreküp sıvılaştırılabilir doğal gaz rezervinin olduğu yer verilmiştir. Yeni keşfedilen rezervler ile birlikte bölge, enerji nakil rotası olmasının yanında, enerji kaynağı olma özelliği kazanmıştır” (Yorulmaz, 2019).

Doğu Akdeniz de tespit edilen hidrokarbon yataklarının bölgesel ve uluslararası güçleri ve enerji şirketlerini bu bölgeye yönlendirmesi bölgede ülkeler arasında anlaşmazlığın artmasına ve yeni krizlerin çıkmasına sebep olmuştur. Irak ve Suriye de ki parçalanmışlığın Doğu Akdeniz’e yansması ve Kıbrıs’ı direk etkiler hâle gelmesi meseleyi gerek KKTC’nin gerekse Türkiye’nin güvenliğini çok daha önemli hâle getirmiştir. Bu olaylar Kıbrıs’ın etrafında şekillenirken KKTC halkının bu gelişen olaylara karşı ne düşündükleri hususunda bir anket yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Kıbrıs halkının Türkiye ile KKTC’nin Doğu Akdeniz’le beraber hareket etmesi ve gelişen şartlar KKTC’nin Türkiye’yle birleşmesini gerektirirse ne düşündüğü? Bu birleşmenin ne şekilde olabileceği? GKRY’nin ABD, AB, Fransa gibi bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz’de ki hidrokarbon arama faaliyetlerinin tehdit oluşturup oluşturmadığını? Hidrokarbon rezervlerinin Kıbrıs’ı nasıl etkileyeceği? İngiltere üslerine karşın Türkiye’nin üs açmasının nasıl karşılanacağı? Kıbrıs etrafında ki gazın çıkarılması ve kullanılması konusunda ABD’nin ve AB’nin Türkiye’nin GKRY’nin Türkiye’nin asker çekmesi isteğine karşı KKTC halkının ne düşündüğünü? Lefkoşe, Lefke, Girne Magosa Güzelyurt ilçelerinde yaptığımız anketle KKTC halkının görüşlerini aldık.

27 – 28 Eylül 2019 tarihlerinde Kıbrıs'ta 5 ilçede gerçekleştirilen bu araştırma;

Kıbrıs'ın Lefkoşa, Girne, Gazimagusa, Lefke ve Güzelyurt ilçelerinde yaşayan vatandaşların Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının Kıbrıs ve Türkiye'ye etkileri ile ilgili algı ve düşüncelerini değerlendirmek için yapılmıştır.

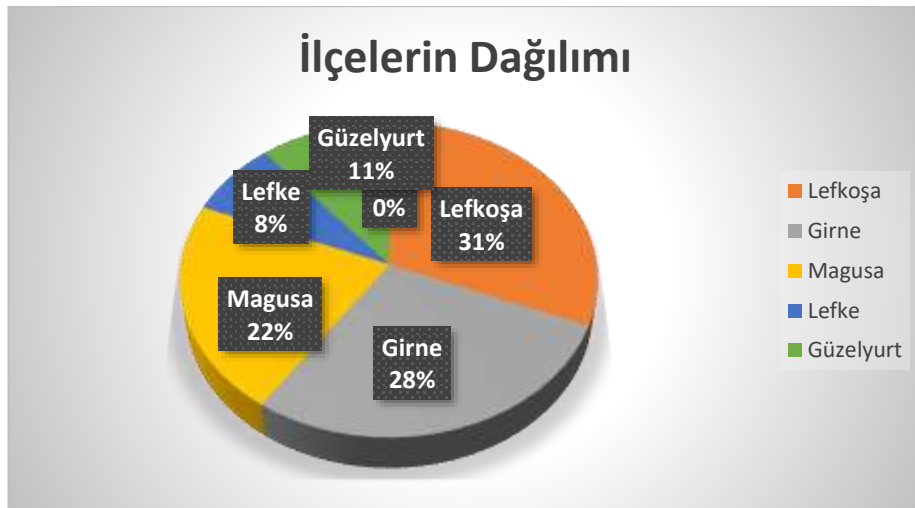
Araştırma; 18 yaş ve üzeri toplam 324 katılımcıyla önceden hazırlanmış soru formuna bağlı olarak yüz yüze anket tekniği ile uygulanmıştır. Örneklem dağılımı Lefkoşa 101, Girne 92, Magusa 70, Güzelyurt 36, Lefke 25 kişi şeklindedir. Araştırma örneklemini Kıbrıs nüfusunun binde (1,7) yakındır. Araştırma örneklemini KKTC 'nin demografik koşullarına göre gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen veriler kontrol edildikten sonra bilgisayar ortamına aktarılmış, SPSS programı ile çözümlenmeler yapılmıştır.

4.2. Örneklem Genel Özellikleri

Tablo 4: İlçelerin Dağılımı

İlçe	Sayı	Yüzde
Lefkoşa	101	31,2
Girne	92	28,4
Magusa	70	21,6
Lefke	25	7,7
Güzelyurt	36	11,1
Toplam	324	100,0

Örneklemin %31,2'si Lefkoşa'dan, %28,4'ü Girne'den, %21,6'sı Magusa'dan, %11,1'i Güzelyurt'tan, %7,7'si Lefke'den oluşmaktadır.

Kuzey Kıbrıs halkının % 22,7'si Lefkoşa'da, %14,4'i Girne'de, %18,25'i Magusa'da, %5,3'ü Güzelyurt'ta, %2,6'sı Lefke'de yaşamaktadır. Örnekleminiz Kıbrıs halkını temsil edici niteliktedir.

Tablo 5: Cinsiyet Dağılımı

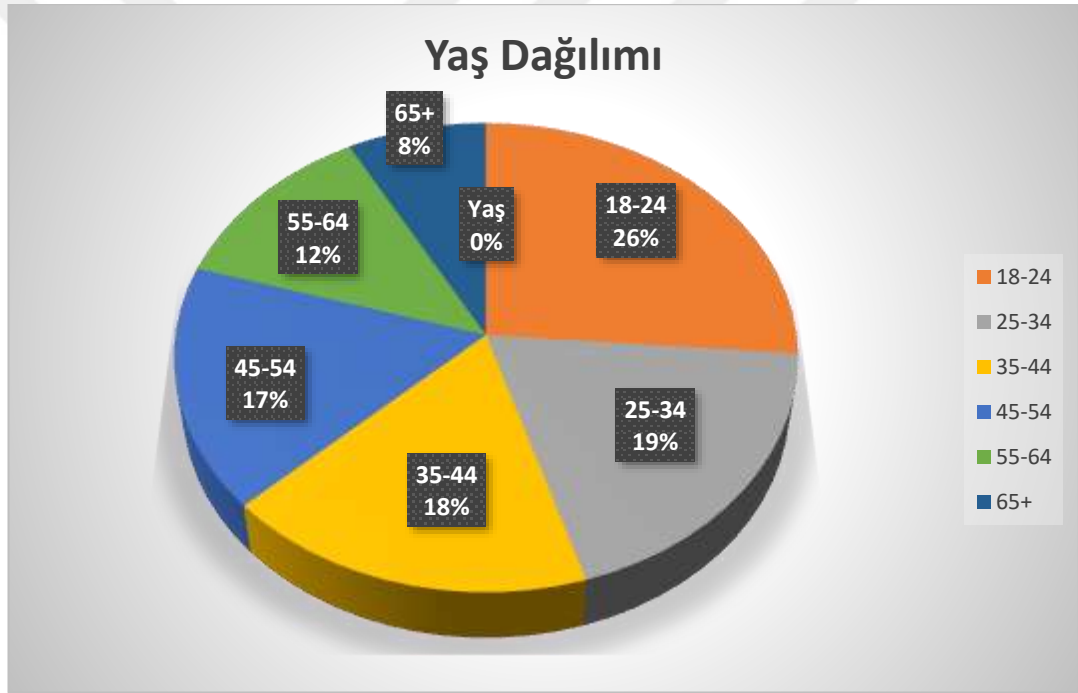
	Sayı	Yüzde
Kadın	103	32,5
Erkek	214	67,5
Toplam	317	100,0

Kuzey Kıbrıs'ın kadın-erkek cinsiyet oranı %53 erkek ve %47 kadındır. Gerçektekenden farklı olmasının nedeni kadınların siyasi konularda görüş açıklamak hususunda daha çekingen olarak davrandıklarını değerlendiriyorum.

Tablo 6: Yaş Dağılımı

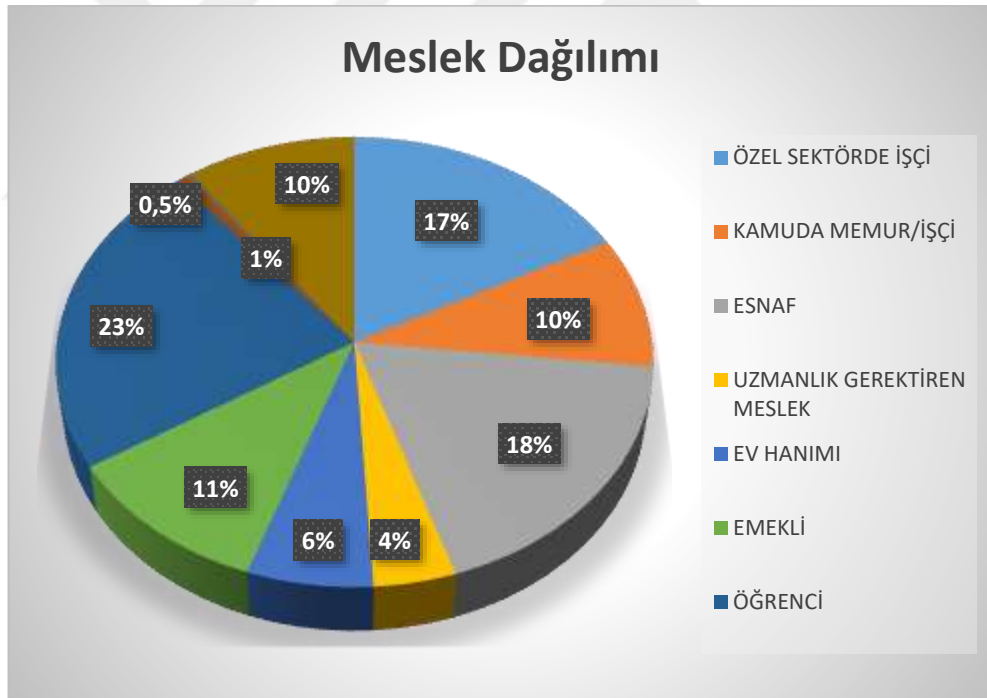
	Sayı	Yüzde
18-24	83	26,3
25-34	60	19,0
35-44	56	17,7
45-54	53	16,8
55-64	39	12,3
65+	25	7,9
Toplam	316	100,0

Örnekleminiz %26,3'ü 18-24 yaş arası, %19'u 25-34 yaş arası, %17,7'si 35-44 yaş arası, %16,8'i 45-54 yaş arası, %12,3'ü 55-64 yaş arası ve %7,9'u 65+ yaş gruplarından oluşmaktadır. 18-54 yaş arası %79.8 oranla nüfusun en dinamik üreten, okuyan kesimini oluşturmaktadır.

Tablo 7: Meslek Dağılımı

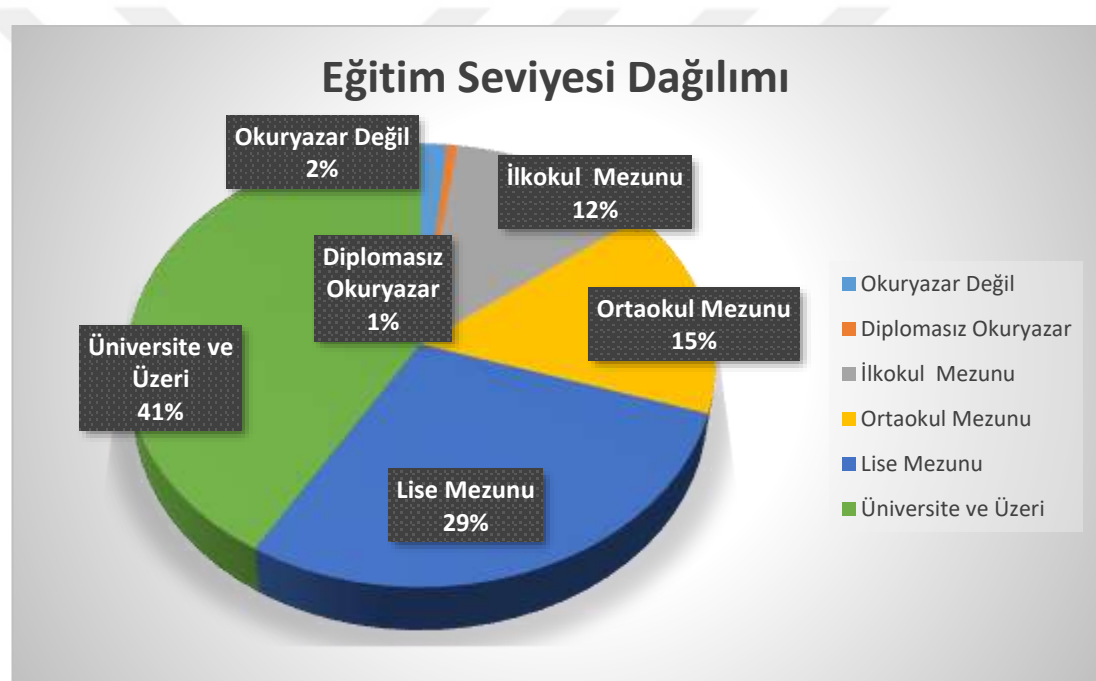
	Sayı	Yüzde
ÖZEL SEKTÖRDE İŞÇİ	55	17,3
KAMUDA MEMUR/İŞÇİ	30	9,4
ESNAF	58	18,2
UZMANLIK GEREKTİREN MESLEK	13	4,1
EV HANIMI	20	6,3
EMEKLİ	34	10,7
ÖĞRENCİ	73	23,0
İŞSİZ	2	,6
ÇİFTÇİ	1	,3
DİĞER	32	10,1
Toplam	318	100

Örnekleminiz %17,3 özel sektörde işçi, %9,4 kamuda işçi, % 18,2 esnaf, %4,1 uzmanlık gerektiren meslek, %6,3 ev hanımı, % 10,7 emekli, %23 öğrenci, % 0,6 işsiz, %0,3 çiftçi ve %10,1 diğer meslek gruplarından oluşmaktadır.

Tablo 8: Eğitim Seviyesi Dağılımı

	Sayı	Yüzde
OKURYAZAR DEĞİL	5	1,6
DİPLOMASIZ OKURYAZAR	2	,6
İLKOKUL MEZUNU	39	12,3
ORTAOKUL MEZUNU	49	15,5
LİSE MEZUNU	91	28,7
ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	131	41,3
Toplam	317	100

Örnekleminiz %1,6 okuryazar olmayan, %0,6 diplomasız okuryazar, %12,3 ilkokul mezunu, %15,5 ortaokul mezunu, %28,7 lise mezunu, %41,3 üniversite ve üzeri eğitim seviyesi gruplarından oluşmaktadır.

4.2. Kuzey Kıbrıs Algısı ve Meselelere Bakış

Tablo 9: KKTC KTC (Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) Denilmesine İlişkin Görüş

1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yerine “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” denilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Olumlu Düşünüyorum	190	58,6
Fikrim Yok	61	18,8
Olumsuz Düşünüyorum	73	22,5
Total	324	100,0

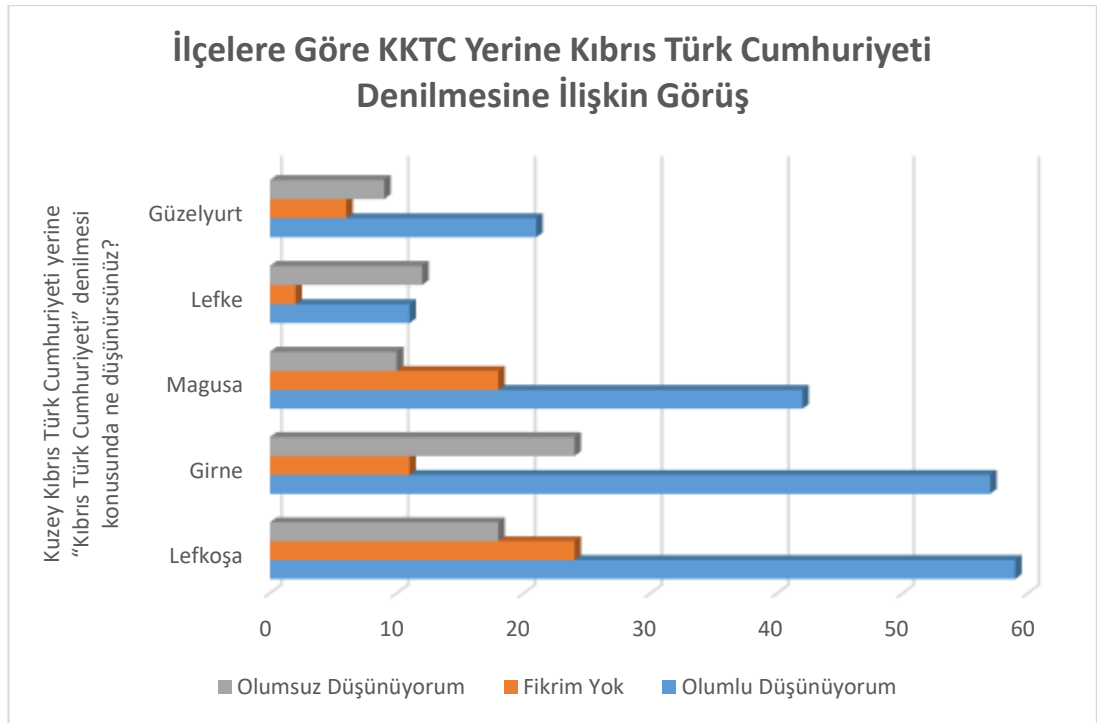

Katılımcılara “KKTC yerine KTC (Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) denilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltildi, katılımcıların %58,6’sı KTC denilmesi hususunda olumlu düşünmekte; %18,8’nin bu konuda bir fikri yok ya da nötr kalmakta; %22,5’i ise bu ifadeye karşı çıkmaktadır. Kıbrıs halkının önemli bir kesimi ‘Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ denmesini desteklemektedir.

Tablo 10: İlçelere Göre KKTC Yerine Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Denilmesine İlişkin Görüş

	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yerine “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” denilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?			Toplam
	OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	FİKRİM YOK	OLUMSUZ DÜŞÜNÜYORUM	
LEFKOŞA	59 58,4%	24 23,8%	18 17,8%	101 100,0%
GİRNE	57 62,0%	11 12,0%	24 26,1%	92 100,0%
MAGUSA	42 60,0%	18 25,7%	10 14,3%	70 100,0%
LEFKE	11 44,0%	2 8,0%	12 48,0%	25 100,0%
GÜZELYURT	21 58,3%	6 16,7%	9 25,0%	36 100,0%
Toplam	190 58,6%	61 18,8%	73 22,5%	324 100,0%

P= 0,015

Lefkoşa halkının %58,4'ü KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %23,8'i fikir beyan etmemekte ve %17,8'i ise olumsuz düşünmektedir.

Girne halkının %62'si KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %12'si fikir beyan etmemekte ve %26,1'i ise olumsuz düşünmektedir.

Magusa halkının %60'ı KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %25,7'si fikir beyan etmemekte ve %14,3'ü ise olumsuz düşünmektedir.

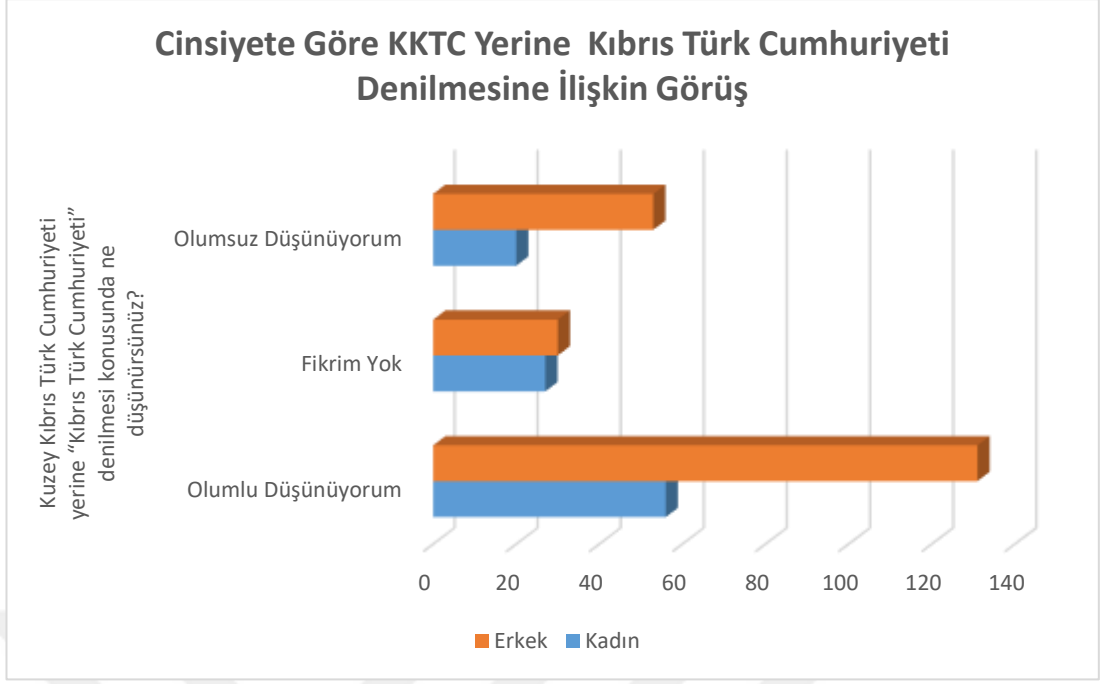
Lefke halkının %44'ü KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %8'i fikir beyan etmemekte ve %48'i ise olumsuz düşünmektedir.

Güzelyurt halkının %58,3'ü KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %16,7'si fikir beyan etmemekte ve %25'i ise olumsuz düşünmektedir.

Tablo 11: Cinsiyete Göre KKTC Yerine Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Denilmesine İlişkin Görüş

	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yerine “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” denilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?			Toplam
	Olumlu Düşünüyorum	Fikrim Yok	Olumsuz Düşünüyorum	
Kadın	56	27	20	103
	54,4%	26,2%	19,4%	100,0%
Erkek	131	30	53	214
	61,2%	14,0%	24,8%	100,0%
Toplam	187	57	73	317
	59,0%	18,0%	23,0%	100,0%

P= 0,028

Cinsiyet ile KTC denilmesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($\chi^2 = 11,128$, $df = 2$, $p = 0,004$).

Kadınların %54'ü KTC (Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) denilmesine olumlu yaklaşmakta; %26'sı bir fikir beyan etmemekte; %19'u ise bu konuda olumsuz beyan etmektedir.

Erkeklerin ise;

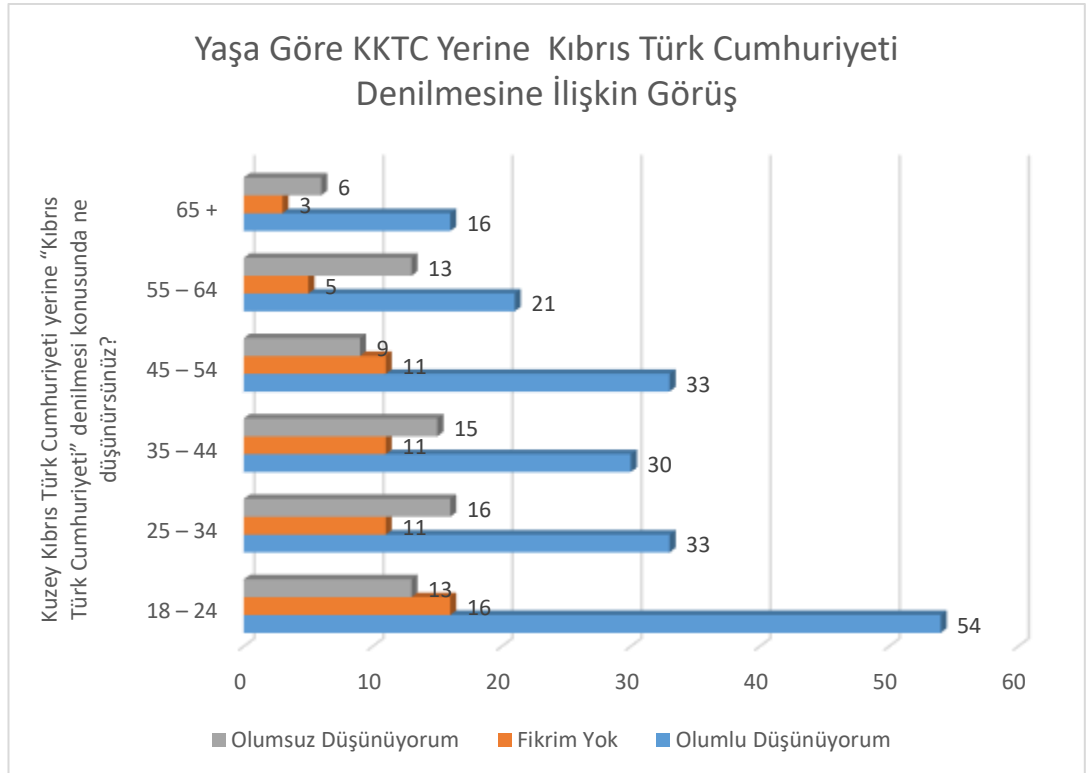
Erkekler, kadınlara göre KTC denilmesi konusunda hem olumlu hem de olumsuz yaklaşmakta daha yüksek oranda katılmaktadır. Dikkati çeken konu, kadınların bu ifadede daha kararsız olmalarıdır. Bu da muhtemelen kadınların siyasetle ya da ülke gündemiyle daha az ilgili olmalarıdır.

(p , 0,05'ten küçükse anlamlı bir fark var; p , 0,05'ten büyükse anlamlı bir fark yoktur).

Tablo 12: Yaşa Göre KKTC Yerine Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Denilmesine İlişkin Görüş

Yaş Aralıkları	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yerine “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” denilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?			Toplam
	OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	FİKRİM YOK	OLUMSUZ DÜŞÜNÜYORUM	
18-24	54 65,1%	16 19,3%	13 15,7%	83 100,0%
25-34	33 55,0%	11 18,3%	16 26,7%	60 100,0%
35-44	30 53,6%	11 19,6%	15 26,8%	56 100,0%
45-54	33 62,3%	11 20,8%	9 17,0%	53 100,0%
55-64	21 53,8%	5 12,8%	13 33,3%	39 100,0%
65+	16 64,0%	3 12,0%	6 24,0%	25 100,0%
Toplam	187 59,2%	57 18,0%	72 22,8%	316 100,0%

P = 0,617

18 – 24 yaş aralığındaki bireylerin %65,1'i KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %19,3'ü fikir beyan etmemekte ve %15,7'si ise olumsuz düşünmektedir. Gençlerin kendilerini KKTC ile sınırlamak istemeyip özgürce Kıbrıs Türk Cumhuriyeti demeyi coşku ile istediğini gösterir.

25 -34 yaş aralığındaki bireylerin %55'i KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %18,3'ü fikir beyan etmemekte ve %26,7'si ise olumsuz düşünmektedir.

35 -44 yaş aralığındaki bireylerin %53,6'sı KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %19,6'sı fikir beyan etmemekte ve %26,8'i ise olumsuz düşünmektedir.

45 – 54 yaş aralığındaki bireylerin %62,3'ü KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %20,8'i fikir beyan etmemekte ve %17'si ise olumsuz düşünmektedir.

55 – 64 yaş aralığındaki bireylerin %53,8'i KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %12,8'i fikir beyan etmemekte ve %33,3'ü ise olumsuz düşünmektedir.

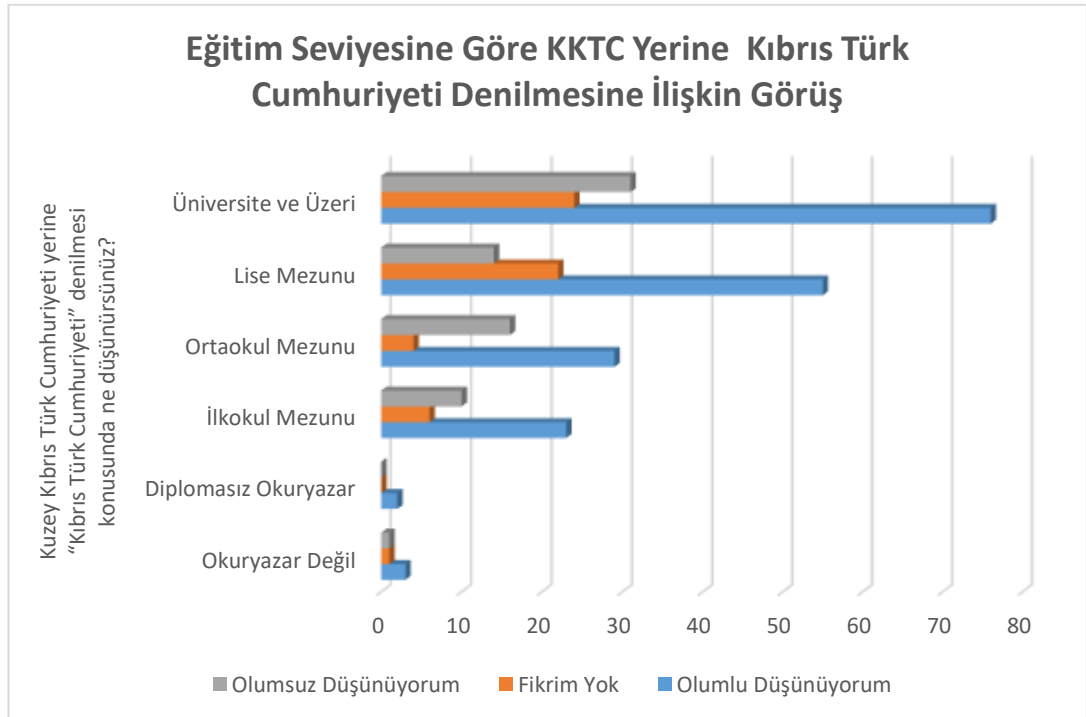
65 + yaş aralığındaki bireylerin %64'ü KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %12'si fikir beyan etmemekte ve %24'ü ise olumsuz düşünmektedir.

Halkın geneli çoğunlukla %59,2 oranla Kıbrıs Türk Cumhuriyeti denmesini önemli görmektedir.

Tablo 13: Eğitim Seviyesine Göre KKTC Yerine Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Denilmesine İlişkin Görüş

	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yerine “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” denilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?			Toplam
	OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	FİKRİM YOK	OLUMSUZ DÜŞÜNÜYORUM	
OKURYAZAR DEĞİL	3 60,0%	1 20,0%	1 20,0%	5 100,0%
DİPLOMASIZ OKURYAZAR	2 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	2 100,0%
İLKOKUL MEZUNU	23 59,0%	6 15,4%	10 25,6%	39 100,0%
ORTAOKUL MEZUNU	29 59,2%	4 8,2%	16 32,7%	49 100,0%
LİSE MEZUNU	55 60,4%	22 24,2%	14 15,4%	91 100,0%
ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	76 58,0%	24 18,3%	31 23,7%	131 100,0%
Toplam	188 59,3%	57 18,0%	72 22,7%	317 100,0%

P= 0,384

Okuryazar olmayanların %60'ı KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %20'si fikir beyan etmemekte ve %20'si ise olumsuz düşünmektedir.

Diplomasız okuryazarların %100'ü KTC denilmesini olumlu değerlendirmektedir.

İlkokul mezunlarının %59'u KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %15,4'ü fikir beyan etmemekte ve %25,6'sı ise olumsuz düşünmektedir.

Ortaokul mezunlarının %59,2'si KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %8,2'si fikir beyan etmemekte ve %32,7'si ise olumsuz düşünmektedir.

Lise mezunlarının %60,4'ü KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %24,2'si fikir beyan etmemekte ve %15,4'ü ise olumsuz düşünmektedir.

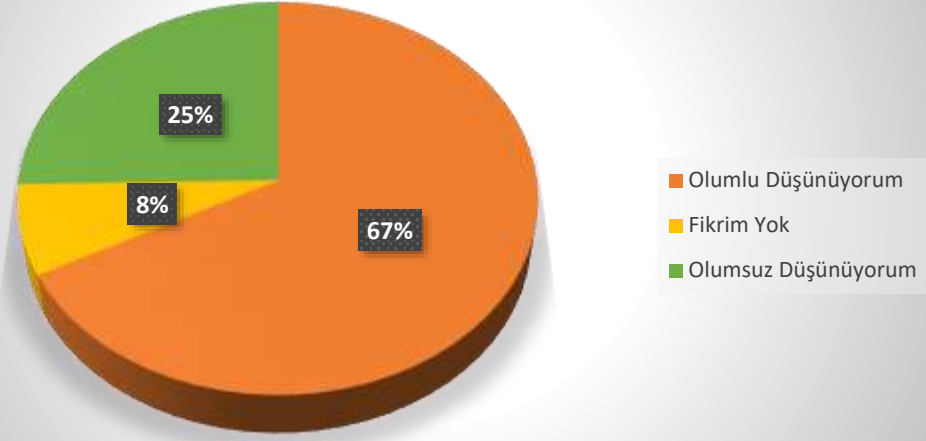
Üniversite ve üzeri mezunlarının %58'i KTC denilmesini olumlu değerlendirmekte, %18,3'ü fikir beyan etmemekte ve %23,7'si ise olumsuz düşünmektedir.

Tablo 14: KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş

2. Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Doğu Akdeniz'de beraber hareket etmesi ve gelişen şartlar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye ile birleşmesini gerektirirse bu konuda ne düşünürsünüz?

	Sayı	Yüzde
OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	218	67,3
FİKRİM YOK	24	7,4
OLUMSUZ DÜŞÜNÜYORUM	82	25,3
Toplam	324	100,0

KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş

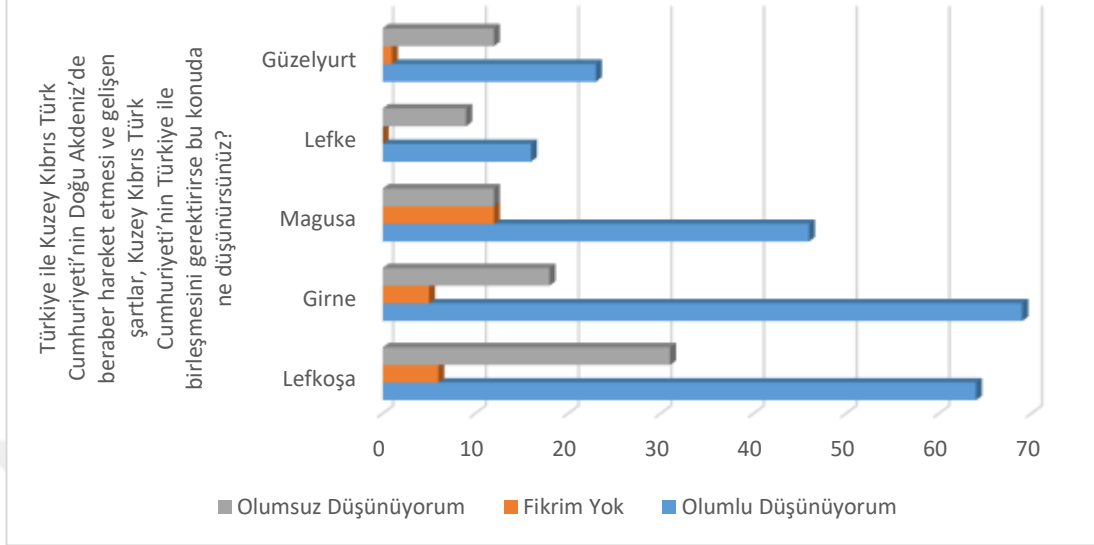
Katılımcılara KKTC ile Türkiye'nin birleşmelerini nasıl değerlendirirsiniz? Sorusu yöneltildi, katılımcıların %67,3'ü olumlu düşünmekte, %7,4'ü fikir beyan etmemekte ve %25,3'ü olumsuz düşünmektedir.

Tablo 15: İlçelere Göre KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş

	Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Doğu Akdeniz'de beraber hareket etmesi ve gelişen şartlar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye ile birleşmesini gerektirirse bu konuda ne düşünüyorsunuz?			Total
	OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	FİKRİM YOK	OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	
LEFKOŞA	64 63,4%	6 5,9%	31 30,7%	101 100,0%
GİRNE	69 75,0%	5 5,4%	18 19,6%	92 100,0%
MAGUSA	46 65,7%	12 17,1%	12 17,1%	70 100,0%
LEFKE	16 64,0%	0 0,0%	9 36,0%	25 100,0%
GÜZELYURT	23 63,9%	1 2,8%	12 33,3%	36 100,0%
Total	218 67,3%	24 7,4%	82 25,3%	324 100,0%

P= 0,01

İlçelere Göre KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş

Lefkoşa halkının %63,4'ü KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %5,9'u fikir beyan etmemekte ve %30,7'si ise olumsuz düşünmektedir.

Girne halkının %75'i KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %5,4'ü fikir beyan etmemekte ve %19,6'sı ise olumsuz düşünmektedir.

Magusa halkının %65,7'si KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %17,1'i fikir beyan etmemekte ve %17,1'i ise olumsuz düşünmektedir.

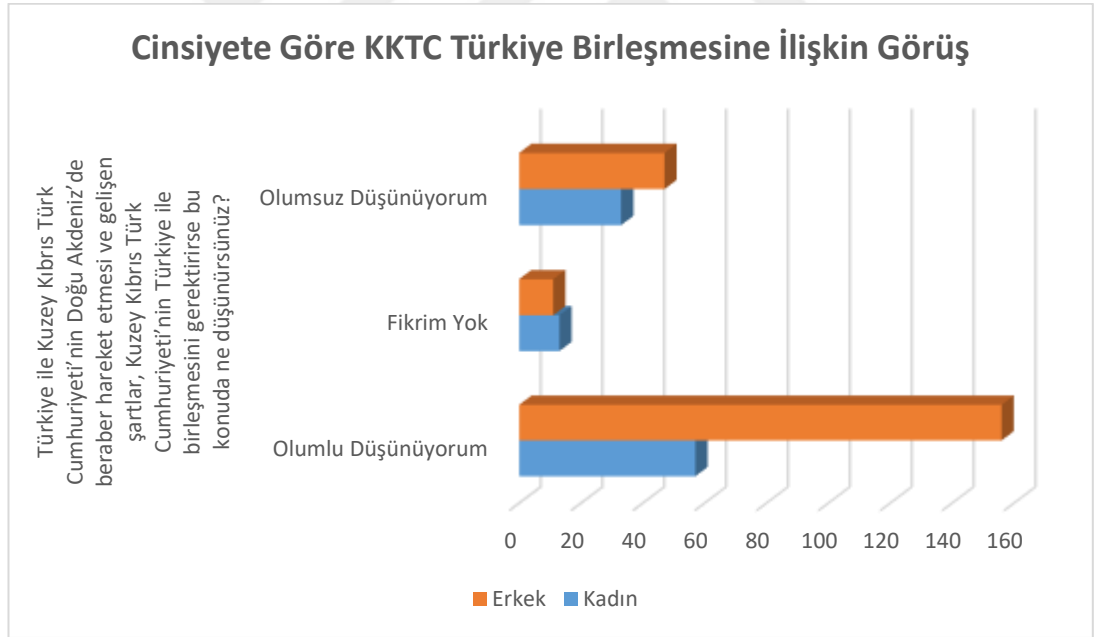
Lefke halkının %64'ü KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte ve %36'sı ise olumsuz düşünmektedir.

Güzelyurt halkının %63,9'u KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %2,8'i fikir beyan etmemekte ve %33,3'ü ise olumsuz düşünmektedir.

Tablo 16: Cinsiyete Göre KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş

	Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Doğu Akdeniz'de beraber hareket etmesi ve gelişen şartlar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye ile birleşmesini gerektirirse bu konuda ne düşünüyorsunuz?			Toplam
	OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	FİKRİM YOK	OLUMSUZ DÜŞÜNÜYORUM	
KADIN	57 55,3%	13 12,6%	33 32,0%	103 100,0%
ERKEK	156 72,9%	11 5,1%	47 22,0%	214 100,0%
Toplam	213 67,2%	24 7,6%	80 25,2%	317 100,0%

P= 0,004

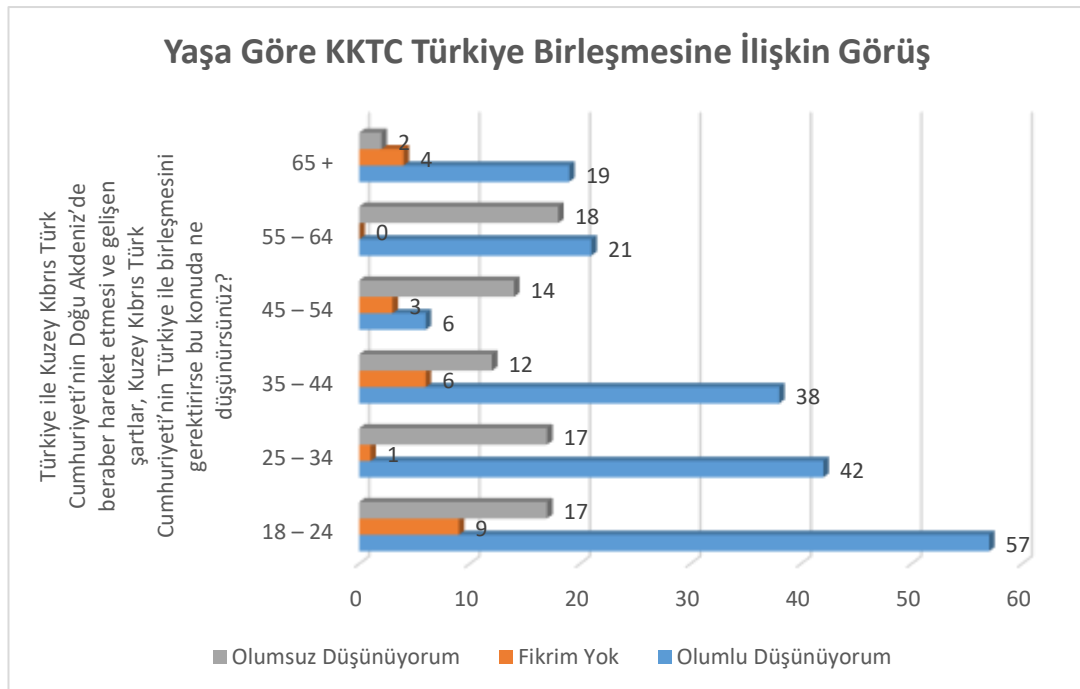
Kadınların %55,3'ü KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %12,6'sı fikir beyan etmemekte ve %32'si ise olumsuz düşünmektedir.

Erkeklerin %72,9'u KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %5,1'i fikir beyan etmemekte ve %22'si ise olumsuz düşünmektedir. Erkekler belirgin bir çoğunlukla birleşmeden yanadır.

Tablo 17: Yaşa Göre KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş

	Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Doğu Akdeniz'de beraber hareket etmesi ve gelişen şartlar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye ile birleşmesini gerektirirse bu konuda ne düşünüyorsunuz?			Total
	OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	FİKRİM YOK	OLUMSUZ DÜŞÜNÜYORUM	
18-24	57 68,7%	9 10,8%	17 20,5%	83 100,0%
25-34	42 70,0%	1 1,7%	17 28,3%	60 100,0%
35-44	38 67,9%	6 10,7%	12 21,4%	56 100,0%
45-54	36 67,9%	3 5,7%	14 26,4%	53 100,0%
55-64	21 53,8%	0 0,0%	18 46,2%	39 100,0%
65+	19 76,0%	4 16,0%	2 8,0%	25 100,0%
Total	213 67,4%	23 7,3%	80 25,3%	316 100,0%

P= 0,011

18 – 24 yaş aralığındaki bireylerin %68,7'si KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %10,8'i fikir beyan etmemekte ve %20,5'i ise olumsuz düşünmektedir.

24 – 34 yaş aralığındaki bireylerin %70'i KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %1,7'si fikir beyan etmemekte ve %28,3'ü ise olumsuz düşünmektedir.

35 – 44 yaş aralığındaki bireylerin %67,9'u KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %10,7'si fikir beyan etmemekte ve %21,4'ü ise olumsuz düşünmektedir.

45 – 54 yaş aralığındaki bireylerin %67,9'u KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %5,7'si fikir beyan etmemekte ve %26,4'ü ise olumsuz düşünmektedir.

55 – 64 yaş aralığındaki bireylerin %53,8'i KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte ve %46,2'si ise olumsuz düşünmektedir.

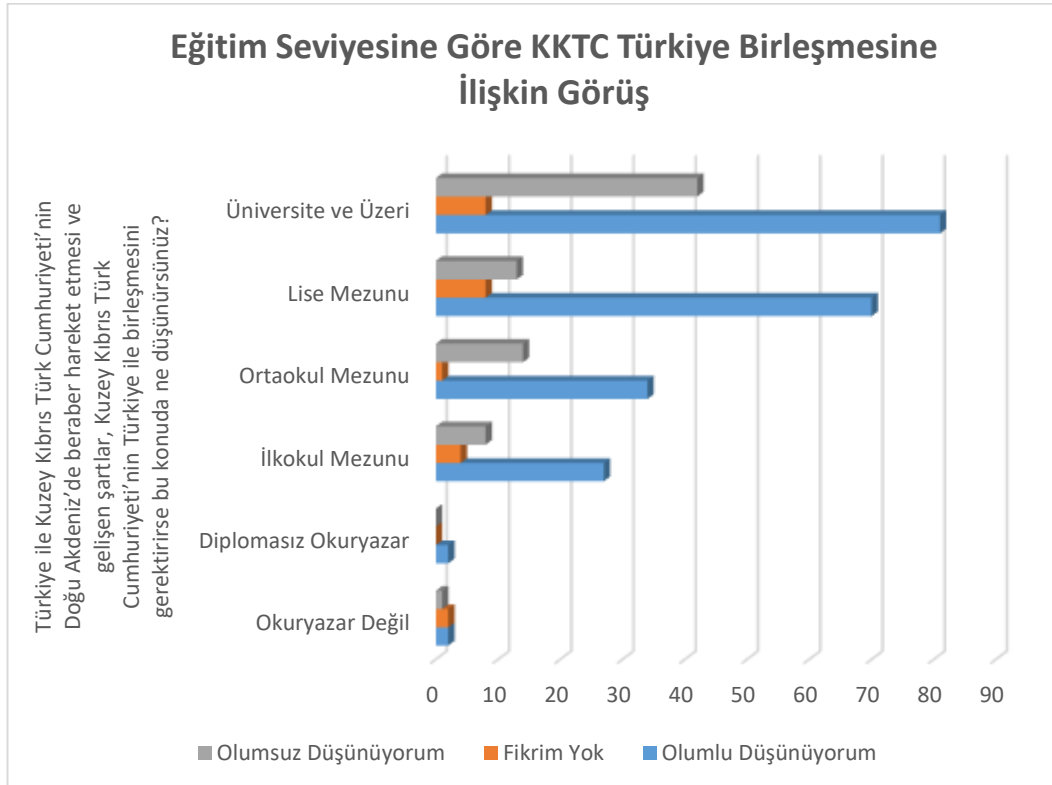
65 + yaş aralığındaki bireylerin %76'sı KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %16'sı fikir beyan etmemekte ve %8'i ise olumsuz düşünmektedir.

65 yaş ve üzerinin Kıbrıs'ta önceden yaşamış acı hatıraların şahidi olması zulmü yaşamaları bu konuda diğer yaş gruplarına göre daha belirgin bir duyarlılıktadır.

Tablo 18: Eğitim Seviyesine Göre KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş

	Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Doğu Akdeniz'de beraber hareket etmesi ve gelişen şartlar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye ile birleşmesini gerektirirse bu konuda ne düşünüyorsunuz?			Toplam
	OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	FİKRİM YOK	OLUMSUZ DÜŞÜNÜYORUM	
OKURYAZAR DEĞİL	2 40,0%	2 40,0%	1 20,0%	5 100,0%
DİPLOMASIZ OKURYAZAR	2 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	2 100,0%
İLKOKUL MEZUNU	27 69,2%	4 10,3%	8 20,5%	39 100,0%
ORTAOKUL MEZUNU	34 69,4%	1 2,0%	14 28,6%	49 100,0%
LİSE MEZUNU	70 76,9%	8 8,8%	13 14,3%	91 100,0%
ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	81 61,8%	8 6,1%	42 32,1%	131 100,0%
Toplam	216 68,1%	23 7,3%	78 24,6%	317 100,0%

P= 0,02

Okuryazar olmayanların %40'ı KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %40'ı fikir beyan etmemekte ve %20'si ise olumsuz düşünmektedir.

Diplomasız okuyazarların %100'ü KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmektedir.

İlkokul mezunlarının %69,2'si KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %10,3'ü fikir beyan etmemekte ve %20,5'i ise olumsuz düşünmektedir.

Ortaokul mezunlarının %69,4'ü KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %2'si fikir beyan etmemekte ve %28,6'sı ise olumsuz düşünmektedir.

Lise mezunlarının %76,9'u KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %8,8'i fikir beyan etmemekte ve %14,3'ü ise olumsuz düşünmektedir.

Üniversite ve üzeri mezunlarının %61,8'i KKTC Türkiye birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %6,1'i fikir beyan etmemekte ve %32,1'i ise olumsuz düşünmektedir.

“Kıbrıs'ın tamamının Türkiye'ye bağlanması şu anda söz konusu değil. Çünkü güneyde de bir Güney Kıbrıs vardır. Bu Güney Kıbrıs AB içerisinde Yunanistan ile bütünleşmiş durumdadır. Kıbrıs Cumhuriyetinin yasal ortağı Kıbrıs Türk halkıdır, Kıbrıs Türk toplumdur. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anavatan Türkiye ile derinlemesine bir işbirliği içerisindedir. Bir entegre yapı içerisindedir ve bu entegre yapı gitgide artmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkiye'nin desteğinde ve korunmasında ve güvenliğinde şu anda devam ettirme söz konusudur. Onun dışında bir şu anda yeni bir gelişme yakın bir tarihte görünmüyor” (Töre, 2020).

Tablo 19: KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş

3. Sizce bu birleşme ne şekilde olabilir?

	Sayı	Yüzde
KONFEDERASYON	60	20,1
TÜRKİYE'NİN PARÇASI OLMA	120	40,1
BİRLİK KURMAK	119	39,8
	299	100,0
	25	
Toplam	324	

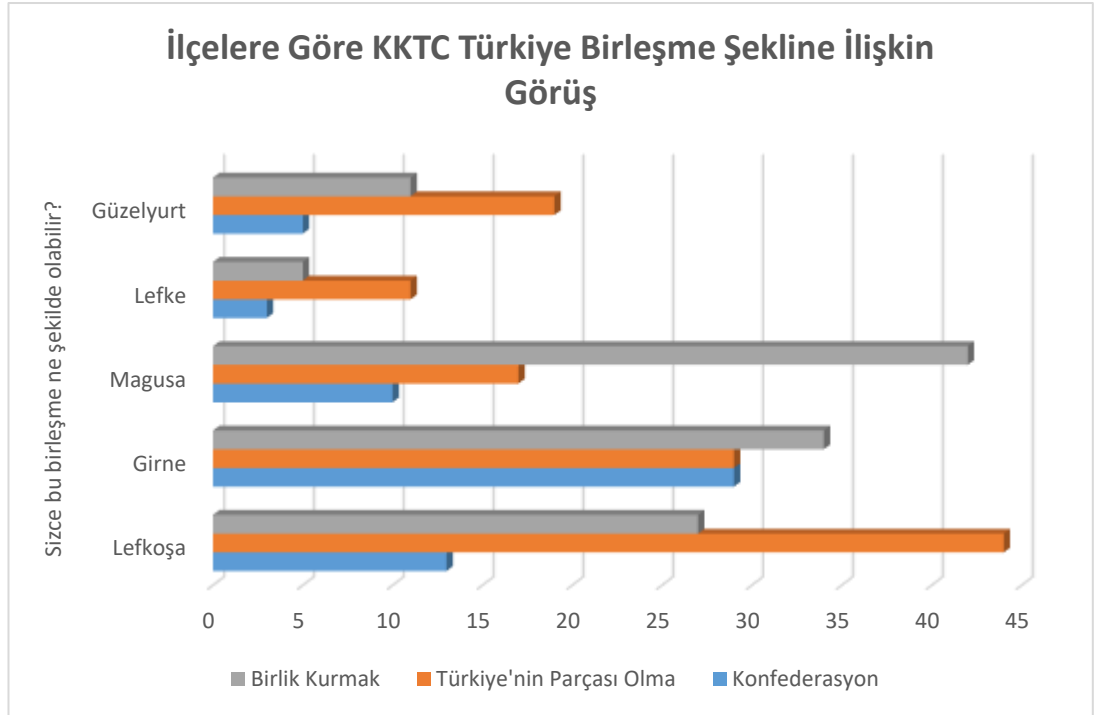

Katılımcılara KKTC ile Türkiye birleşmesi nasıl olabilir sorusu yöneltildi, katılımcıların %20,1'i konfederasyon, %40,1'i Türkiye'nin parçası olma ve %39,8'i birlik kurmak şeklinde görüşlerini belirtti. Ayrıca birleşme fikrine olumsuz yaklaşan 25 kişi de soruyu cevaplandırmamıştır.

Tablo 20: İlçelere Göre KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş

	Sizce bu birleşme ne şekilde olabilir?			Toplam
	KONFEDERASYON	TÜRKİYE'NİN PARÇASI OLMA	BİRLİK KURMAK	
LEFKOŞA	13 15,5%	44 52,4%	27 32,1%	84 100,0%
GİRNE	29 31,5%	29 31,5%	34 37,0%	92 100,0%
MAGUSA	10 14,5%	17 24,6%	42 60,9%	69 100,0%
LEFKE	3 15,8%	11 57,9%	5 26,3%	19 100,0%
GÜZELYURT	5 14,3%	19 54,3%	11 31,4%	35 100,0%
Toplam	60 20,1%	120 40,1%	119 39,8%	299 100,0%

P=0

Lefkoşa halkının %15,5'i konfederasyon, %52,4'ü Türkiye'nin parçası olma ve %32,1'i birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

Girne halkının %31,5'i konfederasyon, %31,5'i Türkiye'nin parçası olma ve %37'si birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir. Girne %31,5 Konfederasyon şeklinde birleşmeyen en yüksek destek vermiştir. Girne her üç öneriye de eşit ağırlıkta görüş beyan etmiştir.

Magusa halkının %14,5'i konfederasyon, %24,6'sı Türkiye'nin parçası olma ve %60,9'u birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

Lefke halkının %15,8'i konfederasyon, %57,9'u Türkiye'nin parçası olma ve %26,3'ü birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

Güzelyurt halkının %14,3'ü konfederasyon, %54,3'ü Türkiye'nin parçası olma ve %31,4'ü birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

Tablo 21: Cinsiyete Göre KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş

	Sizce bu birleşme ne şekilde olabilir?			Toplam
	KONFEDERASYON	TÜRKİYE'NİN PARÇASI OLMA	BİRLİK KURMAK	
KADIN	21 22,6%	27 29,0%	45 48,4%	93 100,0%
ERKEK	37 18,6%	90 45,2%	72 36,2%	199 100,0%
Toplam	58 19,9%	117 40,1%	117 40,1%	292 100,0%

P= 0,03

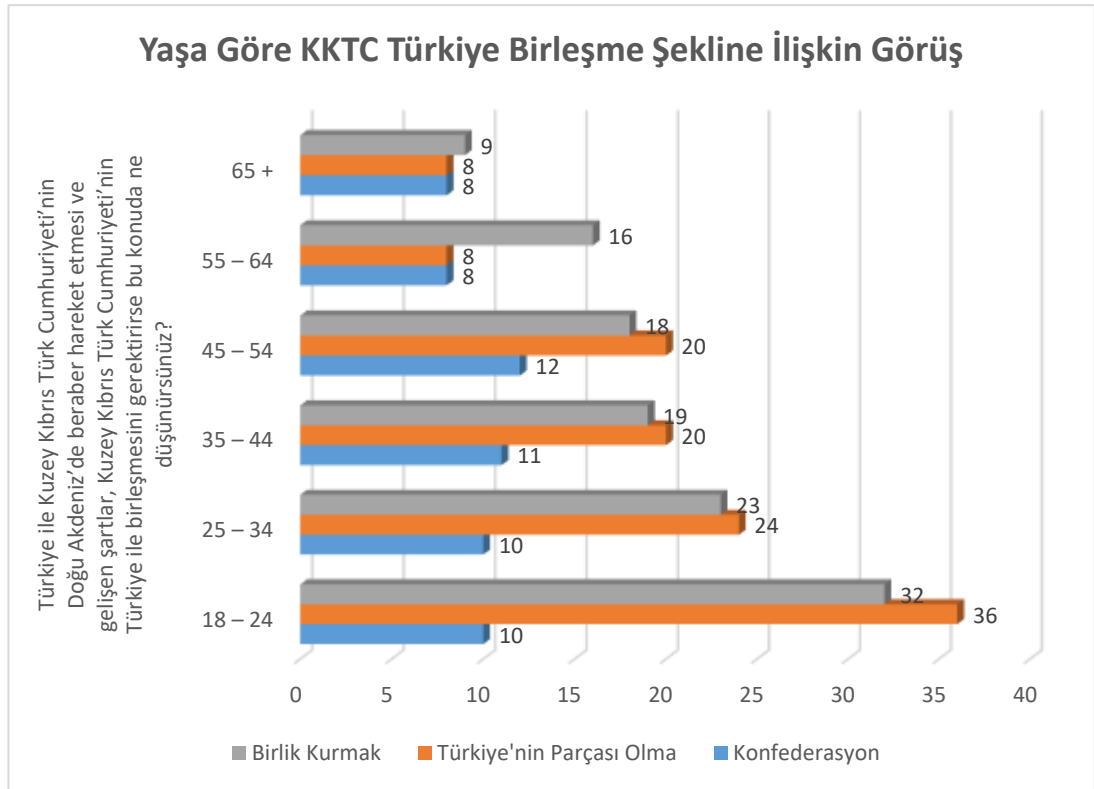
Kadınların %22,6'sı konfederasyon, %29'u Türkiye'nin parçası olma ve %48,4'ü birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

Erkeklerin %18,6'sı konfederasyon, %45,2'si Türkiye'nin parçası olma ve %36,2'si birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

Tablo 22: Yaşa Göre KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş

	Sizce bu birleşme ne şekilde olabilir?			Toplam
	KONFEDERASYON	TÜRKİYE'NİN PARÇASI OLMA	BİRLİK KURMAK	
18-24	10 12,8%	36 46,2%	32 41,0%	78 100,0%
25-34	10 17,5%	24 42,1%	23 40,4%	57 100,0%
35-44	11 22,0%	20 40,0%	19 38,0%	50 100,0%
45-54	12 24,0%	20 40,0%	18 36,0%	50 100,0%
55-64	8 25,0%	8 25,0%	16 50,0%	32 100,0%
65+	8 32,0%	8 32,0%	9 36,0%	25 100,0%
Toplam	59 20,2%	116 39,7%	117 40,1%	292 100,0%

P= 0,531

18 – 24 yaş aralığındaki bireylerin %12,8'i konfederasyon, %46,2'si Türkiye'nin parçası olma ve %41'i birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

25 – 34 yaş aralığındaki bireylerin %17,5'i konfederasyon, %42,1'i Türkiye'nin parçası olma ve %40,4'ü birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

35 – 44 yaş aralığındaki bireylerin %22'si konfederasyon, %40'ı Türkiye'nin parçası olma ve %38'i birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

45 – 54 yaş aralığındaki bireylerin %24'ü konfederasyon, %40'ı Türkiye'nin parçası olma ve %36'sı birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

55 – 64 yaş aralığındaki bireylerin %25'i konfederasyon, %25'i Türkiye'nin parçası olma ve %50'si birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

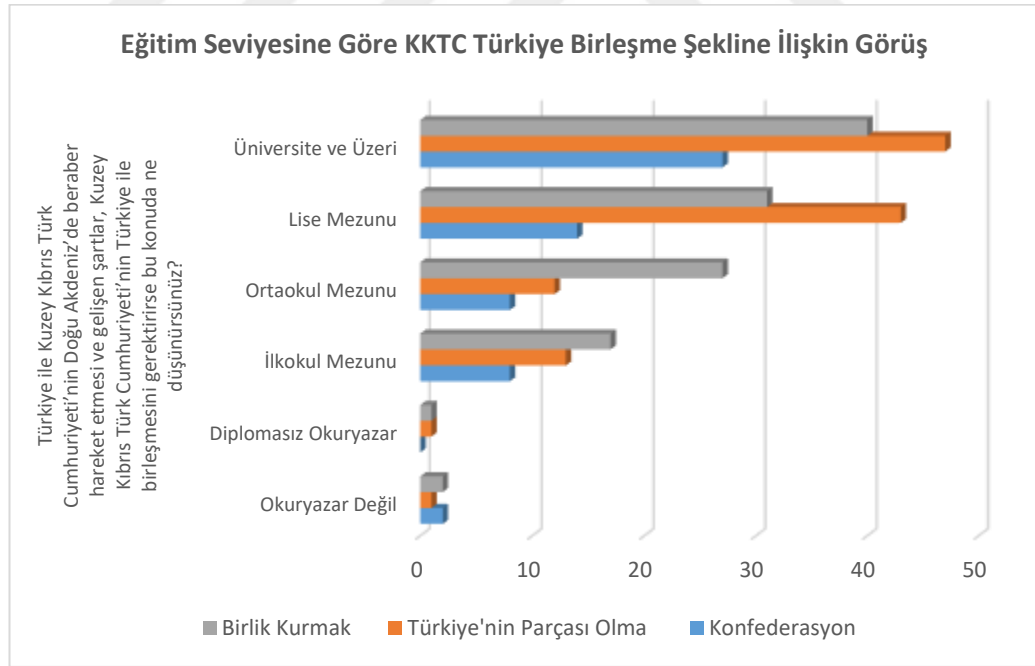
65 + yaş aralığındaki bireylerin %32'si konfederasyon, %32'si Türkiye'nin parçası olma ve %36'sı birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

“Konfederasyon: Bağımsız devler tarafından genellikle dış işleri ve savunma egemenlerini muhafaza etmek şartıyla ortak ve sınırlı menfaatleri sağlamak amacıyla bir antlaşma ile kurulan devletler topluluğudur. Konfederasyonda devletler ancak belli ve sınırlı maksatlardan birleşmişlerdir. Konfederasyonu meydana getiren konfedere devletlerin devletlik vasfı konfederasyon hâlinde devam eder” (Türkçe Bilgi, 2020).

Tablo 23: Eğitim Seviyesine Göre KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş

	Sizce bu birleşme ne şekilde olabilir?			Toplam
	KONFEDERASYON	TÜRKİYE'NİN PARÇASI OLMA	BİRLİK KURMAK	
OKURYAZAR DEĞİL	2 40,0%	1 20,0%	2 40,0%	5 100,0%
DİPLOMASIZ OKURYAZAR	0 0,0%	1 50,0%	1 50,0%	2 100,0%
İLKOKUL MEZUNU	8 21,1%	13 34,2%	17 44,7%	39 100,0%
ORTAOKUL MEZUNU	8 17,0%	12 25,5%	27 57,4%	49 100,0%
LİSE MEZUNU	14 15,9%	43 48,9%	31 35,2%	91 100,0%
ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	27 23,7%	47 41,2%	40 35,1%	131 100,0%
Toplam	59 20,1%	117 39,8%	118 40,1%	317 100,0%

P= 0,209

Okuryazar olmayanların %40'ı konfederasyon, %20'si Türkiye'nin parçası olma ve %40'ı birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

Diplomasız okuryazarların %50'si Türkiye'nin parçası olma ve %50'si birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

İlkokul mezunlarının %21,1'i konfederasyon, %34,2'si Türkiye'nin parçası olma ve %44,7'si birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

Ortaokul mezunlarının %17'i konfederasyon, %25,5'i Türkiye'nin parçası olma ve %57,4'ü birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

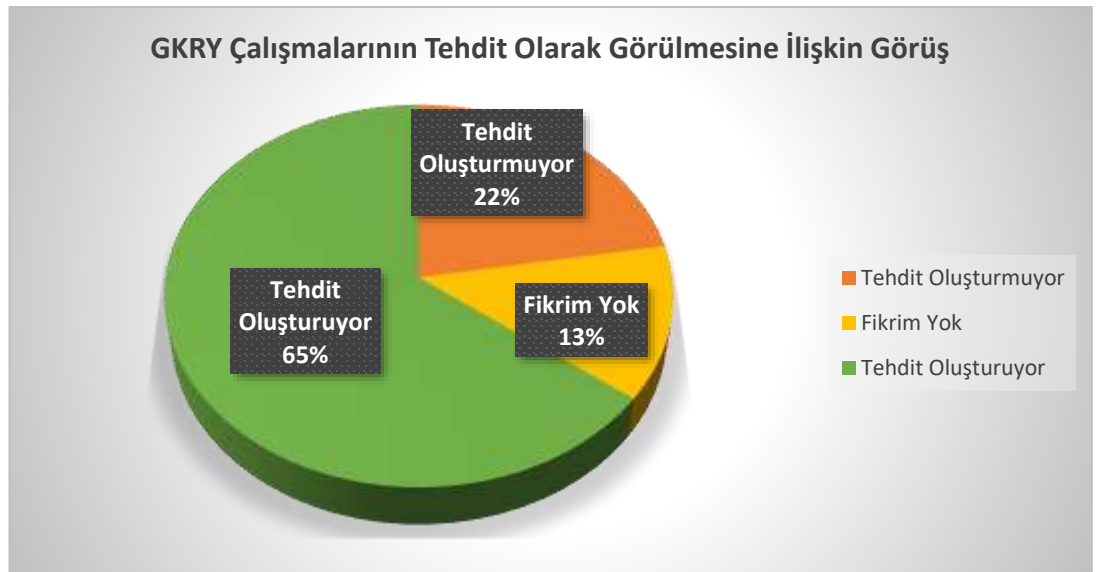
Lise mezunlarının %15,9'u konfederasyon, %48,9'u Türkiye'nin parçası olma ve %35,2'si birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

Üniversite ve üzeri mezunlarının %23,7'si konfederasyon, %41,2'si Türkiye'nin parçası olma ve %35,1'i birlik kurmak yöntemleri ile Türkiye ile birleşme görüşlerini ifade etmiştir.

Tablo 24: GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş

4. Kıbrıslı Rumlar'ın AB, ABD, Fransa gibi bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon arama faaliyetlerini gerçekleştirmesi, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni dışlaması bir tehdit oluşturuyor mu?

	Sayı	Yüzde
TEHDİT OLUŞTURMUYOR	72	22,3
FİKRİM YOK	42	13,0
TEHDİT OLUŞTURUYOR	209	64,7
Toplam	324	100,0

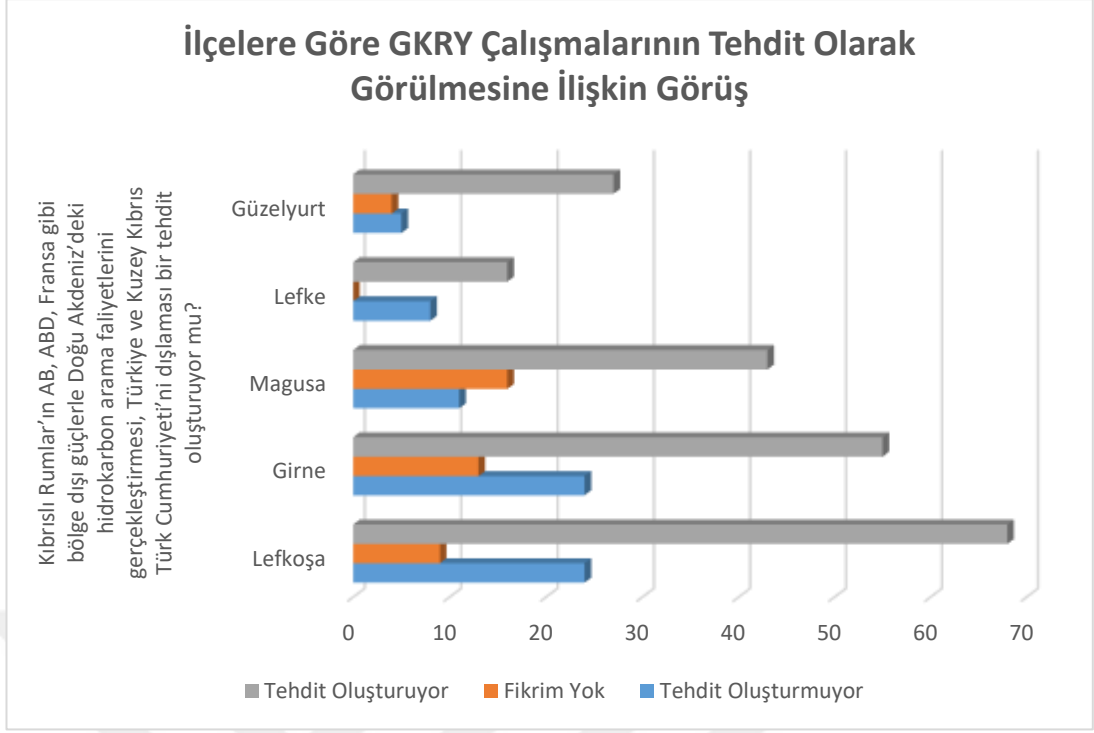

Katılımcılara ‘‘Kıbrıslı Rumların bölge dışı ülkelerle yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye’ye bir tehdit oluşturması’’ sorusu yöneltildi, katılımcıların %22,3’ü bu faaliyetlerin tehdit oluşturmadığını, %13’ü konu hakkında bir fikirleri bulunmadığını ve %64,7’si tehdit olarak gördüklerini ifade etti. KKTC halkı GKRY’nin Kıbrıs adına tek başına yürüttüğü faaliyetleri büyük bir çoğunlukla tehdit olarak görmektedir.

Tablo 25: İlçelere Göre GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş

	Kıbrıslı Rumlar’ın AB, ABD, Fransa gibi bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon arama faaliyetlerini gerçekleştirmesi, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni dışlaması bir tehdit oluşturuyor mu?			Toplam
	TEHDİT OLUŞTURMUYOR	FİKRİM YOK	TEHDİT OLUŞTURUYOR	
LEFKOŞA	24 23,8%	9 8,9%	68 67,3%	101 100,0%
GİRNE	24 26,1%	13 14,1%	55 59,8%	92 100,0%
MAGUSA	11 15,7%	16 22,9%	43 61,4%	70 100,0%
LEFKE	8 33,3%	0 0,0%	16 66,7%	24 100,0%
GÜZELYURT	5 13,9%	4 11,1%	27 75,0%	36 100,0%
Toplam	72 22,3%	42 13,0%	209 64,7%	323 100,0%

P= 0,05

Lefkoşa halkının %23,8'i Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %8,9'u fikir beyan etmemekte ve %67,3'ü bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

Girne halkının %26,1'i Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %14,1'i fikir beyan etmemekte ve %59,8'i bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

Magusa halkının %15,7'si Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %22,9'u fikir beyan etmemekte ve %61,4'ü bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

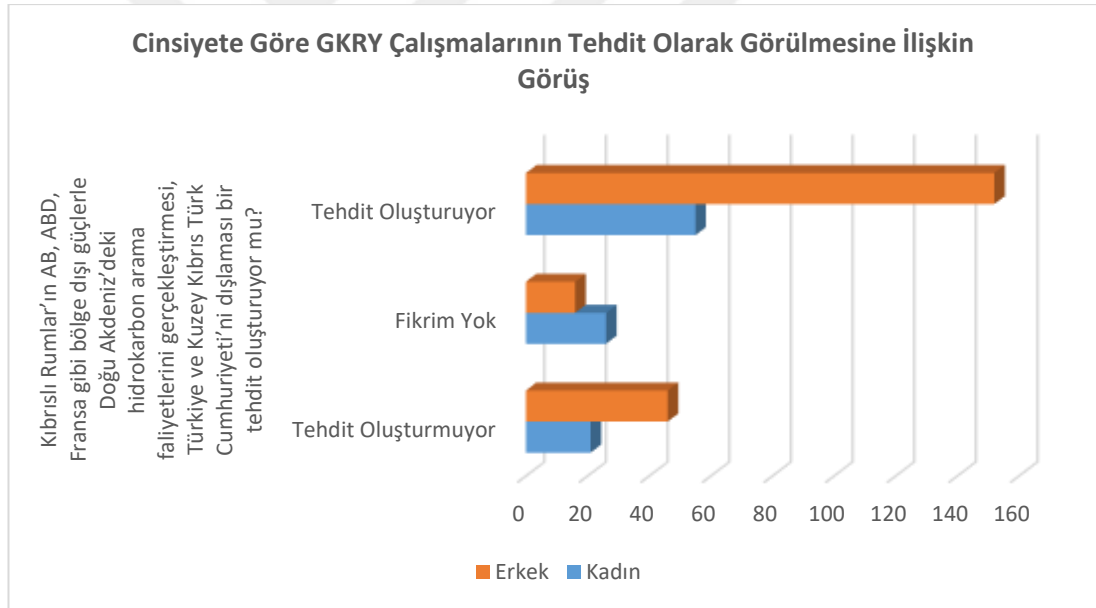
Lefke halkının %33,3'ü Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını ve %66,7'si bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

Güzelyurt halkının %13,9'u Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %11,1'i fikir beyan etmemekte ve %75'i bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır. Diğer ilçelere göre Güzelyurt halkı tehdidin çok büyük olduğunu %75 olarak belirtmiştir.

Tablo 26: Cinsiyete Göre GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş

	Kıbrıslı Rumlar'ın AB, ABD, Fransa gibi bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon arama faaliyetlerini gerçekleştirmesi, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni dışlaması bir tehdit oluşturuyor mu?			Toplam
	TEHDİT OLUŞTURMUYOR	FİKRİM YOK	TEHDİT OLUŞTURUYOR	
KADIN	21 20,6%	26 25,5%	55 53,9%	102 100,0%
ERKEK	46 21,5%	16 7,5%	152 71,0%	214 100,0%
Toplam	67 21,2%	42 13,3%	207 65,5%	316 100,0%

P=0

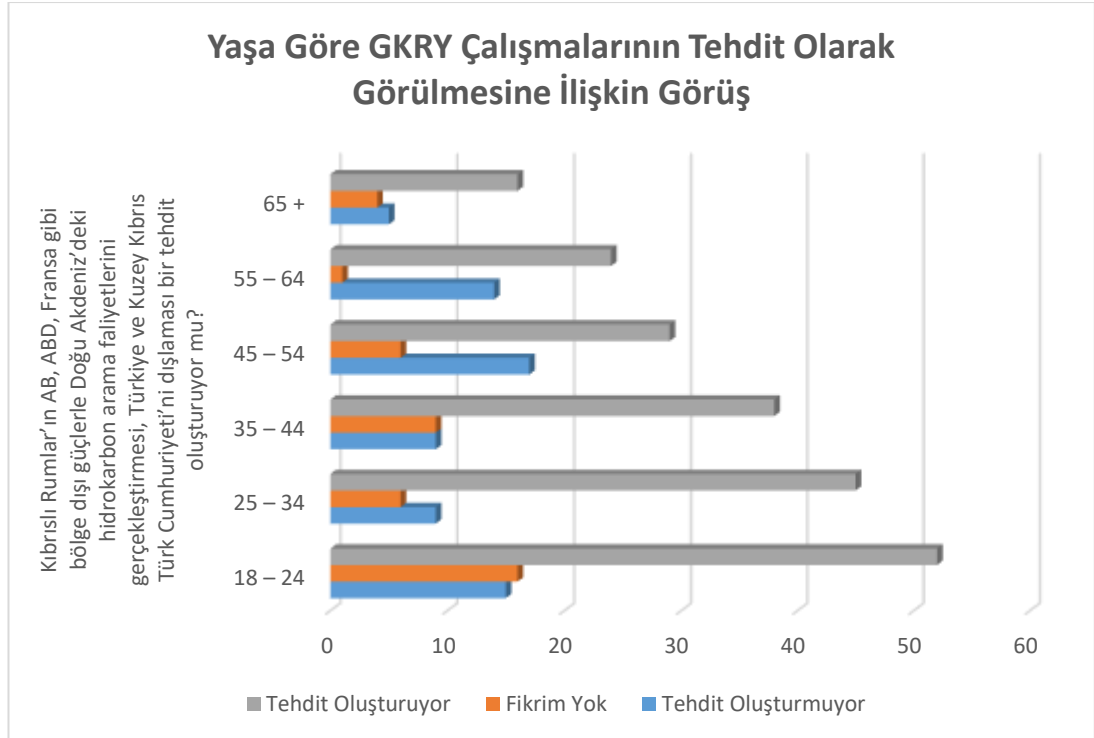
Kadınların %20,6'sı Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %25,5'i fikir beyan etmemekte ve %53,9'u bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

Erkeklerin %21,5'i Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %7,5'i fikir beyan etmemekte ve %71'i bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır. Erkeklerin ezici bir çoğunluğu tehdidin varlığını ortaya koymuştur.

Tablo 27: Yaşa Göre GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş

	Kıbrıslı Rumlar'ın AB, ABD, Fransa gibi bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon arama faaliyetlerini gerçekleştirmesi, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni dışlaması bir tehdit oluşturuyor mu?			Toplam
	TEHDİT OLUŞTURMUYOR	FİKRİM YOK	TEHDİT OLUŞTURUYOR	
18-24	15 18,1%	16 19,3%	52 62,7%	83 100,0%
25-34	9 15,0%	6 10,0%	45 75,0%	60 100,0%
35-44	9 16,1%	9 16,1%	38 67,9%	56 100,0%
45-54	17 32,7%	6 11,5%	29 55,8%	52 100,0%
55-64	14 35,9%	1 2,6%	24 61,5%	39 100,0%
65+	5 20,0%	4 16,0%	16 64,0%	25 100,0%
Toplam	69 21,9%	42 13,3%	204 64,8%	315 100,0%

P= 0,064

18 – 24 yaş aralığındaki bireylerin %18,1'i Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %19,3'ü fikir beyan etmemekte ve %62,7'si bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

25 – 34 yaş aralığındaki bireylerin %15'i Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %10'u fikir beyan etmemekte ve %75'i bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır. Bu yaş grubu tehdidi %75 oranında daha yoğun hissetmektedir.

35 – 44 yaş aralığındaki bireylerin %16,1'i Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %16,1'i fikir beyan etmemekte ve %67,9'u bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

45 – 54 yaş aralığındaki bireylerin %32,7'si Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %11,5'i fikir beyan etmemekte ve %55,8'i bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

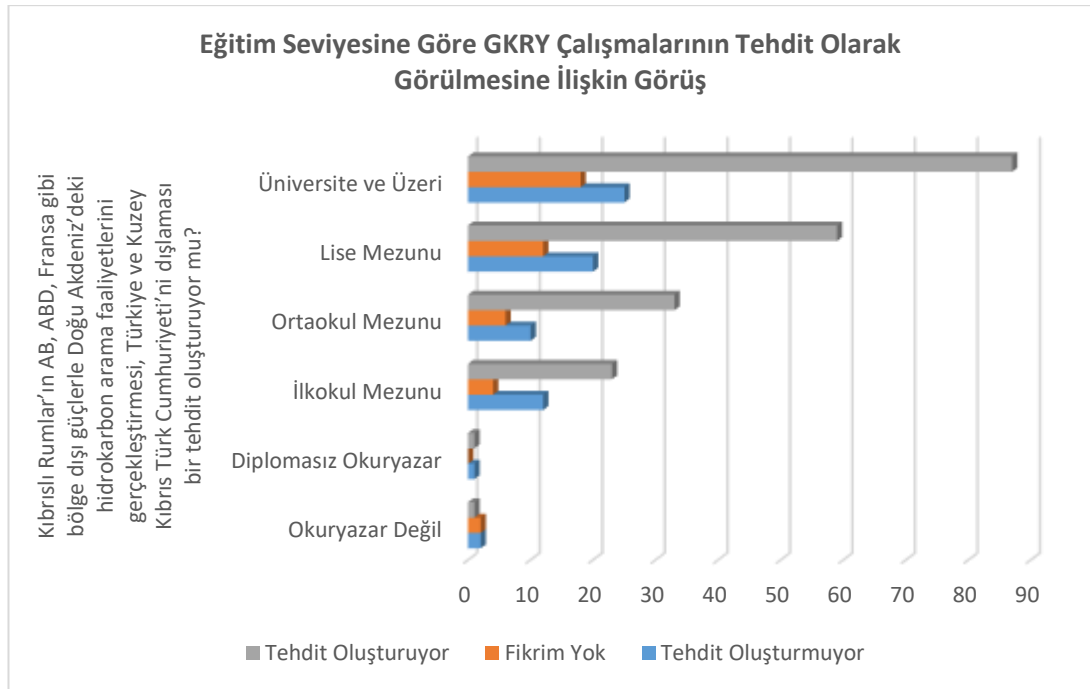
55 – 64 yaş aralığındaki bireylerin %35,9'u Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %2,6'sı fikir beyan etmemekte ve %61,5'i bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

65 + yaş aralığındaki bireylerin %20'si Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %16'sı fikir beyan etmemekte ve %64'ü bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

Tablo 28: Eğitim Seviyesine Göre GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş

	Kıbrıslı Rumlar'ın AB, ABD, Fransa gibi bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon arama faaliyetlerini gerçekleştirmesi, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni dışlaması bir tehdit oluşturuyor mu?			Toplam
	TEHDİT OLUŞTURMUYOR	FİKRİM YOK	TEHDİT OLUŞTURUYOR	
OKURYAZAR DEĞİL	2 40,0%	2 40,0%	1 20,0%	5 100,0%
DİPLOMASIZ OKURYAZAR	1 50,0%	0 0,0%	1 50,0%	2 100,0%
İLKOKUL MEZUNU	12 30,8%	4 10,3%	23 59,0%	39 100,0%
ORTAOKUL MEZUNU	10 20,4%	6 12,2%	33 67,3%	49 100,0%
LİSE MEZUNU	20 22,0%	12 13,2%	59 64,8%	91 100,0%
ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	25 19,2%	18 13,8%	87 66,9%	131 100,0%
Toplam	70 22,2%	42 13,3%	204 64,6%	317 100,0%

P= 0,575

Okuryazar olmayanların %40'ı Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %40'ı fikir beyan etmemekte ve %20'si bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

Diplomasız okuryazarların %50'si Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını ve %50'si bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

İlkokul mezunlarının %30,8'i Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %10,3'ü fikir beyan etmemekte ve %59'u bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

Ortaokul mezunlarının %20,4'ü Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %12,2'si fikir beyan etmemekte ve %67,3'ü bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

Lise mezunlarının %22'si Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %13,2'si fikir beyan etmemekte ve %64,8'i bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

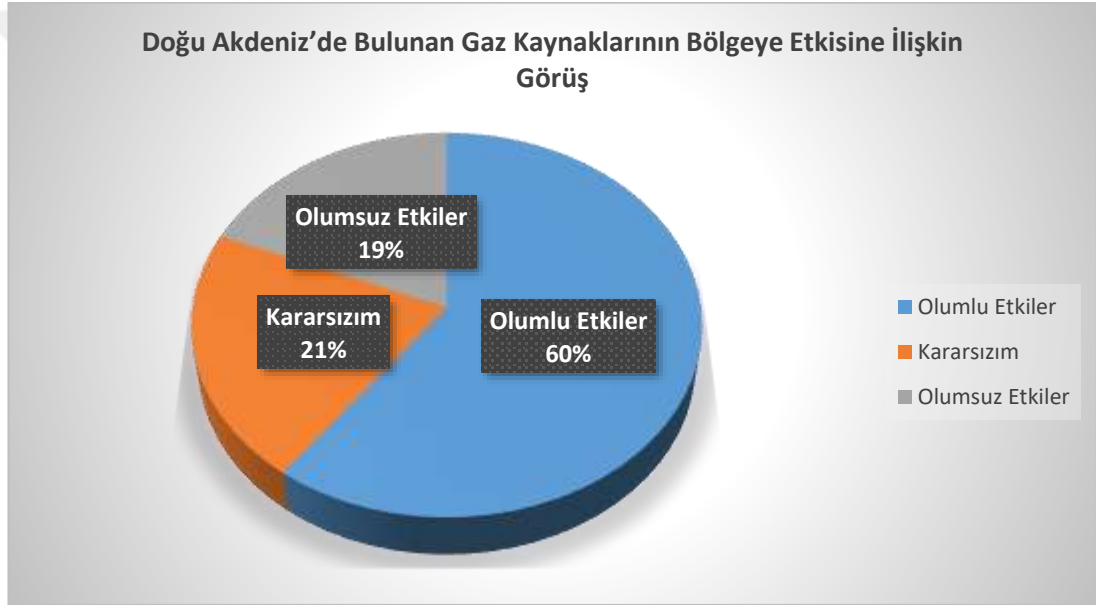
Üniversite ve üzeri mezunlarının %19,2'si Kıbrıslı Rumların bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü faaliyetlerin KKTC ve Türkiye için tehdit oluşturmadığını, %13,8'i fikir beyan etmemekte ve %66,9'u bu faaliyetleri tehdit olarak algılamaktadır.

“Kıbrıs Rum kesimi Türkiye'ye karşı bir oluşum meydana getirmek için Fransa, İngiltere, Amerika, İtalya ve Güney Kore ve Katarda bulunan bazı şirketlerle anlaşmalar yapmıştır ve Doğu Akdeniz Bölgesi'nde onlara araştırma ruhsatı vermiştir. Türkiye'nin de münhasır ekonomik bölgesi vardır, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin de münhasır ekonomik bölgesi vardır. Türkiye'yi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini dışlayarak bu ülkelerin yapmış olduğu faaliyetlerin bir sonuca ulaşması çok zor görünmektedir. Çünkü Eastmed Projesi de çok pahalı bir projedir ve uygulanması da çok zordur, coğrafi açıdan da çok zordur. Fakat bunlara yardımcı olan Fransa, Amerika, İngiltere gibi ülkelerin İtalyan şirketleri gibi ve onların şirketlerin sahip olduğu, mensubu olduğu ülkeler Güney Kıbrıs'ı çok ciddi oranda şımartmıştır” (Töre, 2020).

Tablo 29: Doğu Akdeniz’de Bulunan Gaz Kaynaklarının Bölgeye Etkisine İlişkin Görüş

5. Sizce Doğu Akdeniz ve Kıbrıs çevresindeki hidrokarbon rezervleri, Kıbrıs’ı ve bölgeyi nasıl etkiler?

	Sayı	Yüzde
OLUMLU YÖNDE ETKİLER	193	60,1
KARARSIZIM	68	21,2
OLUMSUZ YÖNDE ETKİLER	60	18,7
	321	
	3	
Toplam	324	100,0

Katılımcılara “Doğu Akdeniz ve Kıbrıs çevresinde bulunan gaz kaynaklarının Kıbrıs ve bölgeyi nasıl etkileyeceği” sorusu yöneltildi, katılımcıların %60,1’i kaynakların olumlu yönde etki yapacağını, %21,2’si kararsız olduğunu ve %18,7’si de olumsuz yönde etki yapacağını belirtti.

Tablo 30: Katılımcıların Kıbrıs Vatandaşlığı (74 Öncesi Vatandaşlığı Bulunanlar)

	Sayı	Frekans
VATANDAŞ	171	53,8
VATANDAŞ DEĞİL	147	46,2
Toplam	324	

Ankete katılım sağlayanların %538'i Kıbrıs vatandaşı iken % 46,2'sinin vatandaşlığı bulunmamaktadır.

Tablo 31: Gaz Kaynaklarının Bölgesel Aktörler Tarafından Türkiye'nin Askerinin Çekilmesi Girişimi İçin Kullanılmasına İlişkin Görüş

6. Hidrokarbon yataklarının AB, ABD, Yunanistan ve Rumlar tarafından Türkiye'nin Kıbrıs'taki garantörlük hakkından vazgeçmesi ve askerî varlığını çekmesi için şart olarak kullanılacağı hakkında ne düşünürsünüz?

	Sayı	Yüzde
OLAMAZ	216	66,9
PLAN OLABİLİR	23	7,1
FİKRİM YOK	75	23,2
ASKER ÇEKİLSİN	9	2,8
Toplam	324	100

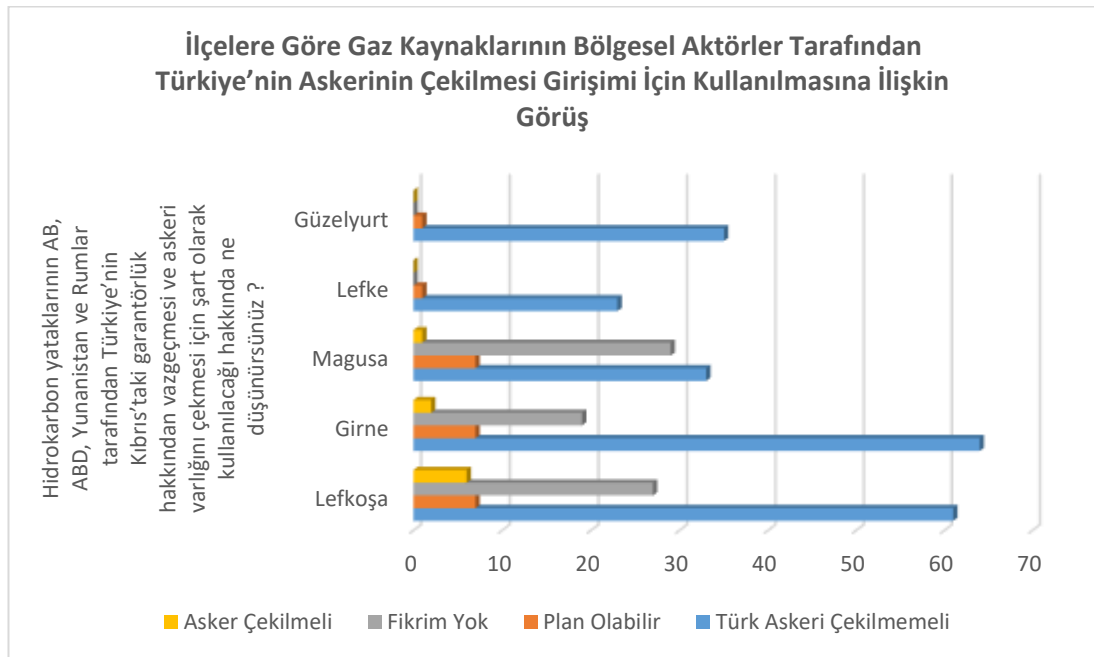

Katılımcılara ‘Hidrokarbon yataklarının AB, ABD, Yunanistan ve Rumlar tarafından Türkiye'nin Kıbrıs'taki garantörlük hakkından vazgeçmesi ve askerî varlığını çekmesi için şart olarak kullanılacağı hakkında ne düşünürsünüz?’ sorusu yöneltildi. Katılımcıların %66,9'u hiçbir şartta Türk askerinin bölgeden çekilmesinin mümkün olmadığını, %7,1'i böyle bir plan olabileceğini, %23,2'si konu hakkında fikri bulunmadığını ve %2,8'i Türk askerinin Kıbrıs'tan çekilmesi konusunda fikirlerini ifade etti. Kıbrıs halkının ezici çoğunluğu Türk askerinin Kıbrıs'tan çekilmesini istememektedir.

Tablo 32: İlçelere Göre Gaz Kaynaklarının Bölgesel Aktörler Tarafından Türkiye'nin Askerinin Çekilmesi Girişimi İçin Kullanılmasına İlişkin Görüş

	Hidrokarbon yataklarının AB, ABD, Yunanistan ve Rumlar tarafından Türkiye'nin Kıbrıs'taki garantörlük hakkından vazgeçmesi ve askerî varlığını çekmesi için şart olarak kullanılacağı hakkında ne düşünüyorsunuz?				Toplam
	OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	ASKER ÇEKİLSİN	
LEFKOŞA	61 60,4%	7 6,9%	27 26,7%	6 5,9%	101 100,0%
GİRNE	64 69,6%	7 7,6%	19 20,7%	2 2,2%	92 100,0%
MAGUSA	33 47,1%	7 10,0%	29 41,4%	1 1,4%	70 100,0%
LEFKE	23 95,8%	1 4,2%	0 0,0%	0 0,0%	24 100,0%
GÜZELYURT	35 97,2%	1 2,8%	0 0,0%	0 0,0%	36 100,0%
Toplam	216 66,9%	23 7,1%	75 23,2%	9 2,8%	323 100,0%

P= 0

Lefkoşa halkının %60,4'ü Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %6,9'u böyle bir plan olabileceğini, %26,7'si konu hakkında fikri olmadığını ve %5,9'u Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi.

Girne halkının %69,6'sı Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %7,6'sı böyle bir plan olabileceğini, %20,7'si konu hakkında fikri olmadığını ve %2,2'si Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi.

Magusa halkının %47,1'i Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %10'u böyle bir plan olabileceğini, %41,4'ü konu hakkında fikri olmadığını ve %1,4'ü Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi.

Lefke halkının %95,8'i Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %4,2'si böyle bir plan olabileceği görüşlerini bildirdi.

Güzelyurt halkının %97,2'si Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %2,8'i böyle bir plan olabileceği görüşlerini bildirdi.

Lefke (%4,2) ve Güzelyurt (%2,8) ilçelerinde fikir belirtmeyen, Türk askerî çekilsin diyen yok. Böyle bir plan olabilir.

Tablo 33: Cinsiyete Göre Gaz Kaynaklarının Bölgesel Aktörler Tarafından Türkiye'nin Askerinin Çekilmesi Girişimi İçin Kullanılmasına İlişkin Görüş

	Hidrokarbon yataklarının AB, ABD, Yunanistan ve Rumlar tarafından Türkiye'nin Kıbrıs'taki garantörlük hakkından vazgeçmesi ve askerî varlığını çekmesi için şart olarak kullanılacağı hakkında ne düşünürsünüz?				Toplam
	OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	ASKER ÇEKİLSİN	
KADIN	47 46,1%	9 8,8%	40 39,2%	6 5,9%	102 100,0%
ERKEK	166 77,6%	14 6,5%	31 14,5%	3 1,4%	214 100,0%
Toplam	213 67,4%	23 7,3%	71 22,5%	9 2,8%	316 100,0%

P= 0

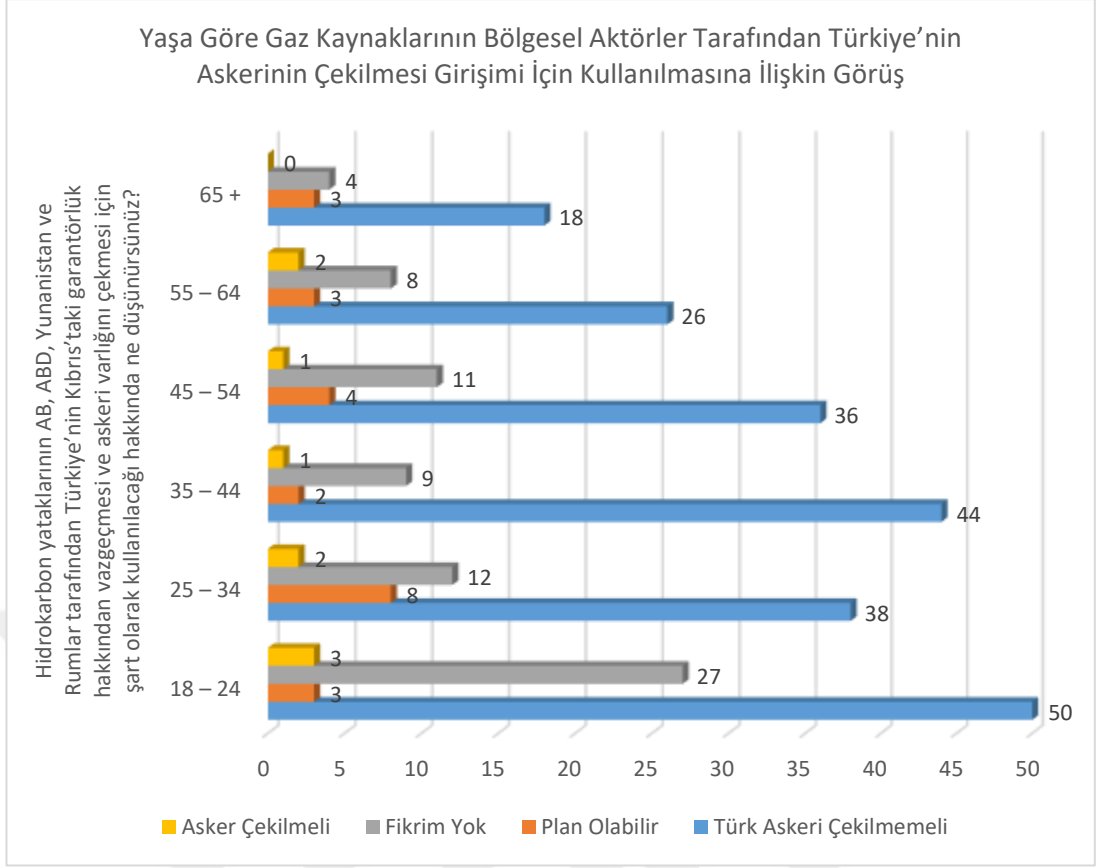
Kadınların %46,1'i Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %8,8'i böyle bir plan olabileceğini, %39,2'si konu hakkında fikri olmadığını ve %5,9'u Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi. Kadınlarda oranın düşüklüğü %39.2 fikrim yok demek suretiyle bu konulara fazla ilgi duymadığı söylenebilir.

Erkeklerin %77,6'sı Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %6,5'i böyle bir plan olabileceğini, %14,5'si konu hakkında fikri olmadığını ve %1,4'ü Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi. Erkeklerin kadınlara göre daha duyarlı oldukları söylenebilir.

Tablo 34: Yaşa Göre Gaz Kaynaklarının Bölgesel Aktörler Tarafından Türkiye'nin Askerinin Çekilmesi Girişimi İçin Kullanılmasına İlişkin Görüş

	Hidrokarbon yataklarının AB, ABD, Yunanistan ve Rumlar tarafından Türkiye'nin Kıbrıs'taki garantörlük hakkından vazgeçmesi ve askerî varlığını çekmesi için şart olarak kullanılacağı hakkında ne düşünüyorsunuz?				Toplam
	OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	ASKER ÇEKİLSİN	
18-24	50 60,2%	3 3,6%	27 32,5%	3 3,6%	83 100,0%
25-34	38 63,3%	8 13,3%	12 20,0%	2 3,3%	60 100,0%
35-44	44 78,6%	2 3,6%	9 16,1%	1 1,8%	56 100,0%
45-54	36 69,2%	4 7,7%	11 21,2%	1 1,9%	52 100,0%
55-64	26 66,7%	3 7,7%	8 20,5%	2 5,1%	39 100,0%
65+	18 72,0%	3 12,0%	4 16,0%	0 0,0%	25 100,0%
Toplam	212 67,3%	23 7,3%	71 22,5%	9 2,9%	315 100,0%

P= 0,396

18 – 24 yaş aralığındaki bireylerin %60,2'si Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %3,6'sı böyle bir plan olabileceğini, %32,5'i konu hakkında fikri olmadığını ve %3,6'sı Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi.

25 – 34 yaş aralığındaki bireylerin %63,3'ü Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %13,3'ü böyle bir plan olabileceğini, %20'si konu hakkında fikri olmadığını ve %3,3'ü Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi.

35 – 44 yaş aralığındaki bireylerin %78,6'sı Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %3,6'sı böyle bir plan olabileceğini, %16,1'i konu hakkında fikri olmadığını ve %1,8'i Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi.

45 – 54 yaş aralığındaki bireylerin %69,2'si Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %7,7'si böyle bir plan olabileceğini, %21,2'si konu

hakkında fikri olmadığını ve %1,9'u Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi.

55 – 64 yaş aralığındaki bireylerin %66,7'si Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %7,7'si böyle bir plan olabileceğini, %20,5'i konu hakkında fikri olmadığını ve %5,1'i Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi.

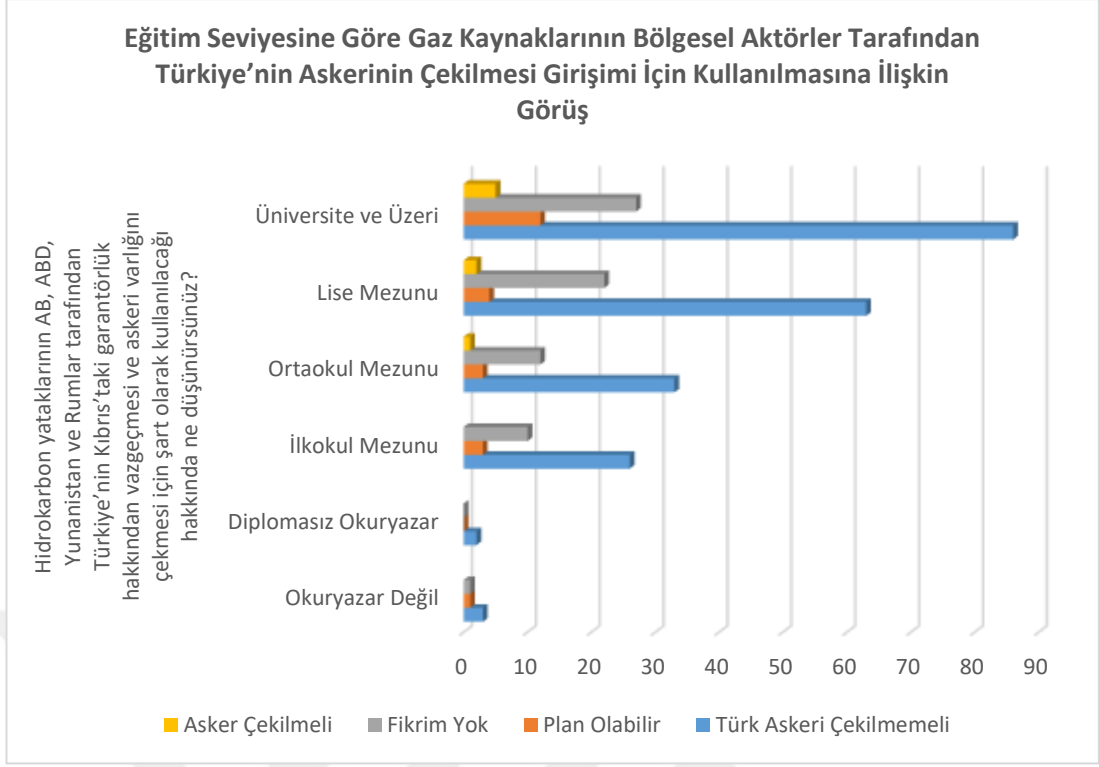
65 + yaş aralığındaki bireylerin %72'si Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %12'si böyle bir plan olabileceğini, %16'sı konu hakkında fikri olmadığını görüşlerini bildirdi.

Kıbrıs Türk halkı Hemen hemen bütün yaş gruplarına göre Türk askerlerinin çekilmesini kesinlikle istememektedirler. Hidrokarbon yataklarının AB, ABD ve Yunanistan Rumlar tarafından Türkiye'nin garantörlük hakkında vazgeçmesi için kullanılmış gibi bir planın varlığını kabul etmektedir.

Tablo 35: Eğitim Seviyesine Göre Gaz Kaynaklarının Bölgesel Aktörler Tarafından Türkiye'nin Askerinin Çekilmesi Girişimi İçin Kullanılmasına İlişkin Görüş

	Hidrokarbon yataklarının AB, ABD, Yunanistan ve Rumlar tarafından Türkiye'nin Kıbrıs'taki garantörlük hakkından vazgeçmesi ve askerî varlığını çekmesi için şart olarak kullanılacağı hakkında ne düşünüyorsunuz?				Toplam
	OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	ASKER ÇEKİLSİN	
OKURYAZAR DEĞİL	3 60,0%	1 20,0%	1 20,0%	0 0,0%	5 100,0%
DİPLOMASIZ OKURYAZAR	2 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	2 100,0%
İLKOKUL MEZUNU	26 66,7%	3 7,7%	10 25,6%	0 0,0%	39 100,0%
ORTAOKUL MEZUNU	33 67,3%	3 6,1%	12 24,5%	1 2,0%	49 100,0%
LİSE MEZUNU	63 69,2%	4 4,4%	22 24,2%	2 2,2%	91 100,0%
ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	86 66,2%	12 9,2%	27 20,8%	5 3,8%	130 100,0%
Toplam	213 67,4%	23 7,3%	72 22,8%	8 2,5%	316 100,0%

P= 0,967

Okuryazar olmayanların %60'ı Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %20'si böyle bir plan olabileceğini, %20'si konu hakkında fikri olmadığı görüşlerini bildirdi.

Diplomasız okuryazarların %100'ü Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiği görüşlerini bildirdi.

İlkokul mezunlarının %66,7'si Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %7,7'si böyle bir plan olabileceğini, %25,6'sı konu hakkında fikri olmadığı görüşlerini bildirdi.

Ortaokul mezunlarının %67,3'ü Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %6,1'i böyle bir plan olabileceğini, %24,5'i konu hakkında fikri olmadığını ve %2'si Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi.

Lise mezunlarının %69,2'si Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %4,4'ü böyle bir plan olabileceğini, %24,2'si konu hakkında fikri olmadığını ve %2,2'si Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi.

Üniversite ve üzeri mezunlarının %66,2'si Türk askerinin hiçbir şartta Kıbrıs'tan çekilmemesi gerektiğini, %9,2'si böyle bir plan olabileceğini, %20,8'i konu

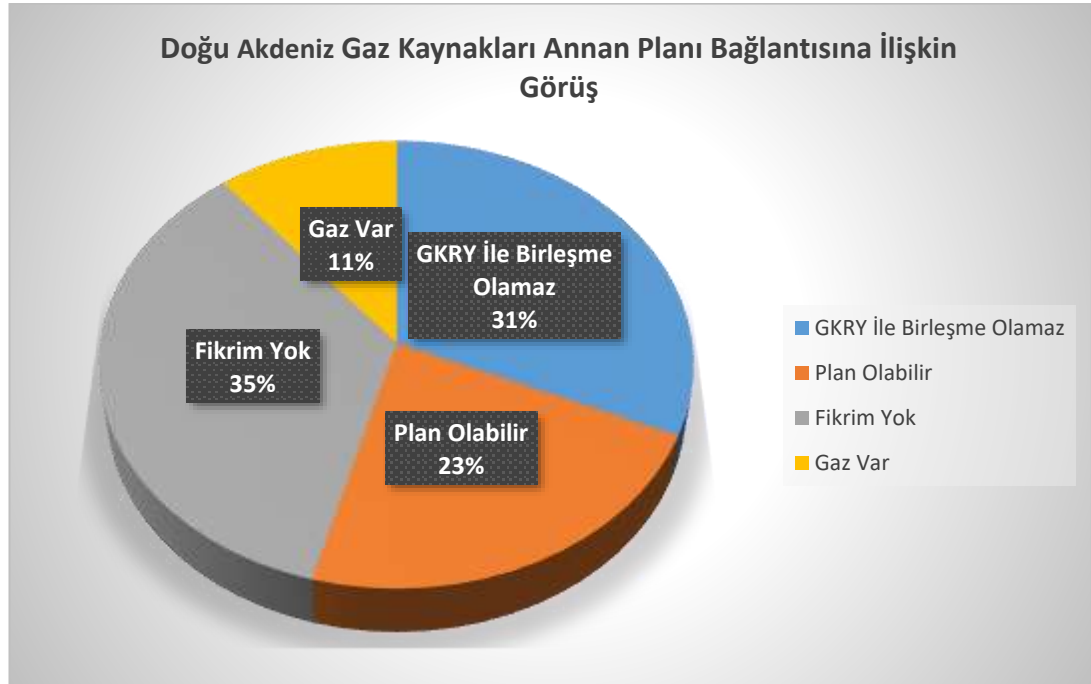
hakkında fikri olmadığını ve %3,8'i Türk askerinin adadan çekilmesi görüşlerini bildirdi.

“Türkiye bölgede güçlü olmak mecburiyetindedir. Bu güçlülüğünü de ispat etmek için önce Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye arasında ikili savunma ve askerî işbirliği anlaşmaları vardır. Ayrıca Türkiye 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nden kalma garantör bir ülkedir. Diğer ülkeler garantör ülkeler değildir” (Töre, 2020).

Tablo 36: Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş

7. Doğu Akdeniz’de hidrokarbon rezervlerinin AB ülkelerine taşınacak ekonomik büyüklükte olmadığı bunun Annan Planı ile yapılamayan birleşmenin hidrokarbon yatakları (gaz ve petrol) bahanesiyle yapılacağı girişimleri ve iddialarına ne diyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
BİRLEŞME OLAMAZ	102	31,6
PLAN OLABİLİR	73	22,6
FİKRİM YOK	113	35,0
GAZ VAR	35	10,8
Toplam	324	100

Katılımcılara “Gaz kaynaklarının Annan Planı ile yapılamayan birleşme için kullanılabileceği” iddiaları hakkında soru yöneltildi. Katılımcıların %31,6’sı GKRY

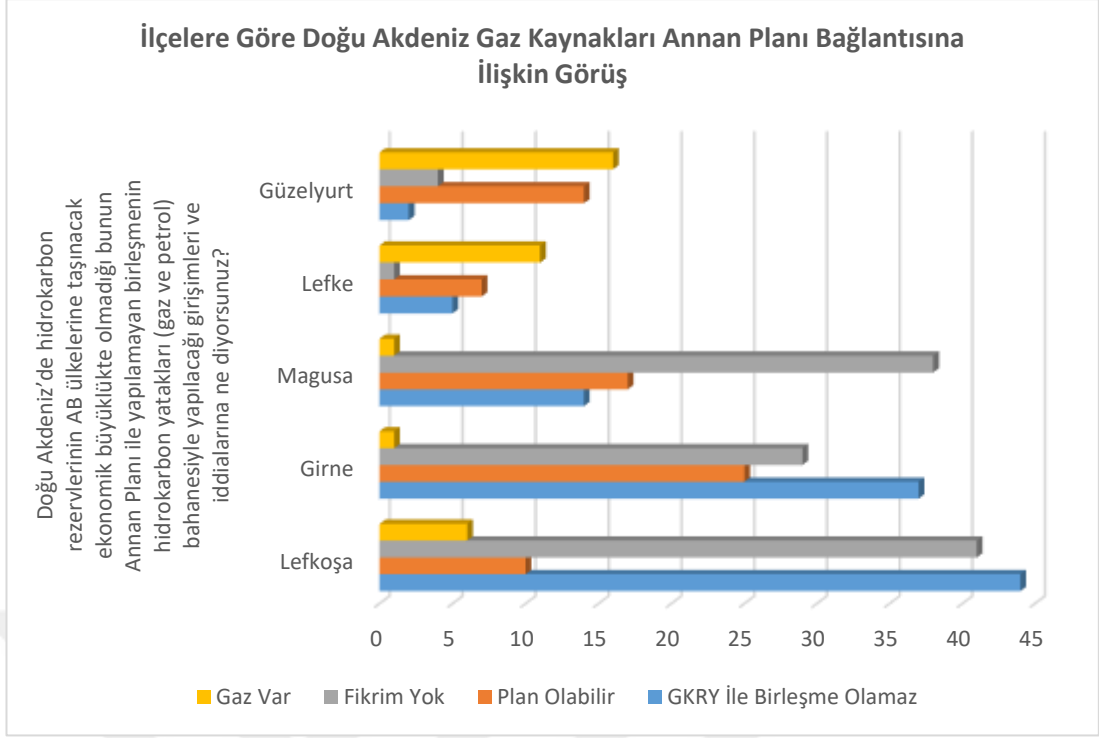
ile birleşme olamayacağını, %22,6 gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %35'i konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %10,8'i bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

GKRY ile birleşme olmamasını isteyen %31'lik kesimle böyle bir planın olabileceğini düşünen %23'lük kesim toplamda birleşmeye karşı olan kesimdir. %54 GKRY ile birleşmeye olumlu bakmamaktadır.

Tablo 37: İlçelere Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş

	Annan Planı				Toplam
	BİRLEŞME OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	GAZ VAR	
LEFKOŞA	44 43,6%	10 9,9%	41 40,6%	6 5,9%	101 100%
GİRNE	37 40,2%	25 27,2%	29 31,5%	1 1,1%	92 100%
MAGUSA	14 20,0%	17 24,3%	38 54,3%	1 1,4%	70 100%
LEFKE	5 20,8%	7 29,2%	1 4,2%	11 45,8%	24 100%
GÜZELYURT	2 5,6%	14 38,9%	4 11,1%	16 44,4%	36 100%
Toplam	102 31,6%	73 22,6%	113 35,0%	35 10,8%	323 100%

P= 0,0

Lefkoşa halkının %43,6'sı GKRY ile birleşme olamayacağını, %9,9'u gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %40,6'sı konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %5,9'u bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

Girne halkının %40,2'si GKRY ile birleşme olamayacağını, %27,2'si gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %31,5'i konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %1,1'i bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

Magusa halkının %20'si GKRY ile birleşme olamayacağını, %24,3'ü gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %54,3'ü konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %1,4'ü bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

Lefke halkının %20,8'i GKRY ile birleşme olamayacağını, %29,2'si gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %4,2'si konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %45,8'i bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz

potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

Güzelyurt halkının %5,6'sı GKRY ile birleşme olamayacağını, %38,9'u gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabilceğini, %11,1'i konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %44,4'u bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

Tablo 38: Cinsiyete Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş

	Annan Planı				Toplam
	BİRLEŞME OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	GAZ VAR	
KADIN	24 23,5%	18 17,6%	52 51,0%	8 7,8%	102 100,0%
ERKEK	77 36,0%	54 25,2%	56 26,2%	27 12,6%	214 100,0%
Total	101 32,0%	72 22,8%	108 34,2%	35 11,1%	316 100,0%

P=0

Kadınların %23,5'i GKRY ile birleşme olamayacağını, %17,6'sı gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabilceğini, %51'i konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %7,8'i bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti. Kadınların diğer bazı sorularda olduğu gibi bu soruda fikir beyan etmekten imtina ettikleri görülmektedir.

Erkeklerin %36'sı GKRY ile birleşme olamayacağını, %25,2'si gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabilceğini, %26,2'si konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %12,6'sı bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti. Erkekler Annan planı ile elde edilemeyen birleşmenin (gaz ve petrol) kullanılarak çalışma olabileceğini belirtiyor.

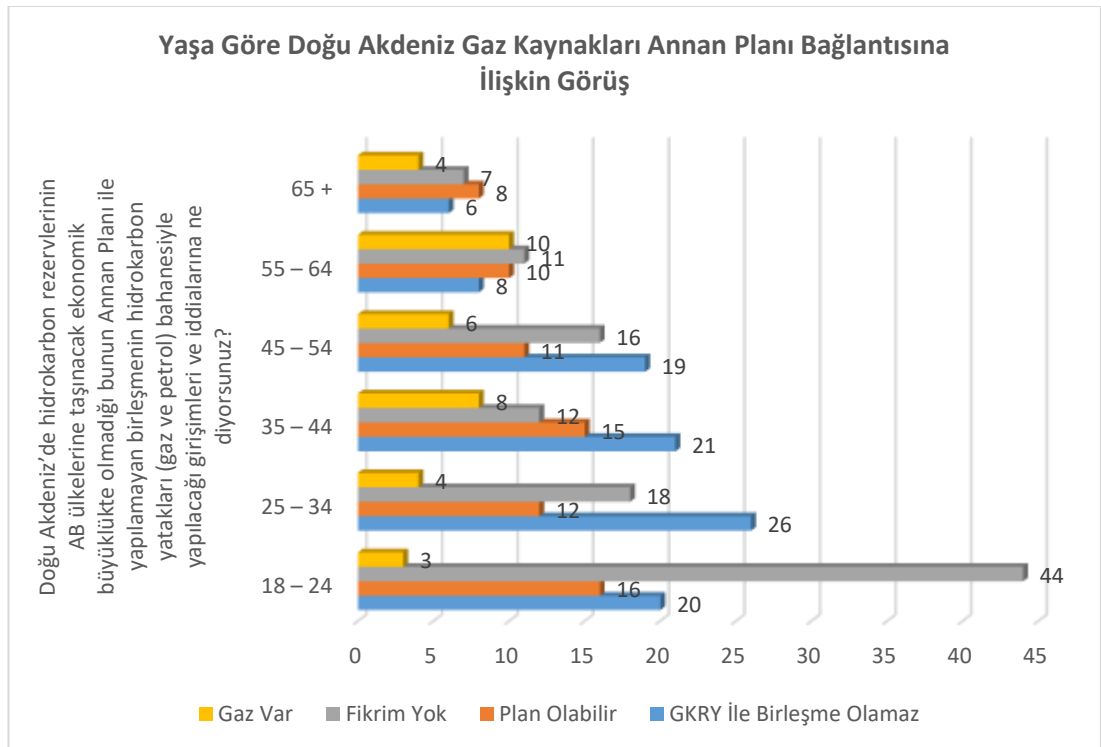
Kadınların diğer bazı sorularda olduğu gibi bu soruda fikir beyan etmekten imtina ettikleri görülmektedir.

Erkekler Annan Planı ile elde edilemeyen birleşmenin (gaz ve petrol) kullanılarak çalışma olabileceğini belirtiyor.

Tablo 39: Yaşa Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş

	Annan Planı				Toplam
	BİRLEŞME OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	GAZ VAR	
18-24	20 24,1%	16 19,3%	44 53,0%	3 3,6%	83 100,0%
25-34	26 43,3%	12 20,0%	18 30,0%	4 6,7%	60 100,0%
35-44	21 37,5%	15 26,8%	12 21,4%	8 14,3%	56 100,0%
45-54	19 36,5%	11 21,2%	16 30,8%	6 11,5%	52 100,0%
55-64	8 20,5%	10 25,6%	11 28,2%	10 25,6%	39 100,0%
65+	6 24,0%	8 32,0%	7 28,0%	4 16,0%	25 100,0%
Toplam	100 31,7%	72 22,9%	108 34,3%	35 11,1%	315 100,0%

P= 0,002

18 – 24 yaş aralığındaki bireylerin %24,1'i GKRY ile birleşme olamayacağını, %19,3'ü gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %53'ü konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %3,6'sı bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

25 – 34 yaş aralığındaki bireylerin %43,3'ü GKRY ile birleşme olamayacağını, %20'si gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %30'u konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %6,7'si bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

35 – 44 yaş aralığındaki bireylerin %37,5'i GKRY ile birleşme olamayacağını, %26,8'i gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %21,4'ü konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %14,3'ü bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

45 – 54 yaş aralığındaki bireylerin %36,5'i GKRY ile birleşme olamayacağını, %21,2'si gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %30,8'i konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %11,5'i bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

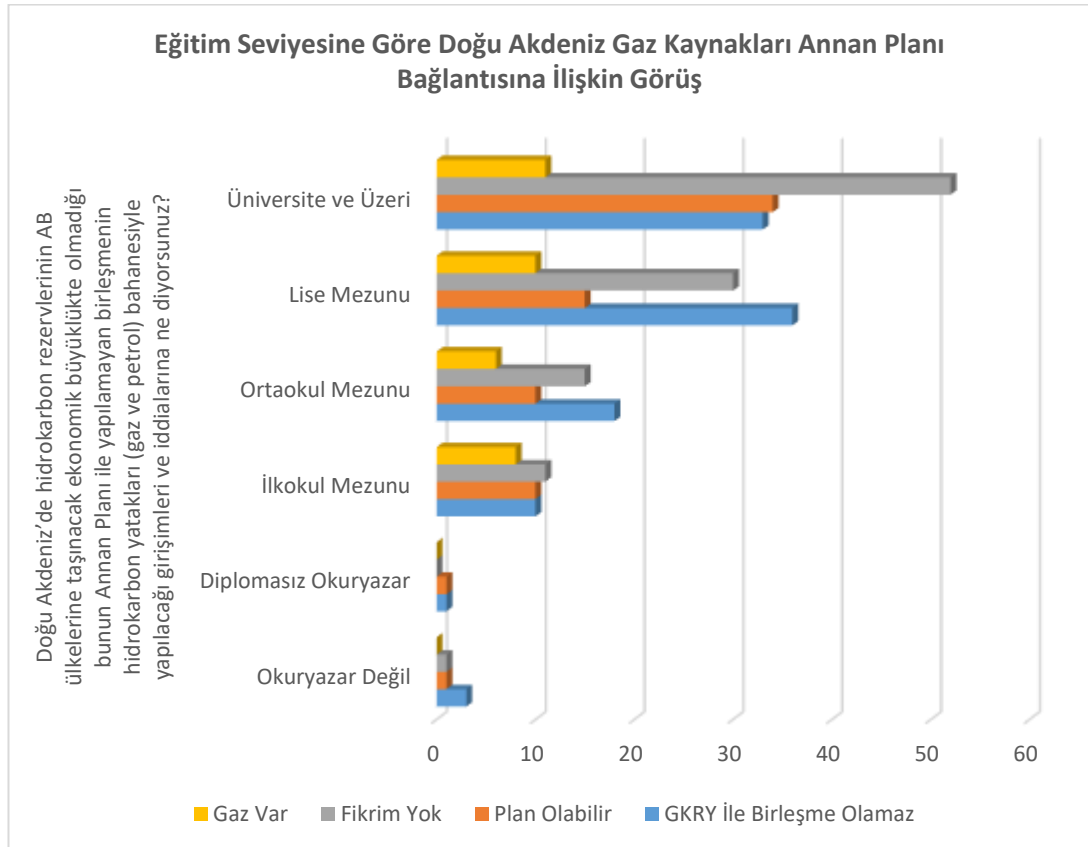
55 – 64 yaş aralığındaki bireylerin %20,5'i GKRY ile birleşme olamayacağını, %25,6'sı gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %28,2'si konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %25,6'sı bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

65 + yaş aralığındaki bireylerin %24'ü GKRY ile birleşme olamayacağını, %32'si gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %28'i konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %16'sı bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

Tablo 40: Eğitim Seviyesine Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş

	Annan Planı				Toplam
	BİRLEŞME OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	GAZ VAR	
OKURYAZAR DEĞİL	3 60,0%	1 20,0%	1 20,0%	0 0,0%	5 100,0%
DİPLOMASIZ OKURYAZAR	1 50,0%	1 50,0%	0 0,0%	0 0,0%	2 100,0%
İLKOKUL MEZUNU	10 25,6%	10 25,6%	11 28,2%	8 20,5%	39 100,0%
ORTAOKUL MEZUNU	18 36,7%	10 20,4%	15 30,6%	6 12,2%	49 100,0%
LİSE MEZUNU	36 39,6%	15 16,5%	30 33,0%	10 11,0%	91 100,0%
ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	33 25,4%	34 26,2%	52 40,0%	11 8,5%	130 100,0%
Toplam	101 32,0%	71 22,5%	109 34,5%	35 11,1%	316 100,0%

P= 0,35

Okuryazar olmayanların %60'ı GKRY ile birleşme olamayacağını, %20'si gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabilceğini, %20'si konu hakkında fikir sahibi olmadığı görüşlerini ifade etti.

Diplomasız okuryazarların %50'si GKRY ile birleşme olamayacağını, %50'si gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabilceğini görüşlerini ifade etti.

İlkokul mezunlarının %25,6'sı GKRY ile birleşme olamayacağını, %25,6'sı gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabilceğini, %28,2'si konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %20,5'i bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

Ortaokul mezunlarının %36,7'si GKRY ile birleşme olamayacağını, %20,4'ü gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabilceğini, %30,6'sı konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %12,2'si bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

Lise mezunlarının %39,6'sı GKRY ile birleşme olamayacağını, %16,5'i gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabilceğini, %33'ü konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %11'i bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

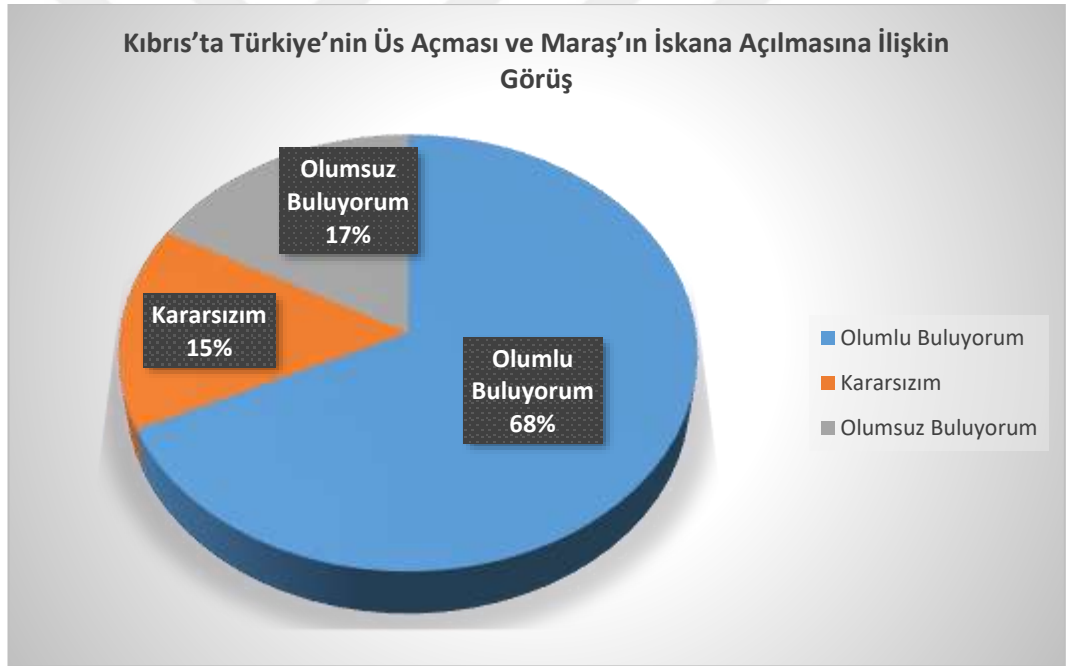
Üniversite ve üzeri mezunların %25,4'ü GKRY ile birleşme olamayacağını, %26,2'si gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabilceğini, %40'ı konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %8,5'i bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

“Türkiye'yi ve Kuzey Türk Cumhuriyetini dışlayarak bu bölgede gerek İsrail'in gerek Mısır'ın gerekse Rum-Yunan ikilisinin adım atması çok zor bir olaydır ve çok pahalıdır. Ama sadece ekonomik yönden pahalı olması veya coğrafi zorlukların yeterli olması dünyada geçerli değildir. Belki daha zaman alacaktır ama eninde sonunda Türkiyesiz bu iş olmaz diye bir karar verilecektir diye düşünüyorum. Tabii Türkiyesiz karar verilecektir derken Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile birlikte bunu mütalaa ediyorum” (Töre, 2020).

Tablo 41: Kıbrıs'ta Türkiye'nin Üs Açması ve Maraş'ın İskana Açılmasına İlişkin Görüş

8. İngiltere'nin bölgedeki deniz üslerine karşılık Türkiye'nin deniz ve hava üssü ile Maraş'ın iskâna açılmasını değerlendiriniz.

	Sayı	Yüzde
OLUMLU BULUYORUM	216	67,9
KARARSIZIM	48	15,1
OLUMSUZ BULUYORUM	54	17,0
	318	100,0
	6	
Toplam	324	

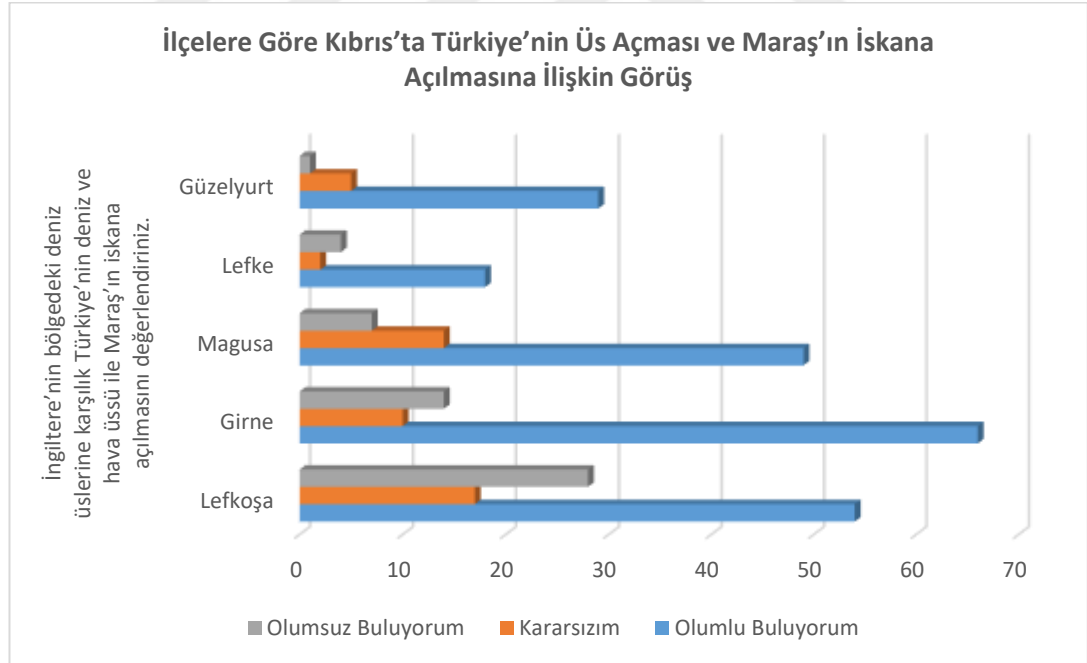
Katılımcılara “Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılması” konusunda soru yöneltildi. Katılımcıların %67,9'u Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açmasını doğru bulduğunu, %15,1'i kararsız olduğunu ve %17'si bu konuya olumsuz yaklaştığını ifade etti.

KKTC halkının %67,9'luk büyük bir kesim Türkiye'nin üs açmasını ve Maraş'ın iskâna açılmasını istemekte Kıbrıs'ın güvenliği için bunun şart olduğunu belirtmektedir.

Tablo 42: İlçelere Göre Kıbrıs'ta Türkiye'nin Üs Açması ve Maraş'ın İskana Açılmasına İlişkin Görüş

	İngiltere'nin bölgedeki deniz üslerine karşılık Türkiye'nin deniz ve hava üssü ile Maraş'ın iskâna açılmasını değerlendiriniz.			Toplam
	OLUMLU BULUYORUM	KARARSIZIM	OLUMSUZ BULUYORUM	
LEFKOŞA	54 54,5%	17 17,2%	28 28,3%	99 100,0%
GİRNE	66 73,3%	10 11,1%	14 15,6%	90 100,0%
MAGUSA	49 70,0%	14 20,0%	7 10,0%	70 100,0%
LEFKE	18 75,0%	2 8,3%	4 16,7%	24 100,0%
GÜZELYURT	29 82,9%	5 14,3%	1 2,9%	35 100,0%
Toplam	216 67,9%	48 15,1%	54 17,0%	318 100,0%

P= 0,007

Lefkoşa halkının %54,5'i 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %17,2'si bu konuda kararsız olduğunu ve %28,3'ü bu adımı desteklemediğini belirtti.

Girne halkının %73,3'ü 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %11,1'i bu konuda kararsız olduğunu ve %15,6'sı bu adımı desteklemediğini belirtti.

Magusa halkının %70'i 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %20'si bu konuda kararsız olduğunu ve %10'u bu adımı desteklemediğini belirtti.

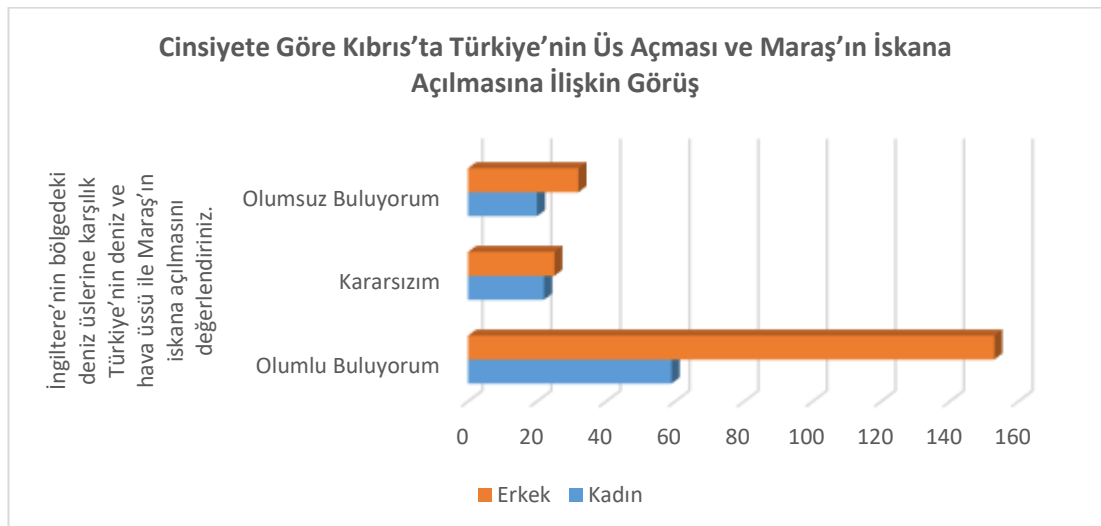
Lefke halkının %75'i 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %8,3'ü bu konuda kararsız olduğunu ve %16,7'si bu adımı desteklemediğini belirtti.

Güzelyurt halkının %82,9'u 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %14,3'ü bu konuda kararsız olduğunu ve %2,9'u bu adımı desteklemediğini belirtti.

Tablo 43: Cinsiyete Göre Kıbrıs'ta Türkiye'nin Üs Açması ve Maraş'ın İskana Açılmasına İlişkin Görüş

	İngiltere'nin bölgedeki deniz üslerine karşılık Türkiye'nin deniz ve hava üssü ile Maraş'ın iskâna açılmasını değerlendiriniz.			Toplam
	OLUMLU BULUYORUM	KARARSIZIM	OLUMSUZ BULUYORUM	
KADIN	59 58,4%	22 21,8%	20 19,8%	101 100,0%
ERKEK	153 72,9%	25 11,9%	32 15,2%	210 100,0%
Toplam	212 68,2%	47 15,1%	52 16,7%	311 100,0%

P= 0,025

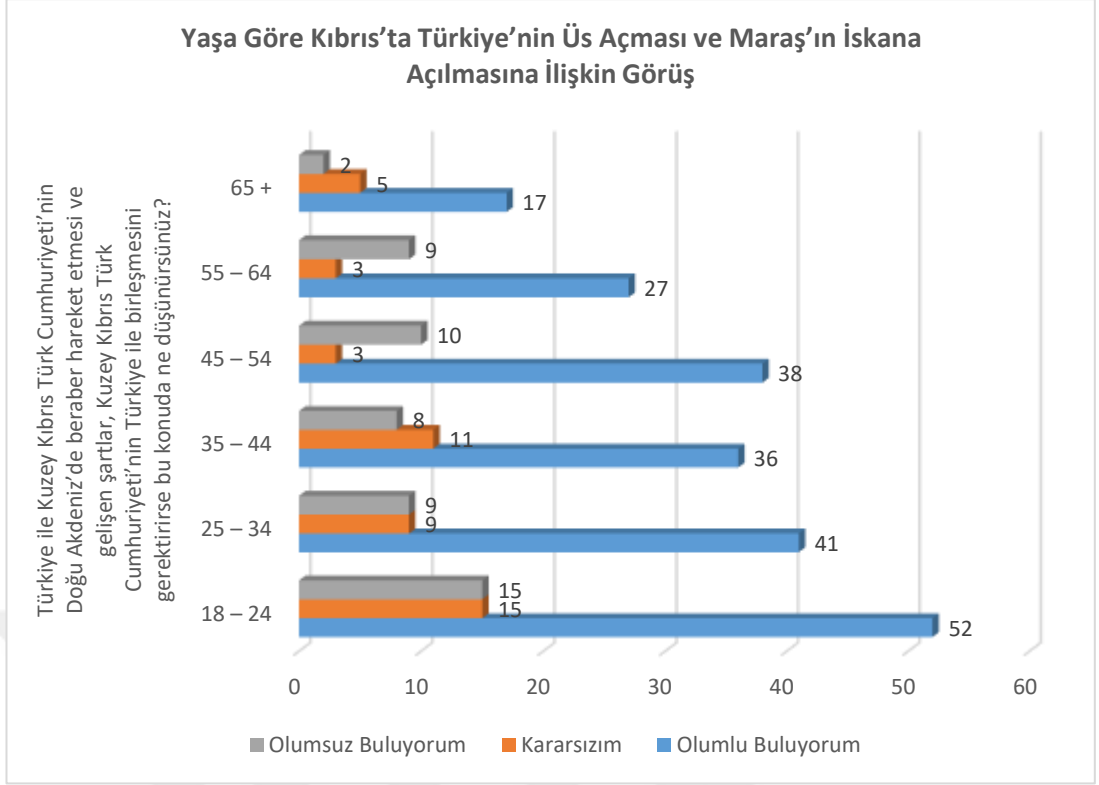
Kadınların %58,4'ü 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %21,8'i bu konuda kararsız olduğunu ve %19,8'i bu adımı desteklemediğini belirtti. Kadınlarda %21,8'lik kısmının kararsız oluşu siyasi konularda diğer sorularda olduğu gibi uzak durması gösterilebilir. Buna rağmen hem kadınlar %58,4 gibi önemli bir oranla olumlu bulmuşlardır.

Erkeklerin %72,9'u 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %11,9'u bu konuda kararsız olduğunu ve %15,2'si bu adımı desteklemediğini belirtti.

Tablo 44: Yaşa Göre Kıbrıs'ta Türkiye'nin Üs Açması ve Maraş'ın İskana Açılmasına İlişkin Görüş

	İngiltere'nin bölgedeki deniz üslerine karşılık Türkiye'nin deniz ve hava üssü ile Maraş'ın iskâna açılmasını değerlendiriniz.			Toplam
	OLUMLU BULUYORUM	KARARSIZIM	OLUMSUZ BULUYORUM	
18-24	52 63,4%	15 18,3%	15 18,3%	82 100,0%
25-34	41 69,5%	9 15,3%	9 15,3%	59 100,0%
35-44	36 65,5%	11 20,0%	8 14,5%	55 100,0%
45-54	38 74,5%	3 5,9%	10 19,6%	51 100,0%
55-64	27 69,2%	3 7,7%	9 23,1%	39 100,0%
65+	17 70,8%	5 20,8%	2 8,3%	24 100,0%
Toplam	211 68,1%	46 14,8%	53 17,1%	310 100,0%

P= 0,486

18 – 24 yaş aralığındaki bireylerin %63,4'ü 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %18,3'ü bu konuda kararsız olduğunu ve %18'ü bu adımı desteklemediğini belirtti.

25 – 34 yaş aralığındaki bireylerin %69,5'i 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %15,3'ü bu konuda kararsız olduğunu ve %15,3'ü bu adımı desteklemediğini belirtti.

35 – 44 yaş aralığındaki bireylerin %65,5'i 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %20'si bu konuda kararsız olduğunu ve %14,5'i bu adımı desteklemediğini belirtti.

45 – 54 yaş aralığındaki bireylerin %74,5'i 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %5,9'u bu konuda kararsız olduğunu ve %19,6'sı bu adımı desteklemediğini belirtti.

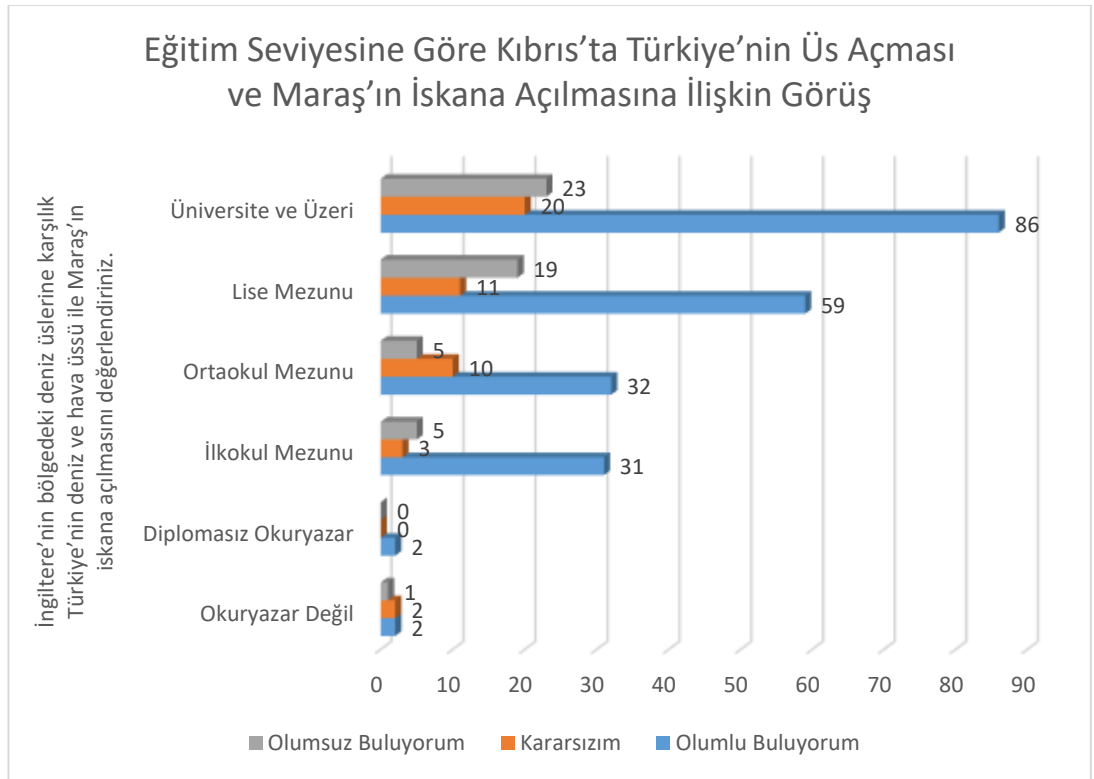
55 – 64 yaş aralığındaki bireylerin %70,8'i 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %20,8'i bu konuda kararsız olduğunu ve %8,3'ü bu adımı desteklemediğini belirtti.

KKTC'de bütün yaş gruplarında "Türkiye'nin üs açması ve Maraş'ın iskâna açılması hususunda kararlı ve olumlu bir görüş ortaya koymuştur.

Tablo 45: Eğitim Seviyesine Göre Kıbrıs'ta Türkiye'nin Üs Açması ve Maraş'ın İskana Açılmasına İlişkin Görüş

	İngiltere'nin bölgedeki deniz üslerine karşılık Türkiye'nin deniz ve hava üssü ile Maraş'ın iskâna açılmasını değerlendiriniz.			Toplam
	OLUMLU BULUYORUM	KARARSIZIM	OLUMSUZ BULUYORUM	
OKURYAZAR DEĞİL	2 40,0%	2 40,0%	1 20,0%	5 100,0%
DİPLOMASIZ OKURYAZAR	2 100,0%	0 0,0%	0 0,0%	2 100,0%
İLKOKUL MEZUNU	31 79,5%	3 7,7%	5 12,8%	39 100,0%
ORTAOKUL MEZUNU	32 68,1%	10 21,3%	5 10,6%	47 100,0%
LİSE MEZUNU	59 66,3%	11 12,4%	19 21,3%	89 100,0%
ÜNİVERSİTE VE ÜZERİ	86 66,7%	20 15,5%	23 17,8%	129 100,0%
Toplam	212 68,2%	46 14,8%	53 17,0%	311 100,0%

P= 0,429

Okuryazar olmayanların %40'ı 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %40'ı bu konuda kararsız olduğunu ve %20'si bu adımı desteklemediğini belirtti.

Diplomasız okuyazarların %100'ü 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu belirtti.

İlkokul mezunlarının %79,5'i 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %7,7'si bu konuda kararsız olduğunu ve %12,8'i bu adımı desteklemediğini belirtti.

Ortaokul mezunlarının %68,1'i 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %21,3'ü bu konuda kararsız olduğunu ve %10,6'sı bu adımı desteklemediğini belirtti.

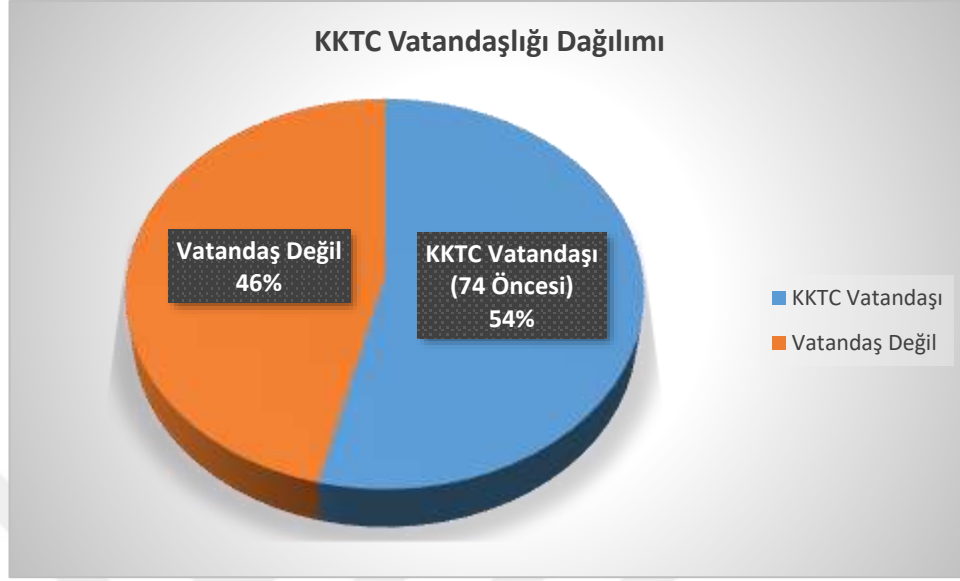
Lise mezunlarının %66,3'ü 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %12,4'ü bu konuda kararsız olduğunu ve %21,3'ü bu adımı desteklemediğini belirtti.

İlkokul mezunlarının %66,7'si 'Türkiye'nin Kıbrıs'ta üs açması ve Maraş'ın iskâna açılmasını doğru bulduğunu, %15,5'i bu konuda kararsız olduğunu ve %17,8'i bu adımı desteklemediğini belirtti.

“Fransızlar bugün güneyde bıraktığımız Tatlısu Bölgesi'nde Marie Bölgesi'nde deniz üssü kurmaya çalışıyorlar ve buralarda deniz üssü, deniz filosu bulundurmaya çalışıyorlar ve zaman zaman deniz filo suyu Fransızların deniz filosu Buralara gelip tatbikatları yapmaktadır. Yine aynı şekilde İtalyanlarda öyle. İngilizlerin zaten iki tane askerî bölgesi mevcuttur. Amerika'nın yapmış olduğu açıklamalarda Kıbrıs Adası etrafında ve Doğu Akdeniz'de büyük menfaatleri olduğunu dolayısıyla bu bölgede olduğunu ifade etmektedir. Yine Rusya aynı şekilde biliyorsunuz Suriye'nin içerisinde ve bölgededir. Fransızlar bu bölgededir. Almanlar bu bölgeye ilgi göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin kendi sahası içerisinde bu bölgede yabancı güçler menfaatleri icabı bulunuyorlarsa Türkiye'nin hayli hayli bulunması gerekmektedir ve Türkiye'yi yıldırma yönünde yapılan birtakım anlaşmalarda zaman içerisinde yürürlüğe giremeyeceği ortaya çıkacaktır. Çünkü Türkiye büyük bir kara parçasına sahiptir ve Doğu Akdeniz'e en geniş kıyısı olan bir ülkedir” (Töre, 2020).

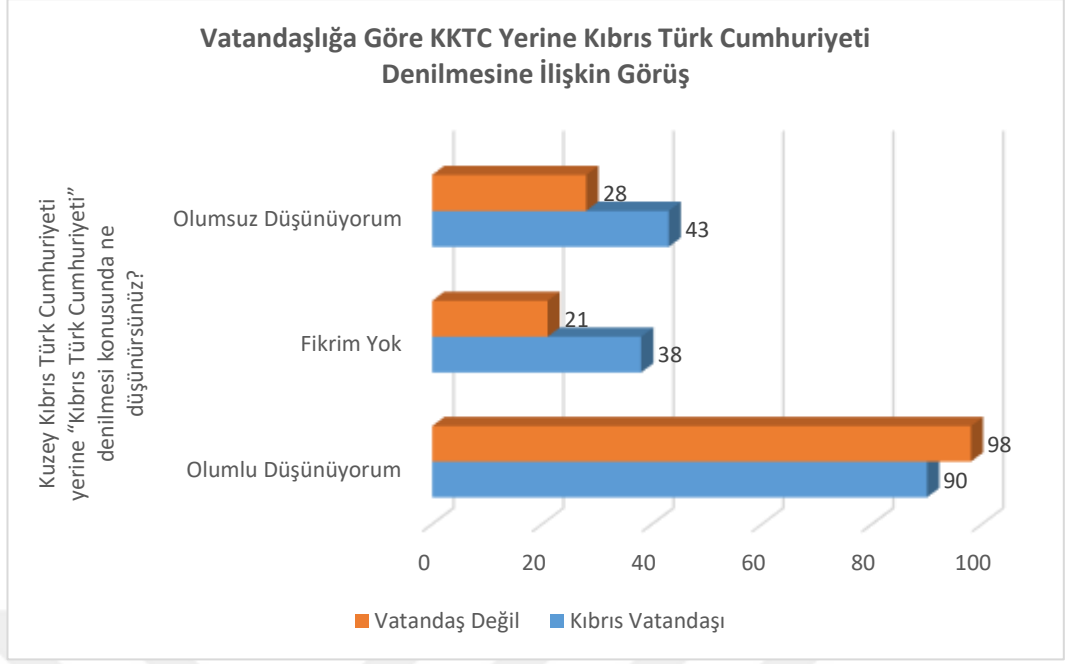
4.3. Vatandaşlık Çaprazlar

1. Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığı aldınız mı? Ne zamandan beri Kıbrıs'tasınız? 1974'ten Önce mi? Sonra mı? ve diğer sorular

Tablo 46: Vatandaşlığa Göre KKTC Yerine Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Denilmesine İlişkin Görüş

	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yerine “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” denilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?			Toplam
	OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	FİKRİM YOK	OLUMSUZ DÜŞÜNÜYORUM	
VATANDAŞ (Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığı almış olanlar)	90 52,6%	38 22,2%	43 25,1%	171 100,0%
VATANDAŞ DEĞİL	98 66,7%	21 14,3%	28 19,0%	147 100,0%
Toplam	188 59,1%	59 18,6%	71 22,3%	318 100,0%

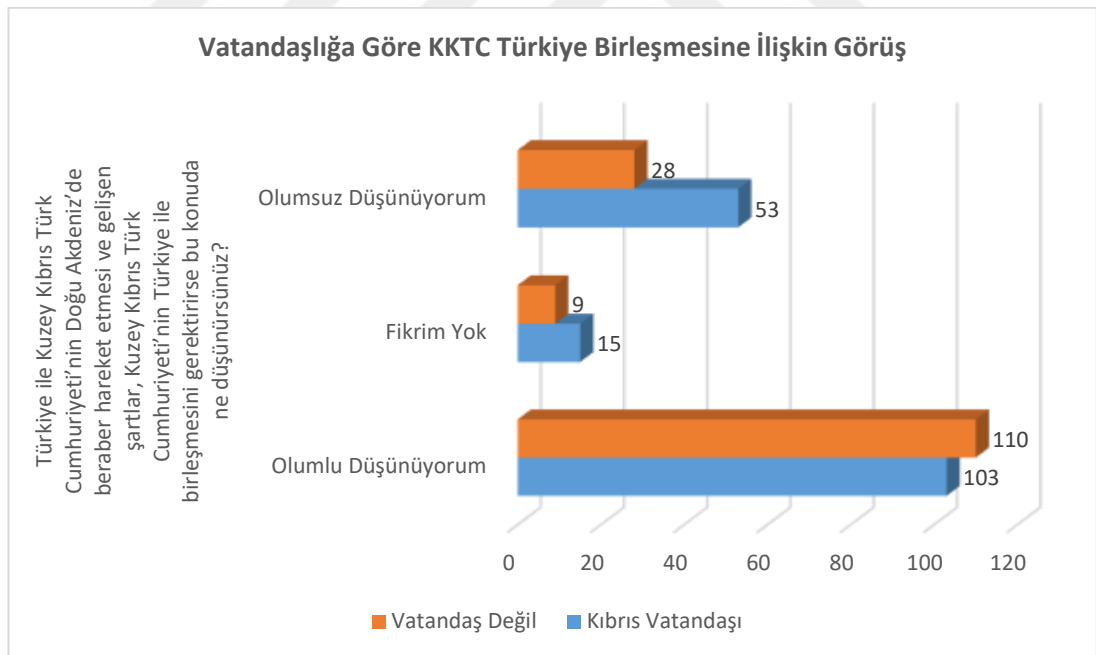
Kıbrıs vatandaşlarının (74 öncesi) %52,6'sı Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti (KKTC) yerine Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti (KTC) denilmesini olumlu değerlendirmekte, %22,2'si fikir beyan etmemekte ve %25,1'i konu hakkında olumsuz değerlendirmede bulunmaktadır.

Kıbrıs'ta yaşayıp vatandaşlığı bulunmayanların %66,7'si Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti (KKTC) yerine Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti (KTC) denilmesini olumlu değerlendirmekte, %14,3'ü fikir beyan etmemekte ve %19'u konu hakkında olumsuz değerlendirmede bulunmaktadır.

74'ten sonra yerleşen KKTC vatandaşları "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti" denilmesini %66,7 ile daha çok istemektedir. 74'ten önce orada olanların olumlu yaklaşım %52,6'dır.

Tablo 47: Vatandaşlığa Göre KKTC Türkiye Birleşmesine İlişkin Görüş

	Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Doğu Akdeniz'de beraber hareket etmesi ve gelişen şartlar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye ile birleşmesini gerektirirse bu konuda ne düşünürsünüz?			Toplam
	OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	FİKRİM YOK	OLUMSUZ DÜŞÜNÜYORUM	
VATANDAŞ	103 60,2%	15 8,8%	53 31,0%	171 100,0%
VATANDAŞ DEĞİL	110 74,8%	9 6,1%	28 19,0%	147 100,0%
Toplam	213 67,0%	24 7,5%	81 25,5%	318 100,0%

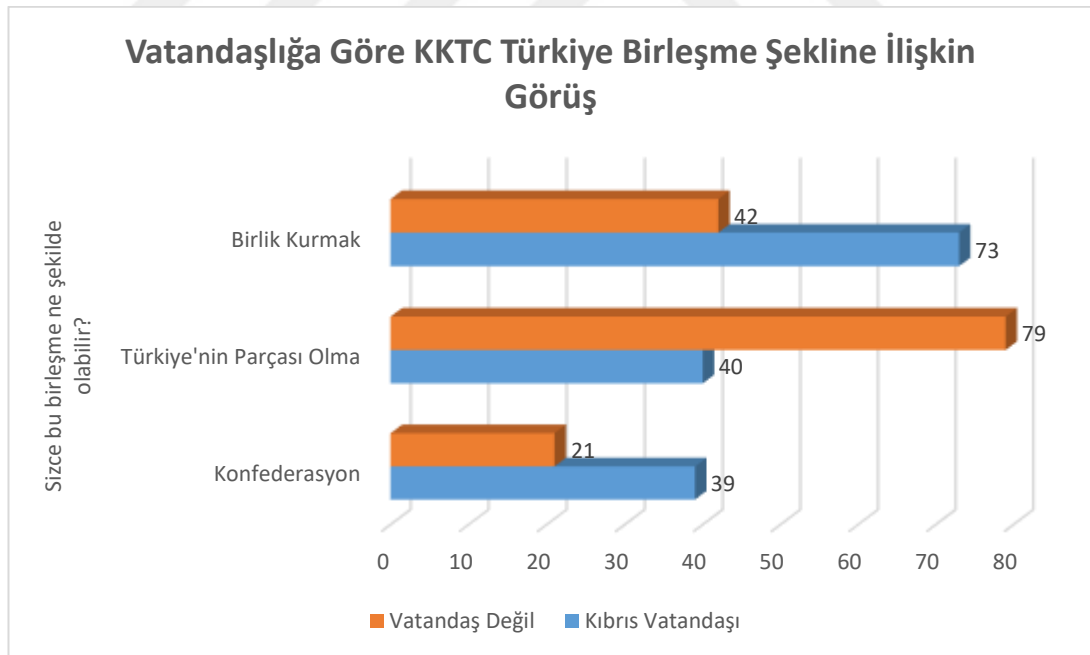

Kıbrıs vatandaşlarının (74 öncesi) %60,2'si Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti (KKTC) ile Türkiye'nin birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %8,8'i fikir beyan etmemekte ve %31'i konu hakkında olumsuz değerlendirmede bulunmaktadır.

Kıbrıs'ta yaşayıp vatandaşlığı bulunmayanların %74,8'i Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti (KKTC) ile Türkiye'nin birleşmesini olumlu değerlendirmekte, %6,1'i fikir beyan etmemekte ve %19'u konu hakkında olumsuz değerlendirmede bulunmaktadır.

Tablo 48: Vatandaşlığa Göre KKTC Türkiye Birleşme Şekline İlişkin Görüş

	Sizce bu birleşme ne şekilde olabilir?			Toplam
	KONFEDERASYON	TÜRKİYE'NİN PARÇASI OLMA	BİRLİK KURMAK	
VATANDAŞ	39 25,7%	40 26,3%	73 48,0%	152 100,0%
VATANDAŞ DEĞİL	21 14,8%	79 55,6%	42 29,6%	142 100,0%
Toplam	60 20,4%	119 40,5%	115 39,1%	294 100,0%

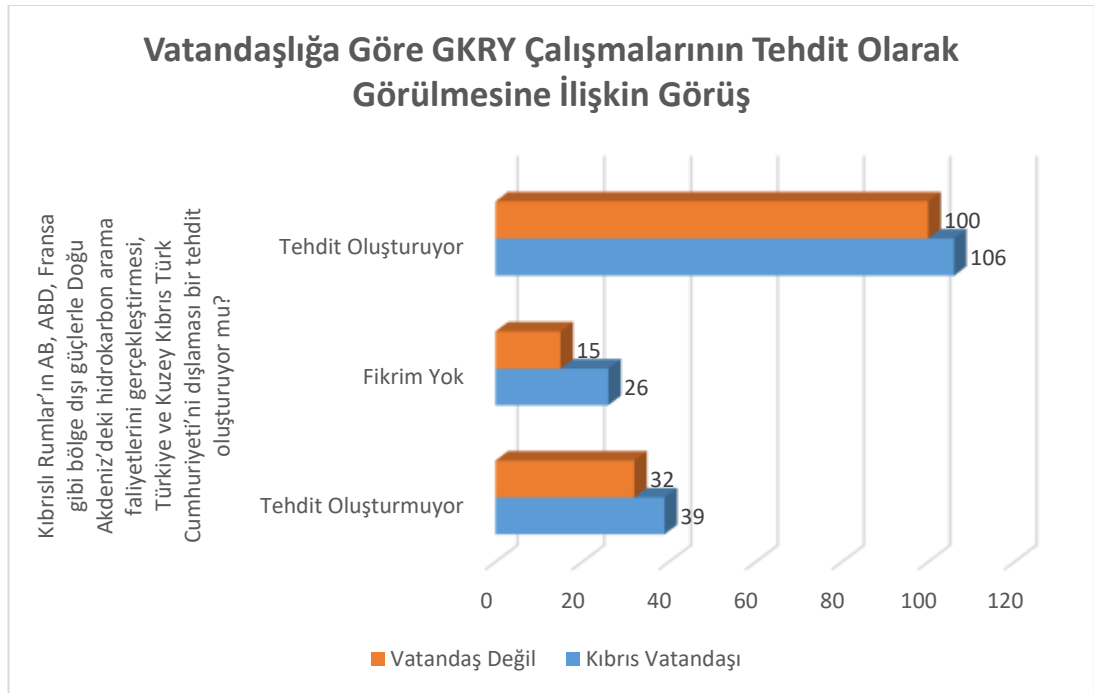

Kıbrıs vatandaşlarının(74 öncesi) %25,7'si Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti (KKTC) ile Türkiye'nin birleşmesinin konfederasyon ile %26,3'ü Türkiye'nin parçası olarak ve %48'i Türkiye ile birlik kurma yöntemi ile gerçekleşmesi noktasında fikirlerini beyan etmektedir.

Kıbrıs'ta yaşayıp vatandaşlığı bulunmayanların %14,8'i Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti (KKTC) ile Türkiye'nin birleşmesinin konfederasyon ile %55,6'sı Türkiye'nin parçası olarak ve %29,6'sı Türkiye ile birlik kurma yöntemi ile gerçekleşmesi noktasında fikirlerini beyan etmektedir.

Tablo 49: Vatandaşlığa Göre GKRY Çalışmalarının Tehdit Olarak Görülmesine İlişkin Görüş

	Kıbrıslı Rumlar'ın AB, ABD, Fransa gibi bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon arama faaliyetlerini gerçekleştirmesi, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni dışlaması bir tehdit oluşturuyor mu?			Toplam
	TEHDİT OLUŞTURMUYOR	FİKRİM YOK	TEHDİT OLUŞTURUYOR	
VATANDAŞ	39 22,8%	26 15,2%	106 62,0%	171 100,0%
VATANDAŞ DEĞİL	32 21,8%	15 10,2%	100 68,0%	147 100,0%
Toplam	71 22,3%	41 12,9%	206 64,8%	318 100,0%

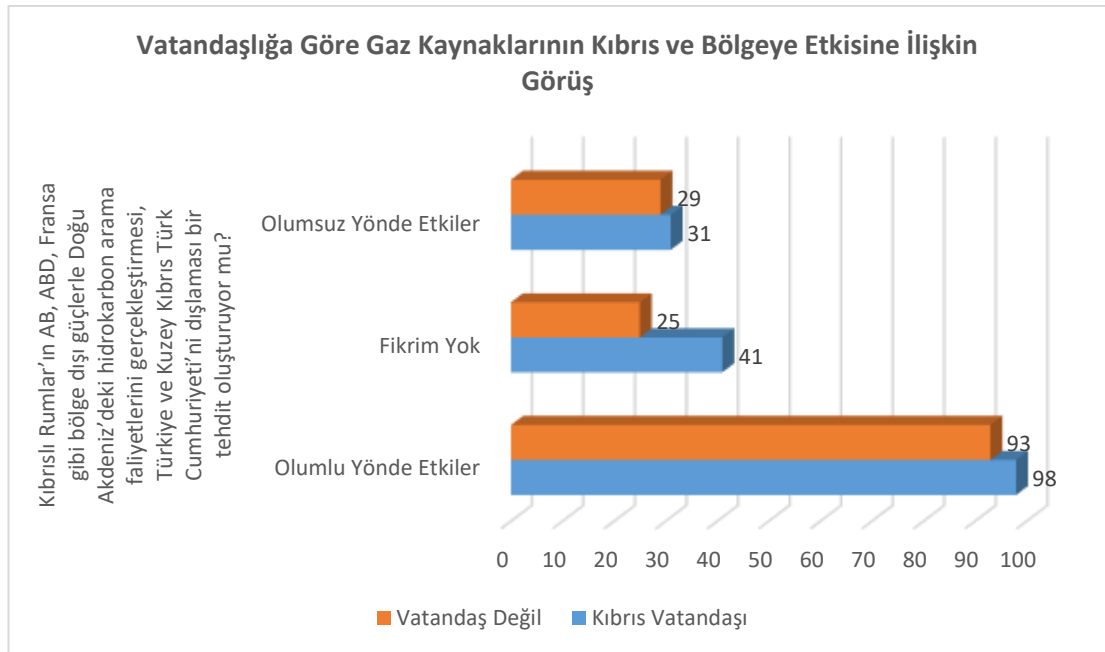
Kıbrıs vatandaşlarının(74 öncesi) %22,8'i GKRY'nin bölge dışı ülkelerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü çalışmaların Türkiye ve KKTC için tehdit oluşturmadığını,

%15,2'si konu hakkında fikir belirtmemekte ve %62'si bu konunun tehdit oluşturduğunu düşünmektedir.

Kıbrıs'ta yaşayıp vatandaşlığı bulunmayanların %21,8'i GKRY'nin bölge dışı ülkelerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü çalışmaların Türkiye ve KKTC için tehdit oluşturmadığını, %10,2'si konu hakkında fikir belirtmemekte ve %68'i bu konunun tehdit oluşturduğunu düşünmektedir.

Tablo 50: Vatandaşlığa Göre Gaz Kaynaklarının Kıbrıs ve Bölgeye Etkisine İlişkin Görüş

	Sizce Doğu Akdeniz ve Kıbrıs çevresindeki hidrokarbon rezervleri, Kıbrıs'ı ve bölgeyi nasıl etkiler?			Toplam
	OLUMLU YÖNDE ETKİLER	KARARSIZI M	OLUMSUZ YÖNDE ETKİLER	
VATANDAŞ	98 57,6%	41 24,1%	31 18,2%	170 100,0%
VATANDAŞ DEĞİL	93 63,3%	25 17,0%	29 19,7%	147 100,0%
Toplam	191 60,3%	66 20,8%	60 18,9%	317 100,0%

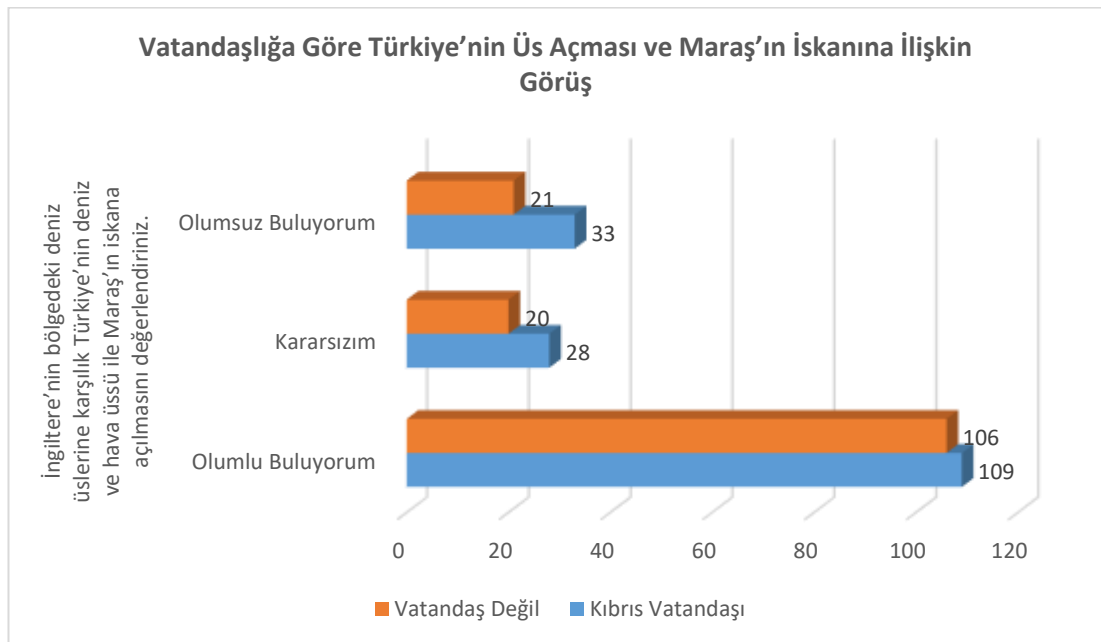

Kıbrıs vatandaşlarının (74 öncesi) %57,6'sı Doğu Akdeniz ve Kıbrıs çevresinde bulunan hidrokarbon kaynaklarının bölgeyi olumlu etkileyeceğini, %24,1'i konu hakkında fikrinin bulunmadığını ve %18,2'si olumsuz yönde etki yapacağı düşüncelerini ifade etmektedirler.

Kıbrıs'ta yaşayıp vatandaşlığı bulunmayanların %63,3'ü Doğu Akdeniz ve Kıbrıs çevresinde bulunan hidrokarbon kaynaklarının bölgeyi olumlu etkileyeceğini, %17'si konu hakkında fikrinin bulunmadığını ve %19,7'si olumsuz yönde etki yapacağı düşüncelerini ifade etmektedirler.

Tablo 51: Vatandaşlığa Göre Türkiye'nin Üs Açması ve Maraş'ın İskanına İlişkin Görüş

	İngiltere'nin bölgedeki deniz üslerine karşılık Türkiye'nin deniz ve hava üssü ile Maraş'ın iskâna açılmasını değerlendiriniz.			Toplam
	OLUMLU BULUYORUM	KARARSIZIM	OLUMSUZ BULUYORUM	
VATANDAŞ	109 64,1%	28 16,5%	33 19,4%	170 100,0%
VATANDAŞ DEĞİL	106 72,1%	20 13,6%	21 14,3%	147 100,0%
Toplam	215 67,8%	48 15,1%	54 17,0%	317 100,0%

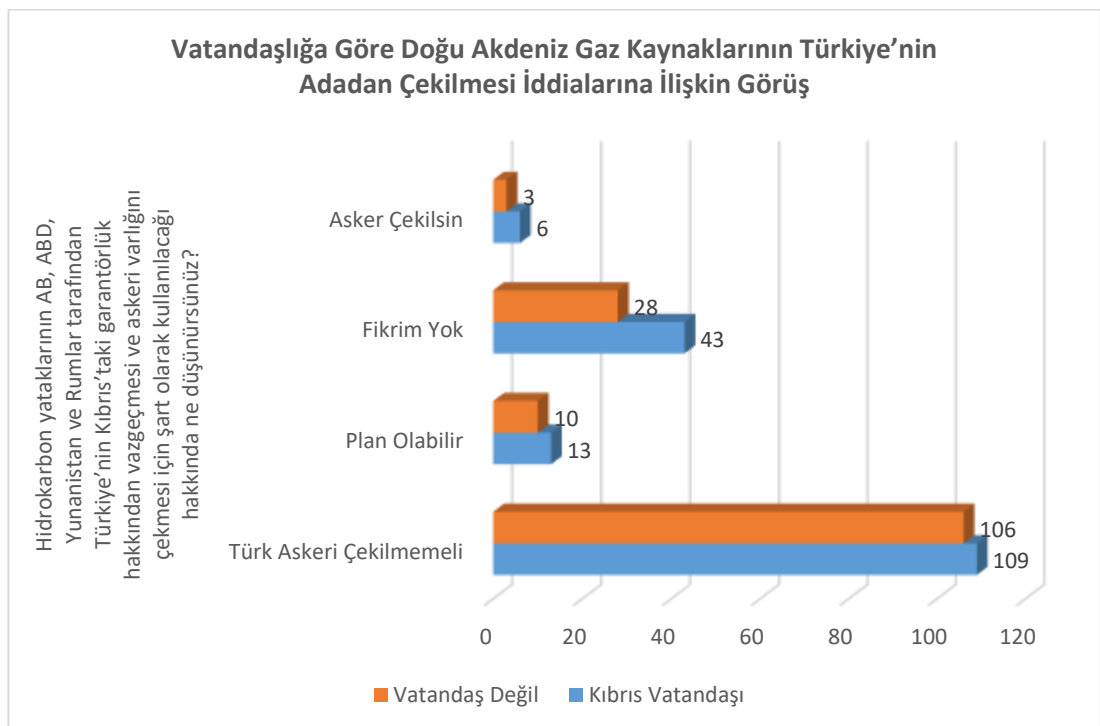

Kıbrıs vatandaşlarının (74 öncesi) %64,1'i Türkiye'nin Kıbrıs'ta deniz ve hava üssü açmasını ve Maraş'ın iskâna açılmasını olumlu değerlendirmekte, %16,5'i konu hakkında kararsız olduğunu belirtmekte ve %19,4'ü olumsuz değerlendirmede bulunmaktadır.

Kıbrıs'ta yaşayıp vatandaşlığı bulunmayanların %72,1'i Türkiye'nin Kıbrıs'ta deniz ve hava üssü açmasını ve Maraş'ın iskâna açılmasını olumlu değerlendirmekte, %13,6'sı konu hakkında kararsız olduğunu belirtmekte ve %14,3'ü olumsuz değerlendirmede bulunmaktadır.

Tablo 52: Vatandaşlığa Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynaklarının Türkiye'nin Adadan Çekilmesine İlişkin Görüş

	Hidrokarbon yataklarının AB, ABD, Yunanistan ve Rumlar tarafından Türkiye'nin Kıbrıs'taki garantörlük hakkından vazgeçmesi ve askerî varlığını çekmesi için şart olarak kullanılacağı hakkında ne düşünüyorsunuz?				Toplam
	OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	ASKER ÇEKİLSİN	
VATANDAŞ	109 63,7%	13 7,6%	43 25,1%	6 3,5%	171 100,0%
VATANDAŞ DEĞİL	106 72,1%	10 6,8%	28 19,0%	3 2,0%	147 100,0%
Toplam	215 67,6%	23 7,2%	71 22,3%	9 2,8%	318 100,0%

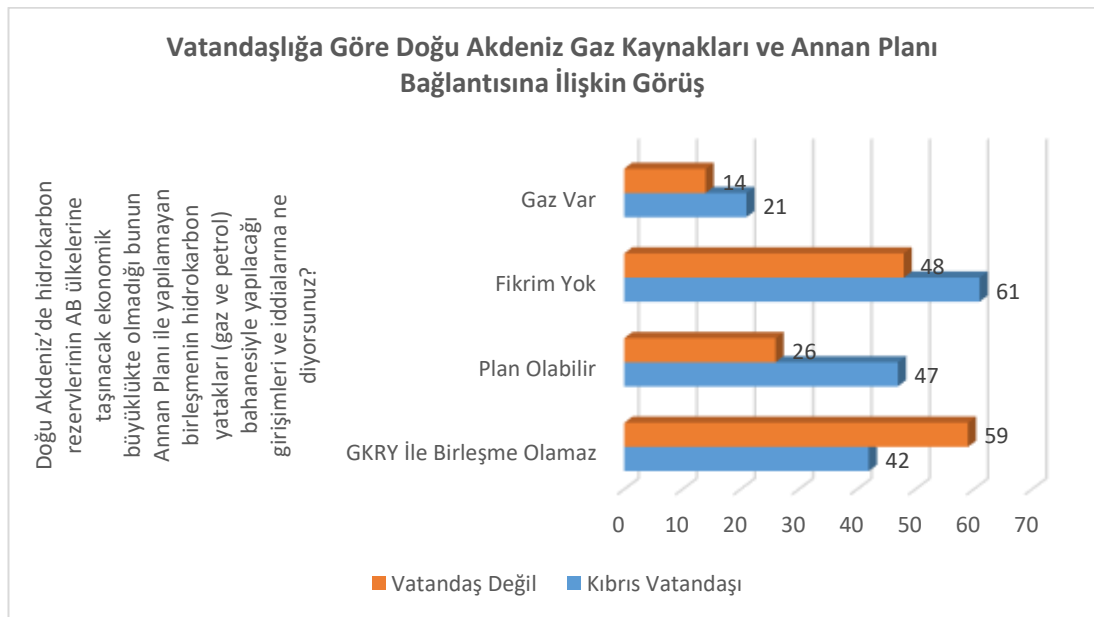

Kıbrıs vatandaşlarının (74 öncesi) %63,7'si Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî varlığı ve garantörlüğünün sonlandırılması için kullanılabileceği iddialarına karşı çıkmakta ve askerinin hiçbir şartta çekilmemesi gerektiğini ifade etmekte, %7,6'sı böyle bir planın olabileceğini ifade etmekte, 25,1'i konu hakkında fikrinin olmadığını belirtmekte ve %3,5'i askerinin çekilmesi yönünde fikirlerini bildirdi.

Kıbrıs'ta yaşayıp vatandaşlığı bulunmayanların %72,4'i Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî varlığı ve garantörlüğünün sonlandırılması için kullanılabileceği iddialarına karşı çıkmakta ve askerinin hiçbir şartta çekilmemesi gerektiğini ifade etmekte, %6,8'i böyle bir planın olabileceğini ifade etmekte, 19'u konu hakkında fikrinin olmadığını belirtmekte ve %2'si askerinin çekilmesi yönünde fikirlerini bildirdi.

Tablo 53: Vatandaşlığa Göre Doğu Akdeniz Gaz Kaynakları ve Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş

	Annan Planı				Toplam
	BİRLEŞME OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	GAZ VAR	
VATANDAŞ	42 24,6%	47 27,5%	61 35,7%	21 12,3%	171 100,0%
VATANDAŞ DEĞİL	59 40,1%	26 17,7%	48 32,7%	14 9,5%	147 100,0%
Toplam	101 31,8%	73 23,0%	109 34,3%	35 11,0%	318 100,0%

Kıbrıs vatandaşlarının (74 öncesi) %24,6'sı GKRY ile birleşme olamayacağını, %27,5'i gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %35,7'si konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %12,3'ü bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

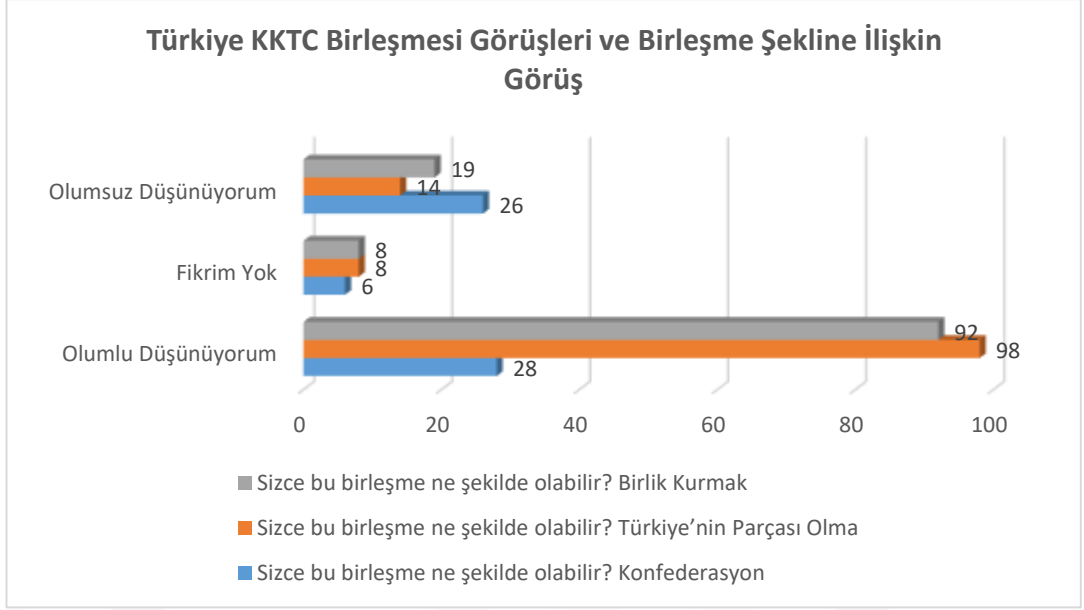
Kıbrıs'ta yaşayıp vatandaşlığı bulunmayanların %40,1'i GKRY ile birleşme olamayacağını, %17,7'si gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %32,7'si konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %9,5'i bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti

4.4. Birleşme Çapraz

Tablo 54: Türkiye KKTC Birleşmesi Görüşleri ve Birleşme Şekline İlişkin Görüş

1. Türkiye KKTC Birleşmesi ve Birleşme Şekli

	Sizce bu birleşme ne şekilde olabilir?			Toplam
	KONFEDERASYON	TÜRKİYE'NİN PARÇASI OLMA	BİRLİK KURMAK	
OLUMLU DÜŞÜNÜYORUM	28 12,8%	98 45,0%	92 42,2%	218 100,0%
FİKRİM YOK	6 27,3%	8 36,4%	8 36,4%	22 100,0%
OLUMSUZ DÜŞÜNÜYORUM	26 44,1%	14 23,7%	19 32,2%	59 100,0%
Toplam	60 20,1%	120 40,1%	119 39,8%	299 100,0%

Kıbrıs ile Türkiye'nin birleşmesini olumlu değerlendirenlerin %12,8'i konfederasyon ile %45'i Türkiye'nin parçası olarak ve %42,2'si de birlik kurmak yöntemi ile bu birleşmenin gerçekleşmesi konusunda fikirlerini beyan etti.

4.5. Tehdit Çapraz

Tablo 55: Doğu Akdeniz'deki GKRY Faaliyetlerin Tehdit Görülmesi ve Annan Planı Bağlantısına İlişkin Görüş

	Annan Planı				Toplam
	BİRLEŞME OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	GAZ VAR	
TEHDİT OLUŞTURMUYOR	24 33,3%	19 26,4%	21 29,2%	8 11,1%	72 100,0%
FİKRİM YOK	5 11,9%	9 21,4%	28 66,7%	0 0,0%	42 100,0%
TEHDİT OLUŞTURUYOR	73 34,9%	45 21,5%	64 30,6%	27 12,9%	209 100,0%
Toplam	102 31,6%	73 22,6%	113 35,0%	35 10,8%	323 100,0%

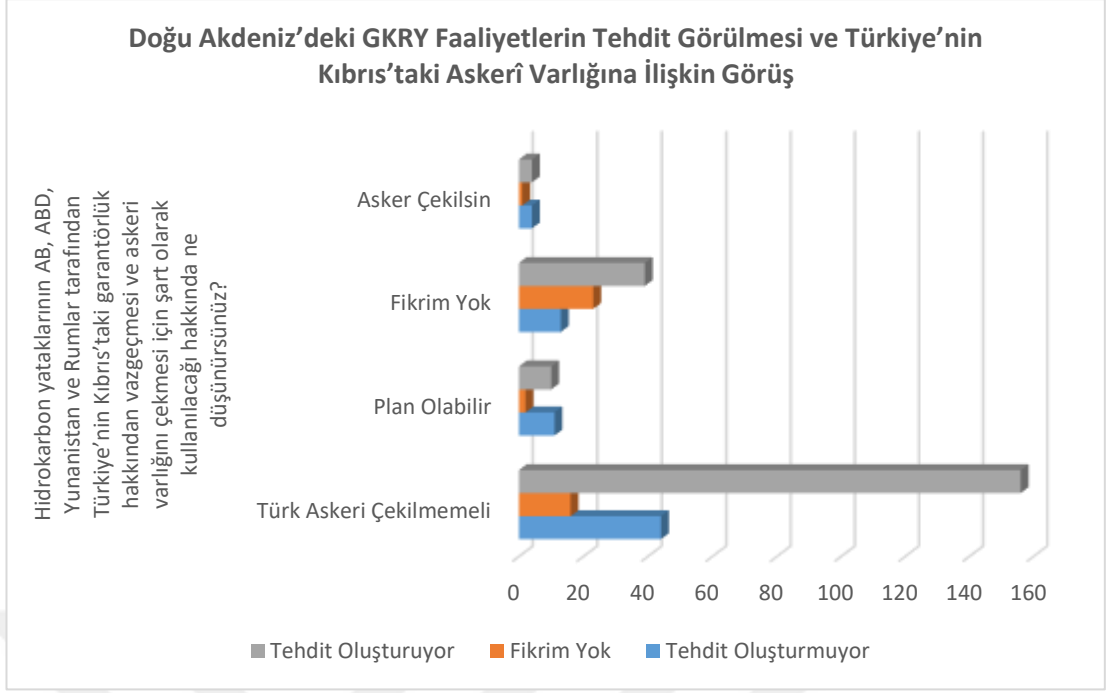
GKRY'nin bölge dışı ülkelerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü çalışmaların Türkiye ve KKTC için tehdit oluşturmadığını ifade edenlerin %33,3'ü GKRY ile birleşme olamayacağını, %26,4'ü gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %29,2'si konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %11,1'i bölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

GKRY'nin bölge dışı ülkelerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü çalışmaların Türkiye ve KKTC için tehdit oluşturması hususunda fikri bulunmayanların %11,9'u GKRY ile birleşme olamayacağını, %21,4'ü gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %66,7'si konu hakkında fikir sahibi olmadığı görüşlerini ifade etti.

GKRY'nin bölge dışı ülkelerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü çalışmaların Türkiye ve KKTC için tehdit oluşturduğunu ifade edenlerin %34,9'u GKRY ile birleşme olamayacağını, %21,5'i gaz kaynaklarının böyle bir planın parçası olarak kullanılabileceğini, %30,6'sı konu hakkında fikir sahibi olmadığını ve %12,9'ubölgede AB'ye ihraç edilecek bir gaz potansiyeli bulunduğunu ve böyle bir durumun söz konusu olmadığı görüşlerini ifade etti.

Tablo 56: Doğu Akdeniz'deki GKRY Faaliyetlerin Tehdit Görülmesi ve Türkiye'nin Kıbrıs'taki Askerî Varlığına İlişkin Görüş

	Hidrokarbon yataklarının AB, ABD, Yunanistan ve Rumlar tarafından Türkiye'nin Kıbrıs'taki garantörlük hakkından vazgeçmesi ve askerî varlığını çekmesi için şart olarak kullanılacağı hakkında ne düşünüyorsunuz?				Toplam
	OLAMAZ	PLAN OLABİLİR	FİKRİM YOK	ASKER ÇEKİLSİN	
TEHDİT OLUŞTURMUYOR	44 61,1%	11 15,3%	13 18,1%	4 5,6%	72 100,0%
FİKRİM YOK	16 38,1%	2 4,8%	23 54,8%	1 2,4%	42 100,0%
TEHDİT OLUŞTURUYOR	156 74,6%	10 4,8%	39 18,7%	4 1,9%	209 100,0%
Toplam	216 66,9%	23 7,1%	75 23,2%	9 2,8%	323 100,0%

GKRY'nin bölge dışı ülkelerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü çalışmaların Türkiye ve KKTC için tehdit oluşturmadığını ifade edenlerin %61,1'i Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî varlığı ve garantörlüğünün sonlandırılması için kullanılabileceği iddialarına karşı çıkmakta ve askerin hiçbir şartta çekilmemesi gerektiğini ifade etmekte %15,3'ü böyle bir planın olabileceğini ifade etmekte 18,1'i konu hakkında fikrinin olmadığını belirtmekte ve %5,6'sı askerin çekilmesi yönünde fikirlerini bildirdi.

GKRY'nin bölge dışı ülkelerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü çalışmaların Türkiye ve KKTC için tehdit oluşturması hususunda fikri bulunmayanların %38,1'i Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî varlığı ve garantörlüğünün sonlandırılması için kullanılabileceği iddialarına karşı çıkmakta ve askerin hiçbir şartta çekilmemesi gerektiğini ifade etmekte %4,8'i böyle bir planın olabileceğini ifade etmekte 54,8'i konu hakkında fikrinin olmadığını belirtmekte ve %2,4'ü askerin çekilmesi yönünde fikirlerini bildirdi.

GKRY'nin bölge dışı ülkelerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü çalışmaların Türkiye ve KKTC için tehdit oluşturduğunu ifade edenlerin %74,6'sı Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarının Türkiye'nin Kıbrıs'taki askerî varlığı ve garantörlüğünün sonlandırılması için kullanılabileceği iddialarına karşı çıkmakta ve askerin hiçbir şartta çekilmemesi gerektiğini ifade etmekte %4,8'i böyle bir planın olabileceğini

ifade etmekte 18,7'si konu hakkında fikrinin olmadığını belirtmekte ve %1,9'u askerinin çekilmesi yönünde fikirlerini bildirdi.

Tablo 57: Doğu Akdeniz'deki GKRY Faaliyetlerin Tehdit Görülmesi ve Türkiye'nin Üs Açmasına İlişkin Görüş

	İngiltere'nin bölgedeki deniz üslerine karşılık Türkiye'nin deniz ve hava üssü ile Maraş'ın iskâna açılmasını değerlendiriniz.			Toplam
	OLUMLU BULUYORUM	KARARSIZIM	OLUMSUZ BULUYORUM	
TEHDİT OLUŞTURMUYOR	40 56,3%	7 9,9%	24 33,8%	71 100,0%
FİKRİM YOK	20 50,0%	15 37,5%	5 12,5%	40 100,0%
TEHDİT OLUŞTURUYOR	156 75,4%	26 12,6%	25 12,1%	207 100,0%
Toplam	216 67,9%	48 15,1%	54 17,0%	318 100,0%

GKRY'nin bölge dışı ülkelerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü çalışmaların Türkiye ve KKTC için tehdit oluşturmadığını ifade edenlerin %56,3'ü Türkiye'nin Kıbrıs'ta deniz ve hava üssü açmasını ve Maraş'ın iskâna açılmasını olumlu değerlendirmekte, %9,9'u konu hakkında kararsız olduğunu belirtmekte ve %33,8'i olumsuz değerlendirmede bulunmaktadır.

GKRY'nin bölge dışı ülkelerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü çalışmaların Türkiye ve KKTC için tehdit oluşturması hususunda fikri bulunmayanların %50'si Türkiye'nin Kıbrıs'ta deniz ve hava üssü açmasını ve Maraş'ın iskâna açılmasını olumlu değerlendirmekte, %37,5'i konu hakkında kararsız olduğunu belirtmekte ve %12,5'i olumsuz değerlendirmede bulunmaktadır.

GKRY'nin bölge dışı ülkelerle Doğu Akdeniz'de yürüttüğü çalışmaların Türkiye ve KKTC için tehdit oluşturduğunu ifade edenlerin %75,4'ü Türkiye'nin Kıbrıs'ta deniz ve hava üssü açmasını ve Maraş'ın iskâna açılmasını olumlu değerlendirmekte, %12,6'sı konu hakkında kararsız olduğunu belirtmekte ve %12,1'i olumsuz değerlendirmede bulunmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Doğu Akdeniz Avrupa, Asya ve Afrika'nın kesişim noktasında bulunan stratejik yarı kapalı bir deniz havzasıdır. Bundan dolayı jeopolitik ve jeostratejik olarak tarihin her döneminde önemli güç mücadelelerine sahne olmuştur. Son dönemde gerçekleştirilen enerji kaynaklarının keşfi ile Doğu Akdeniz'in önemi daha da artmıştır. 14 boru hattının yarı kapalı havza olan Doğu Akdeniz üzerinden pazarlara ulaşması gerek Süveyş Kanalı üzerinden gerek Cebelitarık Boğazı ve gerekse İstanbul – Çanakkale boğazları üzerinden sağlanması buraya olan ilgiyi artırmaktadır. Bölge ülkelerinin enerji arama faaliyetlerinin yanı sıra AB, ABD, Rusya, Çin, İngiltere ve Fransa gibi küresel aktörlerin de bölgedeki çalışmaları süreci daha da karmaşık hale getirmiştir. Dünya, Ortadoğu'daki gelişmelerle birlikte ele alındığında II. Dünya Savaşından bu tarafa yaşanan ciddi bir saflaşmayla karşı karşıyadır.

Doğu Akdeniz'in stratejik önemi günümüzde öyle bir boyuta gelmiştir ki büyük dünya devletleri hedeflerini bu bölgeye göre şekillendirmektedir. ABD'nin dünya hâkimiyetini sürdürme arzusu, Orta Doğu, Afrika ve Asya'nın kontrolünü sağlamak amaçlı Doğu Akdeniz'de bulunmaktadır. Rusya, Suriye'deki iç kargaşadan dolayı bu ülkenin yöneticilerinin davetiyle Doğu Akdeniz'e inmiştir. Çin ise Kuşak-Yol Projesi ile dünya ticaretinde daha etkin olma girişimleri nedeniyle Doğu Akdeniz'e gelmeye çalışmakta ve bu doğrultuda bölge ülkeleri ile iş birliklerine girişmektedir. Başta İngiltere ve Fransa olmak üzere AB ülkeleri birlik üyesi olan Yunanistan ve GKRY üzerinden bölgenin stratejik konumundan istifade etmek, enerji ihtiyacını Rusya'ya bağımlılıktan kurtarıp çeşitlendirmek için keşfedilen hidrokarbon kaynaklarını Avrupa'ya taşımak üzere bölge ile ilgilenmektedir. Türkiye ise büyük güçlerin bölgedeki hedefleri ile bu hedeflere yönelik atıkları adımlar karşısında Akdeniz'de ülke güvenliğini sağlamak, Garantörlükten doğan KKTC halkının hak ve menfaatlerini muhafaza etmek ve bölgede keşfedilen enerji kaynakları üzerindeki menfaatlerini korumak üzere çalışmalarını hızlandırmıştır. Eğer biz 2004'teki referandumda Annan Planı'nı kabul ettiğimiz gibi Rumlar da kabul etmiş olsaydı ve o günlerde sürdürülen Annan Planı'ndaki politikalar başarıya ulaşmış olsaydı bugün Kıbrıs ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki varlığı gibi konuları konuşmamız değil düşünmemiz bile mümkün olmayacaktı.

Doğu Akdeniz’de gerçekleştirilen sismik çalışmalar ve sondaj faaliyetleri neticesinde 3,5 trilyon m³ gaz rezervinin olduğu tespit edilmiştir. Birçok bölge ülkesinin gaz kaynakları arama faaliyetlerinde önemli mesafe kat etmiş olması yeni bulunacak kaynakların daha küçük çaplı olacağını göstermektedir. Dünya doğal gaz rezervinin 186 trilyon m³ olduğu düşünüldüğünde yeni kaynaklar keşfedilmedikçe küresel piyasalarda dünya ölçeğinde etkili olacak büyüklükte bir rezerv olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yapılan teknik çalışmalar neticesinde bölgede keşfedilen kaynakların bölge ülkeleri için önemli olduğu sonucuna varılmaktadır. Enerji kaynaklarının taşınması çalışmalarının ise Türkiye üzerinden mümkün olabileceği görülmektedir.

Mısır deltasının bulunduğu Zohr sahasında keşfedilen kaynaklar, İsrail açıklarında Leviathan ve Tamar bölgesindeki keşifler ve bir miktar da GKRY güneyindeki Afrodit bölgesinde gaz rezervleri tespit edilmiştir. Tespit edilen bu rezervlerin denizin altından boru döşenmesi suretiyle Girit üzerinden Yunanistan’a oradan Avrupa pazarına taşınması fikri denizin altında ki 2000m dibinde basıncın artacağı, gelgitlerle birlikte çok özel boruların üretimi gerektiğinden, deniz tabanının yapısının uygun olmamasından, ayrıca bu rezervlerin toplam varlığının ekonomik değer olarak ele alındığında denizin tabanından Avrupa’ya taşımak mümkün değildir. Bölgedeki kaynaklar ancak Türkiye üzerinden Avrupa pazarına gidebilecektir. Diğer alternatifin politik ve siyasi tutumdan ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Türkiye’nin bu durumun farkında olarak hem kendi hem KKTC menfaatlerini sonuna kadar savunması gerekmektedir.

Bölgede küresel gaz piyasalarında etkili olacak büyüklükte bir rezerv olmadığı halde uluslararası büyük devlet ve onların önde gelen enerji şirketlerinin faaliyet yürütmeleri meselenin sadece enerji odaklı değil, bununla birlikte siyasi yönünün de olduğu izlenimini vermektedir. Irak’ın işgali ile başlayan Arap Baharı olarak ifade edilen süreçle devam eden Tunus, Mısır ve Libya’da büyük değişimlere neden olan hadiseler Suriye’de iç karışıklık ve parçalanmaya sebep olmuştur. Bu hadiseler ülkelerin siyasi, askeri ve iktisadi olarak istikrarsızlaştırılması ile gerçekleştirilmiştir. Bütün bu istikrarsızlaştırılan bölgelerin Doğu Akdeniz çevresindeki ülkeler olması üzerinden meseleyi sadece enerji bağlamında ele almanın olayları anlamak için yetersiz kalacağını söyleyebiliriz.

Türkiye, ilk başta AB'yi önceleyen politikalardan dolayı GKRY ve Yunanistan'ın yaptığı girişimleri, anlaşmaları ve bölgedeki gelişmeleri takip etmekle yetinmiştir. MEB çalışmalarında geç kalmıştır. Şimdi Türkiye açığı hızlı bir şekilde kapatmalı, sismik araştırma ve sondaj faaliyetlerini kararlılıkla devam ettirmelidir. Libya ile MEB anlaşmasında elde etmiş olduğu kazanımını muhafaza etmelidir. Hakkaniyet çerçevesinde ortaya koyduğu bölgelerde sismik araştırma ve sondaj çalışmalarına başlamalıdır.

Bütün bu gelişen ve gelişmekte olan olayların merkezinde bulunan ve hidrokarbon kaynakları üzerinden yaşanan tartışmaların odağında yer alan KKTC vatandaşlarıdır. Onların düşüncelerini, olaylara bakış açılarını öğrenmek üzere Kıbrıs'ın demografik şartları dikkate alınarak, 27-28 Eylül 2019 tarihlerinde Lefkoşa, Girne, Gazimağusa, Güzelyurt ve Lefke ilçelerinde 18 yaş ve üzeri 324 katılımcı ile yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu konuda Kıbrıs'ta Doğu Akdeniz'e yönelik gerçekleştirilen ilk çalışma olması ayrıca önem arz etmektedir. Katılımcıların sorulara verdiği cevaplar ana hatlarıyla incelendiğinde;

- Türkiye ve KKTC'nin menfaatlerinin korunması için Türkiye'nin Kıbrıs'ta askeri varlığını kesinlikle sürdürmesi, garantörlük hakkından asla vazgeçmemesi istenmektedir. Bölgede yürütülen Türkiye ve KKTC'yi dışlama çalışmalarının böylece önüne geçileceği düşünülmektedir.
- KKTC halkının ezici bir çoğunluğu, Türkiye ile her halükarda şekli farklı olmakla birlikte (Türkiye'nin parçası olma, Birlik kurma ve Konfederasyon) kesinlikle beraber olmayı istemektedir.
- Bölge dışı aktörlerle (ABD, AB, Fransa gibi...) Yunanistan ve GKRY ile birlikte Türkiye ve KKTC'nin bölgede tespit edilen hidrokarbon kaynakları faaliyetlerinden dışlanmaya çalışıldığını, bölgede KKTC için tehlikenin geçmediğini ve tehdidin hala sürdüğünü ifade etmişlerdir.
- KKTC isminin yerine "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti" denmesine büyük çoğunluk sıcak bakmaktadır.
- Kapalı olan Maraş bölgesinin açılmasını ayrıca Karpaz bölgesinde Türkiye'nin hava ve deniz üssünün açılması gerektiğine inanmaktadırlar.
- KKTC halkının GKRY'nin Kıbrıs adına tek başına yürüttüğü faaliyetlerin bir tehdit oluşturduğunu, bölgedeki gaz kaynaklarının Annan Planı ile gerçekleştirilemeyen GKRY – KKTC birleşmesini sağlanması planı için

kullanılacağı iddiasının doğru olabileceğini ancak bunun kabul edilemeyeceğini ifade etmişler, Annan Planı ile elde edilemeyen bu iki birleşmenin gaz ve petrol bahanesi ile yapılmaya çalışıldığını belirtmişlerdir.

- 1974 Harekatından önce orada yaşayan ve Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığı alan Türkler ile 1974 Kıbrıs Barış Harekatından sonra KKTC yerleşerek KKTC vatandaşı olan Türklerin yukarıda ifade edilen hususlarda büyük bir görüş birliği içinde olduklarını memnuniyetle müsaade etmiş bulunmaktayız.

Doğu Akdeniz Bölgesinde bugün ortaya çıkan tablo, eğer adımlar dikkatli atılırsa Türkiye'nin lehine olacaktır. Bu çerçevede Türkiye'nin aleyhinde planlanan gelişmeleri öngörmesi gerekir. ABD, AB, Yunanistan ve GKRY'nin BM üzerinden çözüm adı altında Kıbrıs'ın elimizden alınması, Türk askerinin adadan çekilmesi ve bizim Anadolu'ya hapsedilerek Doğu Akdeniz'de hiçbir hak iddia etmememiz için elinden geleni yapacağını bilmelidir. Türkiye'nin aleyhinde yürütülen bu çalışmalara karşı tedbir alması, başta ekonomi olmak üzere milli hususlarda birlik beraberliğin ülke içinde tesis edilmesi elzemdir.

Doğu Akdeniz'de keşfedilen kaynakların çıkarılması ve ihraç edilmesi için Kıbrıs Sorunu ve Filistin sorunu başta olmak üzere ihtilafli konuların çözümlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte Suriye, Libya, Lübnan ve Mısır'daki siyasi belirsizlik ve kargaşanın ortadan kalkması gerekmektedir. ABD ve AB'nin Orta Doğu'daki bütün politikalarını İsrail'in güvenliği ve enerji kaynakları ve nakil yolları hakimiyeti üzerinden değerlendirmesi, bölgedeki problemlerin çözülmesinin önündeki en büyük çıkmaz ve engeldir.

Sonuç olarak;

- Türkiye ve Kıbrıs'ta bulunan Mersin İskenderun gibi ve diğer limanların, tersanelerin uluslararası gemi trafiğine uygun hale getirilmesi, yeni liman ve tersanelerin inşa edilmesi gerekir.
- Doğu Akdeniz'deki gelişmeler ve bölgesel politikalar bağlamında, Türkiye'nin Mısır ve Suriye ile ilişkiler ülkemizin menfaatleri çerçevesinde yeniden ele alarak çözmelidir. Böylece Türkiye'nin karşısında oluşturulmaya çalışılan birtakım ittifakları boşa çıkartmamız mümkün olur.

- Türkiye Doğu Akdeniz’de ki hidrokarbon yatakları hususunda haklarını uluslararası hukuk çerçevesinde bütün platformlarda Dünya kamuoyunu bilgilendirmeli, diplomasiyi kullanmalıdır.
- Libya’da BM’nin tanıdığı Ulusal Mutabakat Hükümeti ile Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları Sınırlama Anlaşması yapması büyük kazanım olmuştur, bunun korunması gerekir.
- Türkiye, Lübnan’da rezervlerin yüksek olma ihtimaline karşı gelişmeleri yakından takip ederek Libya’daki gibi bir MEB Anlaşması yapmalıdır. Lübnan MEB’inde sismik ve sondaj faaliyetlerinde yardımcı olmalı, siyasi çalkantının ortadan kalkması için bölge ülkeleri nezdinde girişimlerde bulunmalıdır.
- Türkiye, Karadeniz’de kıyıdaş ülkelerle daha önce yapmış olduğu MEB Anlaşmaları çerçevesinde sismik arama ve sondaj faaliyetlerine bir an önce başlamalıdır.
- Orta Doğu’da istikrarsızlığın odağı olarak gösterilen İsrail’in hidrokarbon kaynaklarının çıkarılması ile başta AB olmak üzere, çevre ülkelere pazarlanması hususunda bölgede aktif çalışma yürütmektedir. Türkiye, enerji kaynaklarının ihracında önemli rol oynayan ve organize etmeye çalışan İsrail’in bu düşüncesini uygulaması için her hâlükârda Türkiye’ye muhtaç olduğunu bilerek hareket edilmelidir.

KAYNAKÇA

- (2018, Nisan 11). İktibas Dergisi: <http://iktibasdergisi.com/wp-content/uploads/2018/04/11-20.jpg> adresinden alınmıştır
- Administration, L. P. Lebanese Petroleum Administration. *Lebanese Petroleum Administration*. Lebanese Petroleum Administration.
- Aksoy, H. (2019, Aralık 13). *Dışişleri Sözcüsü Aksoy'dan AB'ye 'Libya mutabakatı' tepkisi*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/disisleri-sozcusu-aksoydan-abye-libya-mutabakati-tepkisi/1673328> adresinden alınmıştır
- Akşam. (2017, Aralık 15). *Filistin haritası Mescidi Aksa Doğu Kudüs'te mi? Doğu Kudüs nerede önemi nedir?* Akşam: <https://www.aksam.com.tr/yasam/dogu-kudus-neresi-onemi-ne-filistin-haritasi-nasil/haber-688354> adresinden alınmıştır
- Akyener, O. (2020, Ocak 10). Doğu Akdeniz Enerji Politikalarının Kıbrıs Üzerinden Türkiye'ye Etkileri. (İ. Tonguç, Röportajı Yapan) Ankara, Türkiye.
- Akyener, O. (2017). *Doğu Akdeniz Gaz Politikaları*. Ankara: TENVA.
- Anadolu Ajansı. (2020, Ocak 19). *KKTC Dışişleri Bakanı Özersay: KKTC'nin TPAO'ya verdiği tüm lisans alanlarında kazı yapılacak*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kktc-disisleri-bakani-ozersay-kkctcnin-tpaoya-verdigitum-lisans-alanlarinda-kazi-yapilacak/1707492> adresinden alınmıştır
- Anadolu Ajansı. (2020, Ocak 20). *KKTC Enerji Bakanı Taçoy: Ada'da korsan bir devlet varsa o da Rum liderliğidir*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kktc-enerji-bakani-tacoy-adada-korsan-bir-devlet-varsa-o-da-rum-liderligidir/1708684> adresinden alınmıştır
- Armaoğlu, F. (1989). *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Atun, A. (2020, Ocak 3). Doğu Akdeniz Enerji Politikalarının Kıbrıs Üzerinden Türkiye'ye Etkileri. (İ. Tonguç, Röportajı Yapan) KKTC.
- Atun, P. D., & Gürdeniz, C. (2019, Aralık 14). *Türkiye ile Libya Arasındaki Anlaşma Bölgenin Enerjisini Artıracak*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/libya/turkiye-ile-libya-arasindaki-anlasma-bolgenin-enerjisini-artiracak-/1673492> adresinden alınmıştır
- Aydın, L. (2019, Aralık 19). *Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler Işığında Enerji Politikaları*. Stratejik Düşünce Enstitüsü: <https://www.sde.org.tr/konferans-panel/dogu-akdenizdeki-gelismeler-isiginda-enerji-politikalari-faaliyeti-14403> adresinden alınmıştır
- Başeren, S. (2010). *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanlarında Hukuk ve Siyaset*.
- Başeren, S. (2008). Doğu Akdeniz Sorunu ve Kıbrıs Türk Cumhuriyetine Etkileri. *Doğu Akdeniz Sorunu ve Kıbrıs Türk Cumhuriyetine Etkileri* (s. 15). Ankara: Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Başkent, S. (tarih yok). *KIBRIS BELGELERİ Londra Anlaşmaları*. SAM Başkent: <http://sam.baskent.edu.tr/belgeler/31kibrisantlasmalari.htm> adresinden alınmıştır

- Birgün. (2019, Aralık 27). *Rusya ile birlikte Doğu Akdeniz'de doğalgaz arama faaliyetlerine katıldı: Suriye de devrede*. Birgün: <https://www.birgun.net/haber/rusya-ile-birlikte-dogu-akdeniz-de-dogalgaz-arama-faaliyetlerine-katildi-suriye-de-devrede-281721> adresinden alınmıştır
- Bozkurt, E. (2006). *Uluslararası Hukuk Ve Politika*.
- BP. (2017). *Rewiew of World Energy* . BP.
- Buldu, Y. (2019). Doğu Akdeniz Çalıştayı. *Doğu Akdeniz Çalıştayı*. Mersin.
- Bulunç, A. Z. (2019, Aralık 25). Doğu Akdeniz Enerji Politikalarının Kıbrıs Üzerinden Türkiye'ye Etkileri. (İ. Tonguç, Röportajı Yapan)
- Bulunç, A. Z. (2008). Doğu Akdeniz Sorunu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine Etkileri. *Doğu Akdeniz Sorunu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine Etkileri* (s. 63 - 64). Ankara: Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Bulunç, A. Z. (2018). *Geçmişten Geleceğe Kıbrıs Davamız*. İstanbul: Saadet Partisi Fatih İlçe Başkanlığı.
- Bulunç, A. Z. (2019). Kıbrıs Görüşmeleri ve Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler. *Kıbrıs Görüşmeleri ve Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler*. Ankara.
- Bulunç, Z. (2019). Kıbrıs Görüşmeleri ve Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler. *Kıbrıs Görüşmeleri ve Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler*. Ankara: ESAM.
- Chevalier. (2004). *Governance In The Mediterranean Sea Legal Regime and Prospectives*. IUCN Center for Mediterranean Cooperation.
- Çakmak, H. *Prof. Dr.*
- Deniz, U. K.-T. (2015, Ekim). *Enerji Kaynakları Mücadelesinde Doğu Akdeniz Havzası ve Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*. Alternatif Politika : <http://alternatifpolitika.com/makale/enerji-kaynaklari-mucadelesinde-dogu-akdeniz-havzasi-ve-deniz-yetki-alanlari-uyusmazligi> adresinden alınmıştır
- 2018DOĞU AKDENİZ ENERJİ KEŞİFLERİNİN BÖLGEYİ JEOPOLİTİK VE JEOSTRATEJİK AÇIDAN DEĞİŞTİRME POTANSİYELİ İzmir
- Dünyası, Türk. (2020, Ocak 20). *Kıbrıs Haritası*. Türk Dünyası: <https://turk-dunyasi.cokbilgi.com/kibris-kktc-haritasi/> adresinden alınmıştır
- Ece, D. D. (2019). Doğu Akdeniz Çalıştayı. *Doğu Akdeniz Çalıştayı*, (s. 1). Mersin.
- Energy World. (2017). *Energy World*.
- Erbaş, F. (2018, Mart 12). *Doğu Akdeniz Enerji Mücadelesinde ABD'nin Tutumu*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/dogu-akdeniz-enerji-mucadelesinde-abdnin-tutumu/1086392> adresinden alınmıştır
- Euronews. (2019, Nisan 29). *İki çocuk yeter': Mısır'da nüfus artış hızı durdurulamıyor*. Euronews: <https://tr.euronews.com/2019/04/29/iki-cocuk-yeter-misir-da-nufus-artis-hizi-durdurulamiyor> adresinden alınmıştır
- Gözgüzelli, E. (2019). Doğu Akdeniz Çalıştayı. *Doğu Akdeniz Çalıştayı*. Mersin.
- Gürdeniz, C. (2019). Amiral. *Doğu Akdeniz Çalıştayı*, (s. 1). Mersin.

- Gürel, A., Nullen, F., & Tizmitras, H. (2013). *The Cyprus Hydrocarbon Issue: Context, Positions*. Peace Research Institute Oslo (PRIO).
- Gürel, Ş. S. (2008). Doğu Akdeniz Sorunu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine Etkileri. *Doğu Akdeniz Sorunu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine Etkileri* (s. 11). Ankara: Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Haber, Enerji. (tarih yok). *İsrail Ürdün'e Gaz Satışına Başladı*. Enerji Haber: <http://www.enerjihaber.com/israil-urdun-e-ocak-ayinda-dogal-gaz-teslimatina-basladi/5041> adresinden alınmıştır
- Hüseyinli, T. (2018). Ankara.
- İEA. (2007). *World Energy Outlook*. İEA.
- İmer, S. (2019). Doğu Akdeniz Çalıştayı. *Doğu Akdeniz Çalıştayı*. Mersin.
- Karagöl, E. T. (2017). *TÜRKİYE'NİN ENERJİ TİCARET MERKEZİ OLMASINDA DOĞU AKDENİZ'İN ROLÜ*. Ankara: SETA.
- Karar. (2019, Haizran 14). *İşte 10 soruda Doğu Akdeniz'de enerji savaşları*. Karar: <https://www.karar.com/guncel-haberler/iste-10-soruda-dogu-akdenizde-enerji-savaslari-1239859> adresinden alınmıştır
- Kaya, İ. S. (2016). *Uluslararası Deniz Hukuku Çerçevesinde Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğal Gaz Kaynakları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kaya, S. İ. (2016). *Uluslararası Deniz Hukuku Çerçevesinde Doğu Akdeniz'deki PETROL ve Doğal Gaz Kaynakları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kıran, O. (2019). 45. Yılında Kıbrıs Sempozyumu. *Doğu Akdeniz'de Enerji Arama Çalışmaları ve Kıbrıs'ın Geleceği*, (s. 5). Ankara.
- Koç, M. (2019). Doğu Akdeniz Çalıştayı. *Doğu Akdeniz Çalıştayı*. Mersin.
- Libya tezkeresi: Türkiye'nin stratejisi ne?* (2020, Ocak 2). BBC Türkiye: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-50918216> adresinden alınmıştır
- Lokmanoglu, C. (2019). Doğu Akdeniz Çalıştayı. *Doğu Akdeniz Çalıştayı*, (s. 1). Mersin.
- Malaysia News. (2019, Mart 16). *Italy Turns Its Back On Russian Gas*. Malaysia News: <https://malaysia.news.yahoo.com/italy-turns-back-russian-gas-140000488.html> adresinden alınmıştır
- Micco, P. D. (2014). *The Prospect of Eastern Mediterranean Gas Production: An Alternative*. Directorate-General for External Policies.
- Milli Gazete. (2019, Temmuz 21). *Karamollaoğlu Kıbrıs'ta: Akıncı ile görüştü*. Milli Gazete: <https://www.milligazete.com.tr/haber/2915403/karamollaoglu-kibrista-akinci-ile-gorustu> adresinden alınmıştır
- Milliyet. (2020, Ocak 6). *Eastmed projesi düşmanca bir tutum*. Milliyet: <http://www.milliyet.com.tr/kibris/eastmed-projesi-dusmanca-bir-tutum-6116183> adresinden alınmıştır
- Names And Limits Of Oceans and Seas. (2002). *Special Publication No:23, fourth edition, Published by International Hydrographic Bureau*. Monaco: Names And Limits Of Oceans and Seas.

- Noble Energy. (2016). *Doğu Akdeniz'de Keşfedilen Rezerv Bölgeleri ve Üretim Yılları*. Noble Energy.
- Orttung, P. v. (2007).
- Öymen, O. (2019). Doğu Akdeniz Çalıştayı. *Doğu Akdeniz Çalıştayı*. Mersin.
- Özden, M. Ö. (2019, Aralık 19). *Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler Işığında Enerji Politikaları*. Stratejil Düşünce Enstitüsü: <https://www.sde.org.tr/konferans-panel/dogu-akdenizdeki-gelismeler-isi-ginda-enerji-politikalari-faaliyeti-14403> adresinden alınmıştır
- Özkaya, S. (2018, Ekim 11). *Doğu Akdeniz'de ısınan sular ve Kıbrıs denklemi*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/dogu-akdeniz-de-isinin-sular-ve-kibris-denklemi/1278755> adresinden alınmıştır
- Pamir, N. *Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Ekseninde Enerji ve Jeopolitik*.
- Pamir, N. (2017). *Enerjinin İktidarı*. Ankara: HAYY Kitap.
- Pazarcı, H. (2003). *Uluslararası Hukuk Dersleri*. Ankara.
- Salihoğlu, B. (2019). Doğu Akdeniz Çalıştayı. *Doğu Akdeniz Çalıştayı*. Mersin.
- SDE. (2019, Aralık 19). *Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler Işığında Enerji Politikaları*. Stratejik Düşünce Enstitüsü: <https://www.sde.org.tr/konferans-panel/dogu-akdenizdeki-gelismeler-isi-ginda-enerji-politikalari-faaliyeti-14403> adresinden alınmıştır
- Survey, U. G. US Geological Survey.
- Tagliapietra. (2017). *Tagliapietra*.
- The Brookings Institution. (2006). *The Brookings Institution*.
- Tonguç, İ. (2019, Temmuz 21). *Kıbrıs 45. Yıl Kutlamaları Ziyareti*. Twitter İlyas Tonguç: <https://twitter.com/ilyastonguc/status/1152988009731674112> adresinden alınmıştır
- Töre, Z. (2020, Ocak 3). Doğu Akdeniz Enerji Politikalarının Kıbrıs Üzerinden Türkiye'ye Etkileri. (İ. Tonguç, Röportajı Yapan) Lefkoşa, KKTC.
- Tureng. (2020, Ocak 20). *Ayak Küp*. Tureng: <https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/ayak%20k%C3%BCp> adresinden alınmıştır
- Türkçe Bilgi. (2020, Ocak 20). *Konfederasyon*. Türkçe Bilgi: <https://www.turkcebilgi.com/konfederasyon> adresinden alınmıştır
- Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı. (tarih yok). *GARANTİ ANTLAŞMASI (Zürich, 11 Şubat 1959)*. Ocak 19, 2020 tarihinde MFA.gov.tr: http://www.mfa.gov.tr/garanti-antlasmasi-_zurich_11-subat-1959_.tr.mfa adresinden alındı
- Ünsal, H. (2019). Prof. Dr. . *Doğu Akdeniz'deki Gelişmeler Işığında Enerji Politikaları*. Ankara: SDE.
- Yaşar, N. T. (2019, Aralık 27). *Libya krizi ve Akdeniz'de derin jeopolitik dönüşüm*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/libya-krizi-ve-akdeniz-de-derin-jeopolitik-donusum/1685395> adresinden alınmıştır
- Yaycı, C. (2012).
- Yaycı, C. *Sorular ve Cevaplar İle MEB Kavramı*.

- Yaycı, C. (2020, Ocak). *Türkiye-Libya Arasında İmzalanan Münhasır Ekonomik Bölge Andlaşmasının Sonuç ve Etkileri*. Kriter Dergi: <https://kriterdergi.com/dis-politika/turkiye-ve-libya-arasindaki-anlasmanin-sonuc-ve-etkileri> adresinden alınmıştır
- Yaycı, C., & Karamahmut, A. (2011). *Deniz Subayları İçin Temel Deniz Hukuku Barış ve Savaş Dönemi*. Deniz Basımevi.
- Yaycı, D. C. (2019, Ekim 22). *Libya, Türkiye'nin denizden komşusudur*. Avrasya Bir: <http://www.avrasyabir.org/libya-turkiyenin-denizden-komsusudur/> adresinden alınmıştır
- Yıldız, F. (2013). Avrupa Birliği Enerji Politikaları ve Enerji Arz Güvenliği Arayışları. *İnsan ve Toplum* , 165.
- Yorulmaz, D. R. (2019, Ağustos 4). *Doğu Akdeniz'de potansiyel iş birlikleri ve ortaklıklar*. Star: <https://www.star.com.tr/acik-gorus/dogu-akdenizde-potansiyel-is-birlikleri-ve-ortakliklar-haber-1471703/> adresinden alınmıştır

EKLER

EK-1: ANKET FORMU

İyi günler, UFUK Üniversitesi SOSYALBilimleri Enstitüsü ULUSLARARASI İLİŞKİLER Anabilim Dalında yüksek lisans tezi kapsamında bir araştırma yapmaktayız. Araştırmamızda sizlerin bilgisine ihtiyaç duymaktayız. Araştırmanın geçerli ve güvenilir olması için vereceğiniz samimi cevaplar çok önemlidir. İlginiz ve yardımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

D1. CİNSİYET	D2. YAŞ	D3.MESLEK		D4.EĞİTİM
1. KADIN	1. 18-24	1. Özel Sektörde İşçi	7. Öğrenci	1. Okuryazar Değil
2. ERKEK	2. 25-34	2. Kamuda Memur/İşçi	8. İşsiz	2. Diplomasız okuryazar
	3. 35-44	3. Esnaf	9. Çiftçi	3. İlkokul mezunu
	4. 45-54	4. Uzmanlık Gerektiren meslek	10. Diğer	4. Ortaokul mezunu
	5. 55-64	5. Evhanımı		5. Lise mezunu
	6. 65+	6. Emekli		6. Üniversite ve üzeri

S1. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yerine “Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” denilmesi konusunda ne düşünürsünüz ?

1. Olumlu düşünüyorum
2. Fikrim yok
3. Olumsuz düşünüyorum

S2. Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Doğu Akdeniz’de beraber hareket etmesi ve gelişen şartlar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Türkiye ile birleşmesini gerektirirse bu konuda ne düşünürsünüz?

1. Olumlu düşünüyorum
2. Fikrim yok
3. Olumsuz düşünüyorum

S2.2. Sizce bu birleşme ne şekilde olabilir?

1. Konfederasyon
2. Türkiye’nin parçası olma
3. Birlik kurmak

S3. Kıbrıslı Rumlar’ın AB, ABD, Fransa gibi bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon arama faaliyetlerini gerçekleştirmesi, Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ni dışlaması bir tehdit oluşturuyor mu ?

1. Tehdit oluşturmuyor
2. Fikrim yok
3. Tehdit oluşturuyor

S4. Sizce Doğu Akdeniz ve Kıbrıs çevresindeki hidrokarbon rezervleri, Kıbrıs'ı ve bölgeyi nasıl etkiler ?
1. Olumlu yönde etkiler
2. Kararsızım
3. Olumsuz yönde etkiler

S4.2. Hidrokarbon yataklarının AB, ABD, Yunanistan ve Rumlar tarafından Türkiye'nin Kıbrıs'taki garantörlük hakkından vazgeçmesi ve askerî varlığını çekmesi için şart olarak kullanılacağı hakkında ne düşünüyorsunuz ?

S5. Doğu Akdeniz'de hidrokarbon rezervlerinin AB ülkelerine taşınacak ekonomik büyüklükte olmadığı bunun Annan Planı ile yapılamayan birleşmenin hidrokarbon yatakları (gaz ve petrol) bahanesiyle yapılacağı girişimleri ve iddialarına ne diyorsunuz?

S6. İngiltere'nin bölgedeki deniz üslerine karşılık Türkiye'nin deniz ve hava üssü ile Maraş'ın iskâna açılmasını değerlendiriniz.
1. Olumlu buluyorum
2. Kararsızım
3. Olumsuz buluyorum

S7. Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığı aldınız mı? Ne zamandan beri Kıbrıs'tasınız? 1974'ten Önce mi? Sonra mı?
1. 1974'ten önce Kıbrıs'taydım/ Kıbrıs'taydık. ya da Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığı aldım
2. 1974'ten sonra Kıbrıs'a geldik/geldim. ya da Kıbrıs Cumhuriyeti vatandaşlığı almadım.

EK 2: ZORLU TÖRE RÖPÖRTAJ

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Meclis Başkan Yardımcısı Zorlu Töre Beyefendi ile beraberiz.

Kıbrıs'ın jeostratejik ve jeopolitik önemini ve Doğu Akdeniz'deki Kıbrıs etrafındaki gelişmeleri değerlendiriniz.

Z.T: Kıbrıs aslında batmayan bir uçak gemisidir. Dolayısıyla Kıbrıs'a hakim olan bir millet veya bir devlet Doğu Akdeniz bölgesini, Ortadoğu bölgesini ve hatta Uzakdoğu'ya kadar bir hakimiyet, üstünlük içerisinde olma durumu söz konusudur. Bu asırlardır böyle devam ediyor ve hatta Piri Reis haritasında bile gösteriliyor. Kıbrıs kimin elindeyse Anadolu, Lübnan, bugün ki Suriye, Mısır, İsrail, Cezayir, Tunus bu bölgelere çok rahatlıkla müdahale edebilir veya üstünlük sağlayabilir. Dolayısıyla Kıbrıs Adası Türk milleti için fevkalade önemlidir. Tarih boyunca Osmanlının, Kıbrıs Adası'nı fethetmek istemelerinin sebebi de Doğu Akdeniz'de bir egemenliği hakim kılmak içindi. Çünkü Doğu Akdeniz bölgesinde bulunan birçok ülkeyi Osmanlı Devleti kendi kontrolüne aldığı halde Kıbrıs Adasını almamazlık yapamazdı. Çünkü Kıbrıs bunların göbeğinde, ortasında yer alan bir yerdi. Piri Reis de zaten bunu işaret etmişti. Yine aynı şekilde 1937 yılında Atatürk de 'Beyler! Kıbrıs'a dikkat ediniz, düşman elinde olmasın' şeklinde ifadesi vardı. Bütün bunlar gösteriyor ki Kıbrıs Adası Türk milleti için Türkiye için Anadolu için fevkalade önemlidir. Dolayısıyla sadece Kıbrıs'ta yaşayan Türklere ait bir mesele değildir Kıbrıs meselesi. Türkiye ile birlikte yürütülen milli bir davadır. Özne Türk milletidir. Türkiye Cumhuriyetinin de yüksek menfaatleri söz konusudur. Elbette Kıbrıs Türk halkının yüksek menfaatleri de Türkiye ile Türk halkı birlikte addedilmelidir. Farklı düşünmek yanlış bir yaklaşım olmaktadır. Dolayısıyla Kıbrıs Adası Türk milleti ve Türkiye açısından vazgeçilmez bir ada konumundadır. Hele şimdi mavi vatan dediğimiz denizlerde de hidrokarbon yataklarının olması, petrol yataklarının olması Doğu Akdeniz bölgesini ve Kıbrıs Adasını çok daha önemli hale getirmiştir. Bundan dolayı Türkiye artık daha dikkatli, daha erken, meselelere teşhis koymalıdır. Türkiye de güçlü bir ülkedir, bütün oyunları da bozabilecek güce sahiptir ve Doğu Akdeniz'de en geniş kıyı şeridine sahip bir ülkedir. Dolayısıyla Türkiye'yi hiç kimse Doğu Akdeniz bölgesinden ve Kıbrıs Adasından gönderemez, uzaklaştırılmaz. Biz bu bölgenin daimleriyiz.

Türkiye ile Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'de meydana gelen gelişmelerde beraber hareket etmesi ve şartlar Türkiye ile birleşmeye yönelirse; Kıbrıs'ın Türkiye'ye katılımını nasıl değerlendirirsiniz?

Z.T: Kıbrıs'ın tamamının Türkiye'ye bağlanması şu anda söz konusu değil. Çünkü güneyde de bir Güney Kıbrıs vardır. Bu Güney Kıbrıs AB içerisinde Yunanistan ile bütünleşmiş durumdadır. Yunanistan başbakanı Miçotakis'in ifadesine göre 'dolaylı enosis'e ulaştık.' Ama bu dolaylı enosis Güney Kıbrıs için geçerlidir, Kuzey Kıbrıs için geçerli değildir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti; milli kimliği ile yoluna devam etmektedir ve Kıbrıs Cumhuriyetinin dışında kalmıştır. Ama aslında Kıbrıs Cumhuriyetinin yasal ortağı Kıbrıs Türk halkıdır, Kıbrıs Türk toplumdur. Fakat dünya o kadar adaletsiz ki BM, AB o kadar adaletsizdir ki uluslararası bir anlaşma olan Kıbrıs Cumhuriyetinden; Kıbrıslı Türklerin, kovulması, atılması, dışlanması hiçe saymaktadırlar ve sadece Rumları Kıbrıs Cumhuriyeti'nin sahibi olarak görmektedirler. Ama Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anavatan Türkiye ile derinlemesine bir işbirliği içerisindedir. Bir entegre yapı içerisindedir ve bu entegre yapı gitgide artmaktadır. Tabii Kuzey Kıbrıs'ın Türkiye ile birleşmesi şu anda konjektöre göre müsait görülmemektedir. Çünkü Güney Kıbrıs da o tarafta vardır ve onlar ayrı bir devlet olarak şu anda işgal edilmiş Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ellerinde bulundurmaktadır. Ama günün sonunda ne gelecek ne götürecektir? Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkiye'nin desteğinde ve korunmasında ve güvenliğinde şu anda devam ettirme söz konusudur. Onun dışında bir şu anda yeni bir gelişme yakın bir tarihte görünmüyor.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa İtalya gibi bölge dışı güçlerle Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynaklarını arama faaliyetleri için dünyanın önemli büyük enerji şirketleri ile anlaşma yapması, ayrıca bölgede bulunan Mısır, İsrail gibi ülkelerle Doğu Akdeniz Gaz Forumu kurulması Türkiye ve KKTC'yi dışlaması anlamına gelir mi? Sizce bu bir tehdit midir?

Z.T: Tabii dünyada büyük bir ekonomik sömürgecilik de vardır ve milletler, devletleri birbirleriyle rekabet halindedirler ve burada İsrail'in Mısır'ın Güney Kıbrıs'ın ve Yunanistan'ın bir dayanışma içerisinde olduğunu görmekteyiz. Ama Kıbrıs Rum kesimi Türkiye'ye karşı bir oluşum meydana getirmek için Fransa, İngiltere, Amerika, İtalya ve Güney Kore ve Tatarlar bulunan bazı şirketlerle

anlaşmalar yapmıştır ve Doğu Akdeniz Bölgesi'nde onlara araştırma ruhsatı vermiştir. Ama Türkiye'nin de münhasır bölgesi vardır, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin de münhasır ekonomik bölgesi vardır. Türkiye ile Libya'nın imzalamış olduğu anlaşma doğrultusunda Türkiye, Libya'nın da deniz yetki alanları oluşmuştur. Türkiye'yi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini dışlayarak bu ülkelerin yapmış olduğu faaliyetlerin bir sonuca ulaşması çok zor görünmektedir. Çünkü Eastmed Projesi de çok pahalı bir projedir ve uygulanması da çok zordur, coğrafi açıdan da çok zordur. Fakat bunlara yardımcı olan Fransa, Amerika, İngiltere gibi ülkelerin İtalyan şirketleri gibi ve onların şirketlerin sahip olduğu, mensubu olduğu ülkeler Güney Kıbrıs'ı çok ciddi oranda şımartmıştır. Ama bu uluslararası boyutta olan Rumların dayanışması Türkiye'nin bölgede daha güçlü hale gelmesiyle bozulacaktır. Şu anda da aslında bozulmaktadır. Eastmed Projesini Atina'da imzaladılar. Türkiye'de Libya teskeresini Büyük Millet Meclisi'nde kabul etti ama bu Eastmed Projesi 1800-1900 kilometrelik bir yol kat etmesi lazım. Bunun 1500 kilometresi deniz altından, 400 kilometresi de karadan geçecek şekildedir. Bunun uygulanması coğrafi olarak da ekonomik olarak da çok zordur. Belki de mümkün değildir ama yine de bir dayatma vardır işin içerisinde ve başka ülkelere de bu işe dahil etmeye çalışıyor İsrail, Rum tarafı ve Yunanistan. Zaman içerisinde bu projenin yürürlüğe konamayacağı ortaya çıkacaktır diye düşünüyorum.

Doğu Akdeniz ve Kıbrıs çevresinde hidrokarbon rezervi Kıbrıs ve bölgeyi nasıl etkiler? Hidrokarbon yataklarının Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Yunanistan ve Rumlar tarafından Türkiye'nin Kıbrıs'taki garantörlük hakkı ile askeri varlığının geri çekilmesi için şart olarak kullanılması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Z.T: Türkiye bölgede güçlü olmak mecburiyetindedir. Bu güçlülüğünü de ispat etmek için önce Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye arasında ikili savunma ve askeri işbirliği anlaşmaları vardır. Ayrıca Türkiye 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nden kalma garantör bir ülkedir. Diğer ülkeler garantör ülkeler değildir. İtalya, Fransa, Amerika onlar garantör ülkeler de değildir. İngiltere ve Yunanistan garantör bir ülkedir. Ama Yunanistan bile Doğu Akdeniz Bölgesi'nde bir ülke değildir. İngiltere denizlerin ve okyanusların ötesinde bir ülkedir. Kıbrıs İngiliz sömürge yönetiminde kaldığı için 82 yıl Osmanlı Devleti'nden idari yönden İngiltere'ye devredildikten sonra 82 yıl Kıbrıs Adası İngiliz sömürgesinde kalmıştır. 1959-1960 Londra ve Zürih Anlaşmaları ile de İngiltere Kıbrıs adasından çekildi ama tam çekilmedi.

Çünkü adada iki tane İngiliz askeri üssü vardır; birisi Ağrotur Üssü birisi Dikelya Üssü ve garantör ülke sıfatını da çekilirken Kıbrıs Cumhuriyeti kurulurken İngiltere adada kalmaya devam etmiştir. Yunanistan'da garantör bir ülke olarak bölgededir. Türkiye'de garantör bir ülke olarak bölgede bulunmaktadır ve Kıbrıs'ta meydana gelen bütün savaşların müsebbibi 1955'li yıllardan bu yana tamamen Yunanistan'ın rolü olmuştur. Askeri müdahaleleri, askeri teşkilatlandırılması. Kıbrıs'ın güneyinde ve daha önce Kıbrıs'ın tamamında Rumları silahlandırması, askeri yönden eğitmesi ve birlikte birtakım saldırılar yapmaları; Yunanistan'ın garantör bir ülke olarak görevini kötüye kullandığı aşikârdır. Bunun üzerine Türkiye'de muhtelif zamanlarda Kıbrıs'taki dengeyi sağlamak maksadıyla müdahalelerde bulunmuştur. 1963'te, 1964'te, 1967'de ve 1974'te Mutlu Barış Harekâtı ile daha önceleri kısmi müdahale daha sonra da tam bir müdahale yapmıştır 20 Temmuz 1974'te. Dolayısıyla uzaktaki ülkelerin Doğu Akdeniz Bölgesi'nde ve Kıbrıs Adasının etrafında ekonomik menfaat sağlamak için doğalgaz konusunda, petrol konusunda hakları varsa onların yüzde bir hakkı varsa Türkiye'nin yüzde yüz hakkı vardır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti halkının yüzde yüz hakkı vardır. Dolayısıyla biz bu bölgedeyiz, biz bu bölgeden gitmeyiz. Zaten bölgeyiz, nasıl gideceğiz? Ama Türkiye bölgeden çekilsin, Türkiye'nin Kıbrıs üzerinde etkin ve fiili garantörlüğü sona ersin gibi yaklaşımlar dostça yaklaşımlar değil tamamen düşmanca duygularla dolu yaklaşımlardır. Türkiye etkin ve fiili garantisini daha fazla artırmalıdır. Askeri üstünlüğünü, stratejik üstünlüğünü daha da pekiştirmelidir. Onun için İHALarın SİHALarın, Geçitkale Havaalanında konuşlandırılmasını Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olarak destekliyoruz. Zaten onlarla Rumlarda İsrail'den insansız hava araçları almışlardır. Türkiye zaten garantör bir ülke olarak mademki Rumlar bu İHALarı almıştır İsrail'den Türkiye'nin de Geçitkale Havaalanında; İHA, SİHA koşullandırması zaten kaçınılmaz bir görev haline gelmiştir. Dolayısı ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye zaten Türk milletinin mensubu olan iki millettirler. İki ayrı devlet ama bir millettirler. Tek milletiz biz ve Atatürk'ün ifade ettiği 'Ne mutlu Türküm diyene' ifadesi bizi bütünleştirmektedir. Zaten Kıbrıslı Türkler Anadolu'nun çeşitli şehirlerinden Kıbrıs'a 1571 den sonra özellikle buraya gelmişlerdir ve Ada'nın da gerçek sahibidirler ve gerçek ortağıdır. Rumlar ne kadar güneyde hak sahibi ise Kıbrıs Adası üzerinde Türklerde en azından kuzeyde Rumlar kadar hak sahibidirler. Kaldı ki dengeleri korumak için küçük bir coğrafya üzerinde Kıbrıs Rum halkı ve Kıbrıs Türk halkı ikili anlaşmalar yapılabilir ama iki ayrı egemenlik iki ayrı devlet

konumu bundan sonra artık korunmalıdır. Kıbrıs'ta birleşik bir Kıbrıs federal bir Kıbrıs mümkün değildir.

Bir diğer sorumuz da Doğu Akdeniz'de hidrokarbon rezervlerinin Avrupa Birliği ülkelerine taşınacak ekonomik büyüklükte olmadığı bunun anlam planı ile yapılamayan birleşmenin hidrokarbon yatakları gaz ve petrol bahanesiyle yapılacağı girişimleri ve iddialarına ne diyorsunuz?

Z.T: Türkiye'yi ve Kuzey Türk Cumhuriyetini dışlayarak bu bölgede gerek İsrail'in gerek Mısır'ın gerekse Rum-Yunan ikilisinin adım atması çok zor bir olaydır ve çok pahalıdır. Ama sadece ekonomik yönden pahalı olması veya coğrafi zorlukların yeterli olması dünyada geçerli değildir. Onun da ötesinde olan şeyler vardır; ülkelerin karşılıklı menfaatleridir, kazan-kazan formülüne göre hareket etmeleridir ve siyasi olarak da birtakım ilişkilerin çok önemli olduğunu ifade etmek istiyoruz. Ama pahalı olması ve coğrafi zorlukların olması da bazı ülkeleri eninde sonunda Türkiye ile işbirliğine zorlayacaktır diye düşünüyorum yani özellikle İsrail'i Mısır'ı bu bölgedeki ülkeleri Türkiyesiz bu iş olmaz noktasına getirecektir. İtalya, Amerika, Fransa bunu da görecektir. Coğrafi ve ekonomik yönden pahalı olması Eastmed Projesinin onları projelere destek vermeme yönüne gideceklerdir ve belki daha zaman alacaktır ama eninde sonunda Türkiyesiz bu iş olmaz diye bir karar verilecektir diye düşünüyorum. Tabii Türkiyesiz karar verilecektir derken Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile birlikte bunu mütalaa ediyorum.

İngiltere'nin Kıbrıs'taki iki deniz ve hava üslerine karşılık Türkiye'nin Karpaz bölgesinde deniz ve hava üssü ile Maraş'ın iskana açılmasını değerlendiriniz.

Z.T: Fransızlar bugün güneyde bıraktığımız Tatlısu Bölgesi'nde Marie Bölgesi'nde deniz üssü kurmaya çalışıyorlar ve buralarda deniz üssü, deniz filosu bulundurmaya çalışıyorlar ve zaman zaman deniz filo suyu Fransızların deniz filosu Buralara gelip tatbikatları yapmaktadır. Yine aynı şekilde İtalyanlar da öyle. İngilizlerin zaten iki tane askeri bölgesi mevcuttur. Amerika'nın yapmış olduğu açıklamalarda Kıbrıs Adası etrafında ve Doğu Akdeniz'de büyük menfaatleri olduğunu dolayısıyla bu bölgede olduğunu ifade etmektedir. Yine Rusya aynı şekilde biliyorsunuz Suriye'nin içerisinde ve bölgededir. Fransızlar bu bölgededir. Almanlar bu bölgeye ilgi göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin kendi sahası içerisinde bu bölgede yabancı güçler menfaatleri icabı bulunuyorlarsa Türkiye'nin hayli hayli bulunması gerekmektedir ve Türkiye'yi yıldırma yönünde yapılan birtakım anlaşmalarda zaman

içerisinde yürürlüğe giremeyeceği ortaya çıkacaktır. Çünkü Türkiye büyük bir kara parçasına sahiptir ve Doğu Akdeniz'e en geniş kıyısı olan bir ülkedir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de Türkiye için büyük bir emniyet sübabı şeklinde bir yerdir Doğu Akdeniz Bölgesi'nde. Dolayısıyla Türkiye Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti işbirliği bölgedeki stratejik üstünlüğü daima Türkiye'nin lehine çevirmeye müsaittir.

Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında doğalgaz ve petrol boru hattı önerisini değerlendirir misiniz?

Z.T: Doğalgaz bulunması halinde veya Doğu Akdeniz'de petrol yatağı bulunması halinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti büyük bir İstasyon olarak yerini alacaktır diye düşünüyorum. Türkiye'ye en yakın nokta noktadır Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti burada çok daha ekonomik ve en çok daha coğrafi olarak uygunluk söz konusudur ve Türkiye üzerinden doğalgazın veya petrolün Avrupa'ya ulaştırılması çok daha kolaydır ve çok daha kısa zamanda gerçekleşebilir. Yunanistan İsrail ve Kıbrıs Rum kesiminin Atina'da Eastmed Projesi ile ilgili imzaladıkları ve yürürlüğe koymaya çalışacakları 1900 kilometreye yakın Avrupa İtalya'ya kadar ulaştırma doğalgazı çok mümkün olmayacaktır diye düşünüyorum. Bu konuda önce İsrail'in sonunda vazgeçeceğini düşünmekteyim. Çünkü doğalgaz İsrail'e ait kendi bölgesinde olan bir doğal gazdır. İsrail bu kadar uzun mesafe içerisinde ve güvenlik açısından da çok büyük sıkıntıları olan bir denizaltı ve kara yapısı üzerinden bunu Avrupa'ya ulaştırılması çok büyük risklerle doludur. Eninde sonunda Türkiye dikkate alınacaktır diye düşünüyorum ama bölgede Suriye'de yaşanan gerginlikler, Türkiye'nin Mısır ile olan ilişkileri, yine Türkiye'nin Suriye ile olan ilişkileri zaman içerisinde nereye taşınacak İsrail ile olan ilişkiler nereye taşınacak bunları da hep birlikte göreceğiz ama Türkiye Osmanlı Devleti'nin mirası üzerinde kurulmuş bir cumhuriyettir. Dolayısıyla Ortadoğu ülkeleri üzerinde de mutlaka zaman içerisinde Türkiye'nin ağırlığı olacaktır diye düşünüyorum ve Türkiye bu bölgede asla dışlanamaz. Türkiye'nin varlığı görmemezlikten gelinemez. Aynı şekilde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin varlığı da görülemez bir durumda olmayacaktır. Dolayısıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vardır Türkiye'de bu bölgede büyük bir devlettir. Dolayısıyla stratejik üstünlük mutlaka Türkiye'nin lehine oluşacaktır.

Irak'ın işgali ile başlayan Suriye'de iç karışıklıklar ile devam eden ve son yıllarda terör koridoru olarak adlandırılan Irak'tan Doğu Akdeniz'e kadar uzanan gelişmelerin Kıbrıs'a etkisi nedir? Nasıl olmuştur?

Z.T: Doğu Akdeniz Bölgesinde ve Ortadoğu'da meydana gelen gerginliğe dayalı ve istikrarsızlığa dayalı olaylar elbette bizim Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olarak çok daha dikkatli olmamız ve Türkiye'den Türk ordusundan asla vazgeçmemiz gerektiğini bize ortaya koymuştur. Çünkü bu bölgeye uzak diyarlardan okyanusların ötesinden gelip askeri müdahaleler yapılabilirse Doğu Akdeniz Bölgesi deniz filolarının cirit attığı bir yere denizaltılarının cirit attığı bir yere bu bölgenin ne kadar çok önemli olduğuna da bize ayrıca göstermektedir. Ortadoğu bizim için her zaman iyiydi ama maalesef bu bölgeyi süper güçler kendi ekonomik menfaatleri için çok karıştırmışlardır ve hatta Türkiye'ye yönelik de operasyonların içerisine girmişlerdir. Gerek PKK gerek FETÖ örgütlenmesi bugün uluslararası güçlerin organize ettiği destek verdiği terör örgütleri olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca PYD, YPG gibi terör örgütleri de dış dünyanın desteğinde DEAŞ gibi bunlar da hepsi de dış dünyanın desteği ile oluşmuştur. Dolayısıyla bu bölgedeki istikrarsızlığın ana sebebi maalesef demokrasiden, insan haklarından en çok bahseden Avrupa ülkeleri ve Amerika tarafından yaratılmıştır, çıkarılmıştır. Tabii ki Rusya'da kendi çıkar ve menfaatlerini korumak için o da bu bölgede yer almakta ve o da ciddi taraflar oluşturmaktadır. Dolayısıyla bütün bu terör örgütlerinin temel hedefi Türkiye'yi de parçalamaktır ve Ortadoğu bölgesinde bir takım yeni yeni devletler veya işte özerk yapılar oluşturarak yabancılara hizmet etmektir. Yani kendilerinin çıkarlarından ziyade işte Amerika'nın Avrupa'nın kontrolü altında bir takım bölgecikler oluşturulması söz konusudur ve buralardan çıkacak olan petrol, doğalgaz gibi olaylarda yabancı ülkelerin menfaatleri söz konusudur. Dolayısıyla istikrarsız bir Ortadoğu Türkiye'nin lehine değil aleyhine olur ama istikrar nasıl sağlanacak bu da zaman isteyen bir konudur. Çünkü Suriye'deki rejim değişikliği bir türlü gerçekleşmemiştir ve gerçekleşmemesinin sebebi de yine büyük devletlerin rejim değişikliğini aslında istememelerinden kaynaklanmıştır. Onların istekleri o bölgedeki petrol yataklarını doğalgazı kontrol etmek ve kendi çıkarlarını korumaktır. Bundan dolayı da Türkiye'nin hem Fırat Kalkanı arkasından Zeytinalı Harekatı hem de Barış Pınarı hareketleri çok yerinde ve doğru müdahaleler olmuştur. Şu anda da Libya'ya asker gönderme, daha önce de Katar'a asker göndermiştir Türkiye şimdi Libya'ya asker gönderecektir. Bunlar yerinde ve doğru yaklaşımlar olmuştur. Ama en sağlam olduğumuz yer Kıbrıs meselesidir. Çünkü uluslararası anlaşmadan kaynaklanan haklarımız vardır. Kıbrıs Cumhuriyeti oluşturulurken garantör ülke Türkiye'dir. Dolayısıyla Türkiye Doğu Akdeniz ülkesidir en geniş kıyıya sahiptir ve

Kıbrıs Adası üzerinde de Kıbrıslı Türklerin oluşturduğu bir Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti vardır. Bu yapının korunması ve güçlendirilmesi, kuvvetlendirilmesi gerekmektedir. Dünya bizi tanımasa da Anavatan Türkiye bizi tanıyor, biz Anavatan Türkiye'ye güveniyorsunuz ve Türkiye'nin etkin ve fiili garantisinin daha da pekişmesi gerektiğine inanıyorum. Tapular garanti değildir şeklindeki ifadeleri çok çirkin yaklaşımlar olarak görüyoruz veya garantiler çağ dışıdır şeklindeki bazı yaklaşımları kesinlikle reddediyoruz, doğru görmüyoruz. Avrupa Birliğine Rum tarafı girdi ama garantörlük sistemi Türkiye'nin devam etmesi gerekmektedir ve Kıbrıs Türklerinin güvenebileceği tek ülke Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bugün Srebrenica'da büyük katliamlar olmuştur ve Avrupa'nın göbeğinde olmuştur bunlar bir de Doğu Akdeniz Bölgesi'nde Avrupa ülkelerinin taraf tutucu davranışlarını şu anda görüyoruz. Fransızların, İtalyanların, Almanların, Amerika'nın taraf tutucu yaklaşımları gayet açık ve ortadadır. İngiltere'nin de zaman zaman ikili oynadığını görmekteyiz Ama İngiltere'ye de güvenilmeyeceğini hepimiz bilmekteyiz. Onun için tek güvence Anavatan Türkiye'dir ve bu bölgede gerekirse deniz üssü gerekirse hava üssü daha da kuvvetli hale getirilmelidir.

Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz'de özellikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde sürdürülebilir bir krizin oluşması için adımlar attığı Rusya'nın bu gelişmelere sessiz kaldığı düşünülürse bu sürdürülebilir krizin Kıbrıs'a etkilerini değerlendiriniz.

Z.T: Türkiye bunları başarır ve bu bölgedeki dış dünyanın ablukasını Türkiye kırabiliyorsa Kıbrıslı Türklerin kaderi Anavatan Türkiye ile birliktedir. Dolayısıyla birlikte var olacağız, birlikte yaşayacağız, birlikte milli bir mücadele yürüteceğiz. Zaten Kıbrıs davası Türk milletinin müşterek milli davasıdır. Kıbrıslı Türklerin ayrı davası değildir. Türk milleti ile birlikte yürütülen bir davadır. Türkiye olmasa bizim zaten 5dış dünya ile baş etmemiz söz konusu değildir. İyi ki Türkiye vardır. İyi ki Anavatan vardır.

Türkiye ile Libya arasında imzalanan deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin mutabakat muhtırasının sonuçlarını değerlendiriniz.

Z.T: Anavatan Türkiye'nin Cumhurbaşkanı'nın da ifade ettiği gibi yani bu Libya ile imzalanan hem askeri güvenlik işbirliği anlaşması hem de deniz yetki alanlarının konusunda imzalanan mutabakat anlaşması Türkiye ciddi büyük bir üstünlük sağlamıştır, rahatlatmıştır Türkiye'yi. Türkiye'ye dikkate almadan Kuzey Kıbrıs

Türk Cumhuriyeti'nin buradaki varlığını dikkate almadan Doğu Akdeniz'de doğalgazın Avrupa'ya taşınması mümkün görülmemektedir. İmzalanan Eastmed Anlaşmasının da yürürlüğe gireceğini hiç sanmıyorum. Zaman içerisinde görülecektir. Onun için Türkiye – Libya Anlaşması doğru, yerinde ve zamanında bir anlaşma olmuştur. Dileriz diğer ülkelerle de Türkiye Orta Doğu bölgesindeki ülkelerle buna benzer anlaşmalar önümüzdeki aylarda veya yıllarda imzalsın.

EK 3: ATA ATUN RÖPORTAJ

Profesör Doktor Ata Atun Beyefendi ile beraberiz.

Kıbrıs'ın jeostratejik ve jeopolitik önemini ve Doğu Akdeniz'deki Kıbrıs etrafındaki gelişmeleri değerlendiriniz.

A.A: Ben size farklı bilgiler vereceğim. Ona göre oradan süzebilirsiniz. Çünkü asıl söyleyeceklerimde yatıyor iş. Önemli olan Ortadoğu'da nelerin olduğudur. Ortadoğu'da şu anda yaşadıklarımız tamamen İsrail'in güvenliğine yönelik yani İsrail kendi güvenliğini sağlayabilmek için bölgede küçük küçük devletler oluşturmak ve bu devletlerin kimini Amerika kanalıyla, aynen Mısır'da olduğu gibi, Pentagon vasıtasıyla Sisi'yi nasıl baskı altına alıp Amerikan uydusu yaptılar Mısır'ı; o şekilde yönetimi altına almak veya küçük küçük parçalayıp ordularını yok etmek. Bunun için geriye dönmek lazım. 1948'de İsrail-Arap Savaşı, 1952 Mısır-İsrail Savaşı diyelim. Biliyorsunuz Cemal Abdülnasır'ın Süveyş'i millileştirme sinden sonra İngiltere, Fransa, İsrail hep birlikte Mısır'a saldırdılar tam Kahire'ye girmek üzereyken Amerika durdurdu onları. Amerika; İngiltere'ye 'Sen benim iznim olmadan Ortadoğu'da ne işler çeviriyorsun? Derhal geri gidin' dedi ve Abdülnasır kahraman oldu sanki savaşı kazanmış gibi. Halbuki kaybetmişti. İngiliz, Fransız ve İsrail orduları Kahire'ye giriyordu. Şimdi bu kaderin bir tecellisi. Ama 1952' de İngilizlerin Ortadoğu hakimiyeti bitti. Amerika'nın hakimiyeti başladı. Ondan sonraki savaş 1967 6 Gün Savaşı. Bu savaşa Mısır, Irak, Suriye, Ürdün katıldı. İran destek verdi. Son savaşta 1973 Yom Kippur Savaşı. Bu savaşta da Mısır, İsrail, bu defa Ürdün çok bulaşmadı, İran asker göndermedi ama silah tavsiyesinde bulundu. İlk 4 günü Mısır ve Suriye orduları kazandı. Mısır, Güney'den; Suriye, Kuzey'den Tel Aviv'e girmek üzereydi, Golan'dan aşağı indi. Suriye yoluna devam ediyordu. Mısır ordusu da bütün İsrail'in hava kuvvetlerini yok edip oradan çünkü akıllandılar ve 1967 6 Gün Savaşı'ndan sonra bütün hava gücünü Rusya'dan satın aldı. Suriye ve Mısır birlikte hava savunma ve saldırı sistemlerinde 4. Günün sonunda o dönemin İsrail başbakanı nükleer silah kullanma kararı aldı ve Amerika'ya danıştı. BM'ye 'ben artık yeniliyorum, yenildim benim nükleer silah kullanmaktan başka çarem yok ve kullanıyorum' dedi. Blöf yaptı aslında. Amerika,' sakın kullanma bir felaket olur biz Nagazaki ve Hiroşima'da kullandık, ben size yardım edeceğim' dedi. Kıbrıs'taki Akrotiri Havaalanı'ndan hava köprüsü kurdu Tel Aviv'e. Zırhlı araç, asker her türlü şey gönderdi. 4 gün sonra kaderi değişti savaşın. İsrail kazanmış oldu, Sina

Yarımadasına yerleştirdi. Ondan sonra İsrail bir proje geliştirdi, demin söylediğim proje. Buna aslında Hittin Sendromu deniyormuş İsraili psikologlar buna Hittin Sendromu diyorlar. O da Selahattin Eyyubi'den kaynaklanıyor. 11.ve 12. Yüzyılda; Selahattin Eyyubi'nin bütün Haçlı ordularını yenip Kudüs'ü ele geçirmesi, haçlıları bölgeden denize dökmesi, atması. Bu bir Hittin Savaşı sonrasında oldu ve bütün İsrail'de bu sendrom var. Bir gün Araplar yine birleşecek, yine bize saldıracaklar, bizi denize dökcekler. 1973'den sonra ortaya koydukları plan; Mısır'ı, Suudi Arabistan'ı, Ürdün'ü, Suriye'yi, Irak'ı, İran'ı etki altına almak. Ya kendi uyduları yapmak ya da parçalamak. Ondan sonra 1973'den çok değil 9 sene sonra Irak -İran savaşı başladı. Amerika her iki tarafa da silah verdi, ikisinin de askeri gücünü neredeyse sıfırladı. Bakın çok güzel bir tuzak. Saddam ve Humeyni orduları yaklaşık 8 yıl savaştılar. 1989'da savaş bitti. 1991'de Amerika elini kolunu sallayarak Irak'a girdi. Çünkü artık ordusu bitmişti. Irak'ın parası da bitmişti. Sonra Irak üçe bölündü. Güney Şii kısmı, ortada hükümet, Kuzey'de de Kürt otonom bölgesi oluştu. Onu attılar bir kenara, üçe böldüler. Irak'a ve İran'a ambargo uyguladılar, müthiş bir para ambargosu uyguladılar. Ticaretini tamamen kısıtladılar. Bunu nasıl yaptıklarını başka bir gün anlatırım. Bunu nasıl başardılar? Nasıl petrolünü ve madenlerini satmasına mani olup, paranın girişini İran'a durdurdular? Türkiye'nin bir ara altınlarını Katar üzerinden, İran'dan aldığı petrolün karşılığını altın ödeyip Katar üzerinden göndermesini bir gün anlatırım ben size niçin öyle yaptılar? Sonra Irak bitince 2011'de sıra geldi Suriye'ye. Suriye'yi de üçe böldüler. Şimdi biliyorsunuz doğu, orta ve batı olmak üzere. Özgür Suriye Ordusu batıda Esad'ın hükümeti ortada Sunniler olacak şekilde. Zaten Sunniler yüzde seksenini oluşturuyor ama yönetimde Esad ailesinden Suriye'de. Şimdi olaya dışarıdan büyük resimden baktığımız vakit; Sisi tamamen Pentagonun adamı siz Mısır'ın gerçeklerini ne kadar biliyorsunuz bilmiyorum ama her bakanın odasında bir başka masa var ve her bakan Genelkurmay Başkanı dahil olmak üzere yanında oturan Pentagon temsilcisine danışmadan hiçbir karar almıyor. Bu şekilde girmiş Pentagon Mısır yönetiminin içine. Müslüman Kardeşlerden kurtarmak için. Müslüman Kardeşler biliyorsunuz Mısır'ın bağımsız ve egemen olmasını isteyen bir kuruluş. Onu tamamen dışlayıp Sisi hükümetini kurdular ve bütün hükümetin her kademesine girdi pentagon. Şu anda artık Mısır'ın Amerika'nın uydusu veya İsrail'in indirekt olarak uydusu olmaktan başka hiçbir seçeneği yok. Şimdi bakın Mısır, Irak, Suriye saf dışı edildi. Ürdün zaten İngiliz yönetimi altında. Ürdün'de de aynen Mısır'da olduğu gibi İngilizler fiilen askerin ve

yönetimin içinde. Suudi Arabistan zaten petrolünün tümünü Amerikalı şirketler çıkardığı için hiçbir zaman, hiçbir koşulda, hiçbir dönemde Amerika'ya karşı bir hareket yapmadılar. Bir tek Katar kalıyor dışarıdan o da Türkiye'nin tam bir bağı var ona ama küçük bir ülke. Çünkü 1. Dünya Savaşı'ndan sonra harita çizilirken MI-6 dediğimiz Military Intelligence İngilizlerin ajanı bayan GertrudeBell çizdi sınırları. Hayfa'dan ayağını Filistin'e basan İngiliz ordusu tamamen İngiliz bölgesinden yürüyerek Basra'ya kadar gidiyor. Hayfa, Ürdün, Irak ve Basra hepsi İngiliz sömürgesi. Şimdi bu yüzden de haritaya baktığımız vakit İsrail tamamen küçük küçük Birleşik Arap Emirlikleri, Katar gibi küçük devletler de kurarak ordusu olmayan tam petrolün olduğu yerde ki devletler minik minik devletler, ordusu olmayan, emperyalistlere karşı koyamayacak küçük devletler. Ortadoğu'ya baktığımız vakit Ortadoğu tamamen İsrail'in yönetimi ve denetimi altında Amera kanalıyla. Geriye Türkiye kalıyor. Burada farklı bir bakış yapmak lazım.16. Yüzyılda Avrupa'dan kovulan bütün yahudilere Türkiye kapılarını açtığı için Kanuni Sultan Süleyman İsrail'in her zaman Türkiye'ye karşı bir sempatisi var. Hiçbir zaman Türkiye ile savaş etmeyeceğin, savaşa girmeyeceğini biliyor İsrail. Bu 2011'deki Marmara olayından sonra evet diplomatik ilişkiler bozuldu, seviyeler düşürüldü, elçiler seviyesi; müsteşarlar ve atamalı elçiler düzeyine düşürüldü ama buna karşın ticarete iki buçuk misli arttı. Yani o başka bu başka şekilde. Şimdi Ortadoğu'dan çıkıp Doğu Akdeniz'e gelelim. Bölgede Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum yönetimi var. Bunlar adaların münhasır ekonomik bölge haklarına yani 1982'de imzalanan Üçüncü Deniz Hukukuna göre ki 1994'te girdi yürürlüğe. Birleşmiş Milletler 'in yarısından fazlasını imzalaması 1994'te kadar uzadı. ABD, İsrail, Türkiye, Suriye imzalamadı. 1. ve 2. de 1958 ve 1960'da yapıldı. Adaları münhasır ekonomik bölgeleri yoktu.1983,1982'de ki Uluslararası Deniz Konferansı'nda adaların münhasır ekonomik bölge kararı çıktı. Bu yüzden de sorunlar başladı tabi. Ege'de hemen 1994'te Yunanistan 6 millik karasularını 12'ye çıkardı. Türkiye'de bu bir savaş nedenidir, çıkarırsan savaş ederiz dedi. Orası dondu kaldı bu şekilde. Ama 1994'e kadar Ege'ye dikey bir çizgi çizin Ege'nin ortasından sağ tarafı Türkiye'nin kontrolünde, sol tarafı Yunanistan'ın. Yunanistan şimdi bunu ele geçirmeye çalışıyor olduğu gibi bütün Ege'yi kontrol etmeye çalışıyor. Rodos Adası'ndan Meis Adası'na bir çizgi çektiler. Avrupa Birliği; Sevilla Üniversitesi'ne 2012'de bir harita hazırlattı. Deniz haritası münhasır ekonomik bölge. Orada Türkiye tamamen izole ediliyor. Yani Yunanistan'ın münhasır ekonomik bölgesi Meis Adası'na uzanıyor, Meis'den

Kıbrıs adasının kuzeyindeki Akama Burnundan birleşiyor. Tabi burada unutulmuş 1946 Cenevre Kıta Sahanelığı Sözleşmesi. Münhasır ekonomik bölge ile kıta sahanlığının farkı şu; kıta sahanlıkları deniz dibindeki hakimiyeti belirliyor, münhasır ekonomik bölge de deniz yüzeyinde ki hakimiyeti belirliyor. Münhasır ekonomik bölge ile kıta sahanlığının hiçbir bağı yok. Bu yüzden Türkiye'nin Libya ile 1946 Cenevre Kıta Sahanelığı Anlaşması'nı imzalanmasından sonra Eastmed Anlaşmasının borularının deniz tabanı üzerinden geçmesi mümkün değil. Türkiye izin vermediği müddetçe geçmez. Çünkü denizin tabanı ile ilgili bir sözleşme uluslararası. Yukarıdan bir şey yaparsak nasıl diyeyim sallar yapıp, salların üstüne boruyu koyup götürürsek o başka. O vakitte gemiler geçemez tabi ki. Asıl Ortadoğu'daki sorun bu şekilde çözüldü artık, Ortadoğu bitti. Bu savaşlar, iç savaşlar biraz daha devam edecek; sonra küçük küçük ölkeler bağımsızlığını ilan edecek. Irak'ta 3 tane, Suriye'de 3 tane ve İsrail bunların hepsini bu şekilde yönetiyor olacak ve bu Hittin Sendromundan kurtulmuş olacak. Ortadoğu'da aslında İsrail'in Leviathan bölgesi ile Mersin'in arası 200 kilometre. Halbuki Leviathan'dan dün imzalanan boru hattının uzunluğu ise 1900 kilometre. Arada çok dramatik farklar var. Fiyat farkları var. Artı deniz dibinin tektonik yapısı şu anda boru döşenmesine müsaade etmiyor. Asıl önemlisi de Afrodit bölgesinden çıkan gazın kuru gaz olması. Yani şöyle düşünün; normal bir gaz 24 ayar altın dersek kuru gaz 14 ayar altın gibi. Kalite, enerji tüketimi açısından. küp doğalgazın çıkardığı enerji ile 1 ton petrolün yani 1200 litre petrolün çıkarttığı enerji aynı. O yüzden fiyatları hep paralel gider onların hiç değişmez. Ama kuru gaz olunca onun çıkarttığı enerji normalin yarısı kadar bu yüzden para etmiyor. Yani Rum tarafının doğal gaz çıkarıp Avrupa'ya satması bir hayaldir. Mısır'a gönderip sıvılaştırıp satması daha büyük bir hayal. Çünkü sıvılaştırmak için enerji gerekiyor. Özel tanklar gerekiyor. Biliyorsunuz -220ler de yani 0 Kelvinde sıvılaşabiliyor doğalgaz. Bunu böyle tutmak için özel soğutuculu tank, sıvılaştırma fabrikası müthiş bir para. Yani doğalgazı 10 liraya satacaksanız sıvılaştırınca da 15liraya satmak zorundasınız. Olayları asıl görölmesi gereken resim bu gerisi teferruat.